145. TORSTAINA 23. MARRASKUUTA 2000

kello 18

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Ensimmäinen käsittely

1) Hallituksen esitys laiksi poliisilain muuttamisesta 4697

Hallituksen esitys HE 34/1999 vp
Hallintovaliokunnan mietintö HaVM 17/2000 vp
Lakialoite LA 64/1999 vp

2) Hallituksen esitys laeiksi yksityisistä teistä annetun lain ja yleisistä teistä annetun lain muuttamisesta 4742

Hallituksen esitys HE 166/2000 vp
Liikennevaliokunnan mietintö LiVM 11/2000 vp

Ainoa käsittely

3) Eduskunnan kirjaston kertomus vuodelta 1999 4751

Kertomus K 8/2000 vp
Sivistysvaliokunnan mietintö SiVM 12/2000 vp

Lähetekeskustelu

4) Laki sosiaalihuoltolain 27 a ja 27 b §:n ja kunnallisten viranhaltijain ja työntekijäin eläkelain 2 §:n muuttamisesta 4752

Lakialoite LA 149/2000 vp (Leea Hiltunen /skl ym.)

5) Laki sähkön ja eräiden polttoaineiden valmisteverosta annetun lain muuttamisesta 4753

Lakialoite LA 166/2000 vp (Tero Rönni /sd ym.)

6) Laki moottoriajoneuvoverosta annetun lain 1 ja 5 §:n muuttamisesta 4754

Lakialoite LA 167/2000 vp (Petri Neittaanmäki /kesk ym.)

7) Laki työvoimapalvelulain, kansaneläkelain ja kansanterveyslain muuttamisesta 4754

Lakialoite LA 169/2000 vp (Leena Rauhala /skl)

8) Laki yliopistolain 1 §:n muuttamisesta 4754

Lakialoite LA 171/2000 vp (Pekka Kuosmanen /kok)

9) Laki tuloverolain 31 §:n muuttamisesta 4754

Lakialoite LA 172/2000 vp (Olavi Ala-Nissilä /kesk ym.)

10) Laki lapsilisälain 1 ja 8 §:n muuttamisesta 4754

Lakialoite LA 173/2000 vp (Päivi Räsänen /skl)

Mietintöjen pöydällepano

11) Hallituksen esitys laiksi rikoslain 45 luvun 27 §:n muuttamisesta. 4754

Hallituksen esitys HE 185/2000 vp
Lakivaliokunnan mietintö LaVM 11/2000 vp

12) Hallituksen esitys laeiksi maatalouden tutkimuskeskuksesta annetun lain muuttamisesta ja maatalouden taloudellisesta tutkimuslaitoksesta annetun lain kumoamisesta 4754

Hallituksen esitys HE 115/2000 vp
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö MmVM 13/2000 vp

13) Hallituksen esitys laiksi työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain 24 §:n muuttamisesta 4754

Hallituksen esitys HE 152/2000 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö StVM 30/2000 vp

14) Hallituksen esitys laiksi työntekijäin eläkemaksun ja palkansaajan työttömyysvakuutusmaksun huomioon ottamisesta eräissä päivärahoissa 4754

Hallituksen esitys HE 156/2000 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö StVM 31/2000 vp

15) Hallituksen esitys laeiksi vähittäiskaupan aukioloajoista ja elinkeinon harjoittamisen oikeudesta annetun lain 3 §:n 23 kohdan kumoamisesta 4755

Hallituksen esitys HE 49/2000 vp
Talousvaliokunnan mietintö TaVM 32/2000 vp
Lakialoite LA 59, 62/2000 vp

16) Hallituksen esitys merimiesten palkkaturvalaiksi ja laiksi konkurssisäännön 31 §:n muuttamisesta 4755

Hallituksen esitys HE 175/2000 vp
Työ- ja tasa-arvoasiainvaliokunnan mietintö TyVM 9/2000 vp

Puhetta johtaa puhemies Uosukainen.

Nimenhuuto

Nimenhuudossa merkitään täysistunnosta poissa oleviksi seuraavat edustajat:

Esko Aho /kesk
Janina Andersson /vihr
Eva Biaudet /r
Christina Gestrin /r
Tuula Haatainen /sd
Satu Hassi /vihr
Susanna Huovinen /sd
Gunnar Jansson /r
Seppo Kanerva /kok
Marjukka Karttunen-Raiskio /kok
Riitta Korhonen /kok
Ossi Korteniemi /kesk
Risto Kuisma /rem
Kalervo Kummola /kok
Henrik Lax /r
Suvi Lindén /kok
Paavo Lipponen /sd
Markku Markkula /kok
Rauha-Maria Mertjärvi /vihr
Kari Myllyniemi /kesk
Susanna Rahkonen /sd
Sari Sarkomaa /kok
Suvi-Anne Siimes /vas
Hannu Takkula /kesk
Martti Tiuri /kok
Pentti Tiusanen /vas
Erkki Tuomioja /sd
Kari Urpilainen /sd
Pekka Vilkuna /kesk

Eduskuntatyöhön liittyvissä tehtävissä olevat edustajat

Merkitään, että puhemiesneuvosto on käsitellyt seuraavat ilmoitukset poissaolosta täysistunnosta eduskuntatyöhön liittyvän tehtävän vuoksi:

23.11. edustaja
Suvi Lindén /kok
23. ja 24.11. edustajat
Tuula Haatainen /sd
Gunnar Jansson /r
Paavo Lipponen /sd
Erkki Tuomioja /sd

Poissaololuvat

Merkitään, että puhemiesneuvosto on myöntänyt seuraavat luvat poissaoloon täysistunnosta muun syyn vuoksi:

23.11. edustajat
Erkki Kanerva /sd
Riitta Korhonen /kok
Markku Markkula /kok
Tuija Nurmi /kok
Kari Urpilainen /sd
23. ja 24.11. edustajat
Seppo Kanerva /kok
Rauha-Maria Mertjärvi /vihr

PÄIVÄJÄRJESTYKSEN ASIAT:

1) Hallituksen esitys laiksi poliisilain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys HE 34/1999 vp
Hallintovaliokunnan mietintö HaVM 17/2000 vp
Lakialoite LA 64/1999 vp

Puhemies: Käsittelyn pohjana on hallintovaliokunnan mietintö n:o 17. Ensin käydään asiasta yleiskeskustelu ja sen jälkeen otetaan hallituksen esitykseen sisältyvä lakiehdotus yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

[1] **Matti Väistö /kesk:** Arvoisa puhemies! Ensimmäisessä käsittelyssä on hallituksen esitys, jolla vuonna 1995 annettuun poliisilakiin ehdotetaan lisättäväksi epäsovinnaisia rikostorjunta- ja rikostutkintamenetelmiä. Keskeisesti on kysymys peitetoiminnasta ja valeostosta. Laki tehostaisi myös turvatarkastuksia, teknistä tarkkailua ja tunnistetietojen saantia. Uudistus on linjassa muissa Euroopan maissa ja eräissä muissa maissa jo toteutetun lainsäädännön kanssa.

Hallintovaliokunta pitää tarpeellisena, että poliisi saa käyttöönsä lakiehdotuksen mukaiset uudet toimivaltuudet vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaan ja selvittämiseen. Laajentunut liikkumisvapaus ja Schengenin sopimus merkitsevät osaltaan muutosta turvallisuusympäristöön ja edellyttävät uusia keinoja rikosten torjuntaan ja tutkintaan. Ennen muuta huumausaineongelma ja siihen liittyvä vakava rikollisuus kasvavat erittäin huolestuttavasti myös Suomessa. Huumausaineiden käytön vähentäminen onkin nähtävä tärkeänä kansallisena tehtävänä, jossa työtä on tehtävä laajalla rintamalla.

Arvoisa puhemies! Ehdotuksen mukaan poliisimiehellä on oikeus epäsovinnaisina pidettäviin rikostorjunta- ja rikostutkintamenetelmiin, joita ovat peitetoiminta ja valeosto. Peitetoiminnalla tarkoitetaan väärän henkilöllisyyden turvin tapahtuvaa tiedon hankintaa ja soluttautumista ... (Hälinää)

Puhemies: Ed. Väistö, anteeksi hetkinen. Arvoisat edustajat, kehotan rauhoittumaan ja kuuntelemaan puhujaa! Puheenvuoro on ed. Väistöllä.

Puhuja: Kiitoksia, arvoisa puhemies! Peitetoiminnalla tarkoitetaan väärän henkilöllisyyden turvin tapahtuvaa tiedon hankintaa ja soluttautumista, jossa käytetään harhauttavia tai peiteltyjä tietoja tai rekisterimerkintöjä. Lisäksi voidaan valmistaa tai käyttää myös vääriä asiakirjoja. Valeostolla taas tarkoitetaan poliisin oikeutta ostotarjouksen tekemiseen rikoksen tai rikollisen selvittämiseksi.

Uusista epäsovinnaisista menetelmistä peitetoiminta on perusoikeusnäkökulmasta merkittävämpi. Peitetoiminnan käyttöä on arvioitava ennen muuta yksityisyyden suojan ja kotirauhan näkökulmasta. Sekä peitetoiminnan että valeoston käyttöä on lisäksi arvioitava hallitusmuodon oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä koskevien säännösten pohjalta. Suhteellisuusvaatimuksen näkökulmasta on tärkeää, että peitetoiminnan taustalla on erityisen painava yhteiskunnallinen intressi ja että tämä intressi liittyy myös tavoitteeseen turvata toisen ihmisen perusoikeuksia.

Valiokuntakäsittelyssä hallituksen esitykseen on tullut suuri joukko muutoksia. Lakivaliokunnan lausunnon mukaisesti mukaan on otettu myös uusi lakiehdotus, joka koskee pakkokeinolain täydentämistä vastaavilla televalvonnan edellytyksiä koskevilla säännöksillä, joita poliisilakiin nyt ehdotetaan. Mietintöön sisältyvässä muodossa lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisjärjestyksessä, sillä hallintovaliokunta on ottanut huomioon perustuslakivaliokunnan esittämät valtiosääntöoikeudelliset huomautukset.

Arvoisa puhemies! Hallituksen esityksen mukaan sisäasiainministeriön määräämän poliisiyksikön päällikkö päättäisi peitetoiminnasta ja siinä tehtävästä väärästä rekisterimerkinnästä tai väärän asiakirjan valmistamisesta. Esityksen perusteluissa todetaan edelleen, että käytännössä päätösvalta peitetoiminnasta olisi aluksi keskusrikospoliisin, suojelupoliisin ja Helsingin poliisilaitoksen päälliköllä. Kun toiminnasta olisi saatu riittävästi kokemusta, olisi mahdollista oikeuttaa myös muiden suurempien paikallispoliisin yksiköiden päälliköt päättämään peitetoiminnasta.

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan katsonut, että on syytä harkita peitetoiminnasta päättämisen keskittämistä. Lakivaliokunta puolestaan on esittänyt, että päätösvalta annetaan keskusrikospoliisin ja suojelupoliisin päälliköille. Hallintovaliokunnan mietintöön sisältyy vastalause, jossa päätösvalta sidottaisiin 32 a §:ssä yksinomaan näiden yksiköiden päälliköille.

Hallintovaliokunta lähtee siitä, että päätösvalta peitetoimintaan ja valeostoon ryhtymisestä säilytetään ehdottomasti poliisiorganisaatiossa. Valiokunnan enemmistö ehdottaa peitetoimintaa koskevan päätöksenteon tapahtuvan hallituksen esityksen mukaisesti. Keskusrikospoliisi vastaa ammattimaisen ja vakavan rikollisuuden torjunnasta, ja suojelupoliisin peitetoiminta keskittyy

valtakunnan turvallisuuden kannalta merkittävän rikollisuuden torjuntaan. Valiokunta muistuttaa, että Helsingin kihlakunnan poliisilaitos on puolestaan maan selvästi suurin paikallispoliisiyksikkö, joka toimii suoraan ministeriön alaisuudessa ja joka lähtökohtaisesti vastaa kaikesta poliisitoiminnasta alueellaan.

Helsingin mukanaoloa päätöksentekijänä puoltaa muun muassa alueen suuri huumausainerikollisuus. Kuluvana vuonna lokakuun loppuun mennessä on poliisin tietoon tullut koko maassa 10 832 huumausainerikosta, joista Helsingissä 2 065, Espoossa 805 ja Vantaalla 539. Ongelmien painopiste on siis selvästi Pääkaupunkiseudulla. Helsingin poliisilaitoksella on huumausainerikollisuuden torjuntaa varten oma huumerikosyksikkö, jonka vahvuus on noin 70 henkeä.

Hallintovaliokunnan saaman tiedon mukaan peitetoimintaa koskevan päätösvallan laajentaminen muihin poliisiyksiköihin ei tilastojen valossa ole perusteltua. Pääkaupunkiseudun ulkopuolella peitettä tarvitsevien valeostojen määrä ei tule olemaan niin suuri, etteikö keskusrikospoliisin päällikkö pystyisi päätöstä peitetoiminnasta tekemään. On myös huomattava, että mittavien huumejuttujen paljastamisessa krp on lähes poikkeuksetta mukana. Näin ollen peitetoimintapäätökset ovat osa normaalia operaation suunnittelua.

Arvoisa puhemies! Hallintovaliokunta korostaa mietinnössään lakivaliokunnan tavoin, että peitetoimintaa ja valeostoja suorittavat poliisimiehet koulutetaan asianmukaisesti ennen toiminnan aloittamista. Toimenpiteitä toteuttavien turvallisuudesta on kaikin tavoin huolehdittava ja pidettävä säännönmukaisella koulutuksella yllä heidän erityisosaamistaan. Lähtökohtana on oltava, että toimenpiteitä toteuttavat vain siihen soveliaat, koulutetut ja vapaaehtoiset poliisimiehet, jotka toimivat hyvin organisoidun johdon alaisina ja riittävän tukijoukon avustamina.

Mietinnössään hallintovaliokunta on ottanut huomioon perustuslakivaliokunnan ja lakivaliokunnan lausunnot koskien esitutkintaa ja oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä. Sanottu koskee myös lakivaliokunnan esitystä esitutkinta-asetuksen 20 §:n muuttamisesta. Hallintovaliokunta pitää kuitenkin tarpeellisena esittää eräitä perusteluja koskevia täsmennyksiä.

Valiokunta muistuttaakin voimassa olevan poliisilain vaitiolo-oikeudesta, joka kattaa poliisin taktiset ja tekniset menetelmät. Hallintovaliokunta lähtee siitä, ettei todistajana kuultavalla poliisimiehellä ole velvollisuutta vastata, onko epäsovinnaisia tutkintamenetelmiä käytetty, mikäli peitetoimintaa tai valeostoa on käytetty vain tiedonhankintamenetelmänä, ilman että tiedoilla olisi ollut merkitystä syyteharkinnan tai itse oikeudenkäynnin kannalta. Tällöin ei myöskään tehdä merkintää esitutkintapöytäkirjaan kyseisten tutkintamenetelmien käytöstä.

Arvoisa puhemies! Hallintovaliokunta on tehnyt suuren joukon pykälämuutoksia, jotka pääosin perustuvat perustuslakivaliokunnan tai lakivaliokunnan lausunnoissa esitettyyn. Näitä ovat muun muassa rajatarkastusta ja tullitoimenpiteitä samoin kuin turvallisuustarkastusta koskevat muutokset. Lakiehdotuksessa on myös täsmennetty teknisen tarkkailun, peitetoiminnan, valeoston ja televalvonnan edellytyksiä.

Hallintovaliokunnan mietintö on keskeisiltä osiltaan yksimielinen. Mietintöön liitetty vastalause koskee edellä jo todettua 32 a §:ään sisältyvää peitetoiminnasta päättämistä. Valiokunta on pitänyt tarpeellisena liittää mietintöön myös lausumaehdotuksen, joka kuuluu näin:

"Eduskunta edellyttää hallituksen huolehtivan siitä, että tarkkaan seurataan peitetoiminnan ja valeoston käyttöä poliisin toiminnassa, ja siitä, että peitetoiminnasta vuosittain eduskunnan oikeusasiamiehelle annettava kertomus sisältää oikeusasiamiehen suorittaman valvonnan kannalta riittävät tiedot, sekä siitä, että lisäksi selvitetään, mikä merkitys telepakkokeinoilla, teknisellä valvonnalla ja teknisellä tarkkailulla on rikosten torjunnassa ja tutkinnassa."

[2] **Sisäasiainministeri Ville Itälä:** Arvoisa puhemies! Lain hyväksyminen on erittäin tärkeä asia ja antaa poliisille niitä toimintavaltuuksia, joita se on jo pitkään kaivannut. Lisävaltuudet parantavat merkittävällä tavalla poliisin mahdollisuuksia torjua vakavaa ja ammattimaista rikollisuutta. Monet muutokset antavat nyt poliisille samanlaiset työkalut huumerikollisuuden torjuntaan kuin on jo muiden EU-maiden, Baltian maiden ja Venäjän poliisilla.

Nopea kansainvälistyminen ja lisääntyvä liikkumisen vapaus maasta toiseen ovat ikävä kyllä luoneet myös edellytyksiä rikollisuuden kansainvälistymiselle. Baltian maiden viisumivapaus ja lisääntynyt Venäjän kauppa ja matkailu ovat valitettavasti avanneet Suomeen uusia huumereittejä. Voidaan väittää, että monestakin syystä rikol-

listen toimintaedellytykset ovat vain parantuneet. Siksi tarvitaankin niin sanottuja kompensoivia keinoja ja yhtäläisiä valtuuksia poliiseille, jotta maasta toiseen siirtyviä operaatioita voidaan hoitaa.

Uusien valtuuksien avulla voidaan saada tietoja erityisesti rikollisorganisaatioiden ytimestä eli niistä, jotka rahoittavat toiminnan ja korjaavat suuren laittoman hyödyn. Näin rikosoikeudellinen vastuu voidaan kohdistaa oikeudenmukaisesti.

Uudet säädökset on muotoiltu siten, että nopeaa toimintaa ja päätöksiä vaativat toimenpiteet voidaan kiireellisissä tapauksissa toteuttaa viipymättä. On tärkeää, että peitetoiminnasta ja valeostoista päättäminen jää poliisille, koska niihin liittyvä toiminta on ensisijaisesti huumerikoksien ennalta estämistä. Ne vaativat usein nopeaa toimintaa ja ovat poliisin operatiivista tiedustelutoimintaa, jonka johtamista ei voi antaa muille oikeusviranomaisille. Suomalaiseen oikeusjärjestelmään eivät kuulu tutkintatuomarit eikä syyttäjä johda esitutkintaa kuten niissä maissa, joissa päätösvalta on poliisin ulkopuolella.

Olen todella tyytyväinen, että laki saadaan vihdoin aikaiseksi ja poliisi pystyy käyttämään riittäviä keinoja taistellessaan järjestäytynyttä ammattimaista rikollisuutta vastaan.

[3] **Kirsi Ojansuu /vihr:** Arvoisa puhemies! Poliisilakia on puitu valiokunnissa reilusti yli vuoden päivät. Käsittelyn kesto kertonee osaltaan siitä, kuinka merkittävästä ja vaikeasta asiasta poliisin valtaoikeuksien laajentamisessa on kysymys. Haluan vielä painottaa, että kyseessä on kokonaan uusien, epäsovinnaisten menetelmien eli valeoston ja peitetoiminnan lisäämisestä poliisin toimivaltuuksiin.

Lakivaliokunnassa ja hallintovaliokunnassa monet arvostetut asiantuntijat esittivät tiukkaa kritiikkiä epäsovinnaisten keinojen käyttöön ottamisesta. Yleisellä tasolla asiantuntijat esittivät perusteltuja epäilyjä siitä, ovatko uudet toimivaltuudet paras tapa puuttua huumeongelmaan. Ei ole olemassa vahvaa näyttöä siitä, että rikoksentorjunta tehostuu poliisin valtaoikeuksia lisäämällä. Poliisien keinoilla on toki merkitystä rikostorjunnalle, mutta kriminologien keskuudessa yleisesti tunnustettu tosiasia on, että yksistään poliisin mahdollisuudet vaikuttaa rikollisuuden kokonaistasoon ovat loppujen lopuksi melko vähäiset.

Moni asiantuntija esitti näkemyksenään, että on huomattavasti järkevämpää panostaa ennaltaehkäisyyn ja vaikuttaa sitä kautta huumeiden kysynnän vähenemiseen. Siksi on erittäin tärkeää, ettemme tuudittaudu ajattelemaan, että huumeongelma olisi ratkaistu uusilla poliisin valtaoikeuksilla. Ennalta ehkäisevän työn on edelleen oltava ensisijaista. Se tarkoittaa muun muassa sitä, että tuetaan perheitä niiden kasvatustyössä, estetään syrjäytymistä ja panostetaan kouluterveydenhuoltoon, ja nämä tarvitsevat lisäresursseja. Myös tavanomaista, arkista lähipoliisitoimintaa on syytä kehittää ja lisätä.

Toivon myös, että uusia toimivaltuuksia ei ymmärretä alkuaskeliksi niin, että vaihe vaiheelta valtuuksia laajennettaisiin uusille alueille. Nyt tulee keskittyä jo olemassa olevien ja näiden uusien keinojen käyttöön. Erityisellä tarkkuudella tulee seurata, minkälaisia vaikutuksia uusilla toimivaltuuksilla on. Väheneekö huumeongelma ja auttavatko valeostot pääsemään kiinni kansainväliseen huumerikollisuuteen?

Arvoisa puhemies! Asiantuntijat pelkäsivät, että etenkin peitetoiminnan käyttö merkitsee oleellista muutosta suomalaisessa kulttuurissa. On luonnollista, että rikollisjärjestöt pyrkivät paljastamaan soluttautujat ja pääsemään heistä eroon. Lopputuloksena voi olla molemminpuolinen varustelukierre, eli keinot kovenevat molemmin puolin, ensin poliisin keskuudessa, sitten rikollisten piirissä. Näin on käynyt esimerkiksi Yhdysvalloissa ja Isossa-Britanniassa, jossa poliisien laajat toimivaltuudet eivät ole ratkaisseet huumeongelmaa, vaan peli vain on koventunut.

Tällä hetkellä kaikkien tehtyjen tutkimusten mukaan yleisön luottamus poliisiin on Suomessa poikkeuksellisen korkea. Yksi luottamuksen peruskivi on se, että yleisö tietää, kuka on poliisi ja kuka ei. (Ed. Zyskowicz: Pitääkö rosvojenkin aina tietää?) Muun muassa Isossa-Britanniassa luottamus poliisiin on viime vuosina ollut heikentymässä juuri peitetoiminnan vuoksi. Siksi on syytä olla erityisen varovainen ja tarkkarajainen, kun uusia keinoja otetaan käyttöön. Osaltaan tähän tähtää myös mietinnössä oleva vastalause.

Mahdollisista tulevista ongelmista saimme esimakua tämän päivän lehdestä. Korkeimman oikeuden mielestä kaksi espoolaispoliisia syyllistyi virkavelvollisuuden rikkomiseen virittäessään syksyllä 1996 huumeansan nuorelle opiskelijalle. Valeostosta tulee nyt laillista toimintaa, mutta tämä ei muuta sitä, että tuomioistuinten on

tulevaisuudessakin erittäin vaikea arvioida, minkälainen vaikutus valeostolla on ollut tehtyyn rikokseen.

Arvoisa puhemies! Perustuslakivaliokunnan ja lakivaliokunnan lausunnoissa puututtiin moneen lakiesityksen ongelmalliseen kohtaan. Hallintovaliokunnan mietinnössä useimmat muutosehdotukset on toteutettu ja keskeiset ongelmakohdat on korjattu. Esimerkiksi epäsovinnaisten keinojen käytöstä tehtävä merkintä esitutkintapöytäkirjaan antaa varmemman takuun oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumiselle.

Yksi laki- ja perustuslakivaliokunnan lausuntoihin sisältyvä esitys ei kuitenkaan toteutunut. Mainitut valiokunnat katsoivat, että peitetoimintaan ryhtymisestä tulee päättää keskitetysti. Valiokunnat perustelivat päätöksen keskittämistä muun muassa sillä, että siten voidaan paremmin turvata se, että päätöksenteko peitetoimintaan ryhtymisestä perustuu yhteneville perusteille. Lisäksi peitetoiminnan turvallinen, oikea ja menestyksellinen toteuttaminen edellyttää koulutettujen poliisimiesten lisäksi perusteellista valmistelua ja laajan tukijoukon peitetoimintaan osallistujille. Näin ollen oikeusturvasyiden, operaatioiden poikkeuksellisuuden ja vähäisen lukumäärän sekä toiminnan organisoinnin vuoksi päätösvalta peitetoiminnasta tulisi lakivaliokunnan mukaan säätää ainoastaan keskusrikospoliisin tai suojelupoliisin päällikölle. Myös peitetoimintaa harjoittanut rikosylikomisario antoi arvokkaan tuen tälle näkemykselle. Koska toiminnan toteuttaminen edellyttää pitkälle menevää etukäteissuunnittelua, järjestelmällistä ja koordinoitua toimintaa, hän katsoi, että päätös on tarkoituksenmukaista tehdä keskitetysti ja mahdollisimman korkealla tasolla, ja ehdotti muistiossaan, että päätöksen tekisi joko keskusrikospoliisi tai omalla toimialallaan suojelupoliisi.

Arvoisa puhemies! Edellä olevan perusteella tulen yksityiskohtaisessa käsittelyssä esittämään, että 1. lakiehdotus hyväksytään muutoin hallintovaliokunnan mietinnön mukaisena paitsi 32 a § muutettuna seuraavasti: "Peitetoiminnasta ja siinä tehtävästä 28 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitetusta rekisterimerkinnästä tai väärän asiakirjan valmistamisesta päättää keskusrikospoliisin tai suojelupoliisin päällikkö."

[4] **Matti Vähänäkki /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olin ed. Ojansuun kanssa myös hämmästynyt siitä, että vaikka hallintovaliokunta oli ottanut perustuslakivaliokunnan ja lakivaliokunnan lausunnot asiasta onkeensa, niin kuin sanotaan, oikeastaan kaikkein keskeisimmältä kohdalta näin ei tapahtunut, vaan ... (Ed. Zyskowicz: Tämä ei ole vastauspuheenvuoro, ed. Vähänäkki!) — Sen kai määrää puhemies. — Keskusrikospoliisi ja supo eli suojelupoliisi tutkivat keskeisiä rikoksia, ja juuri niissä tapauksissa krp on mukana, joissa on kysymys vakavista, koko valtakuntaa koskevista rikoksista. Supossa taas, niin kuin hyvin tiedetään, tutkitaan valtiopetos- ja maanpetosasioita, joissa peitetoiminta on erityisen tärkeä instrumentti. (Ed. Zyskowicz: Tämä on myötäpuheenvuoro! Vastauspuheenvuoron väärinkäyttöä!) Olisi tärkeätä, että peitetoiminnan ratkaisuvalta nimenomaan palautettaisiin lakivaliokunnan ja perustuslakivaliokunnan perusteltujen lausuntojen myötä lakitekstiin eikä lähdetä siihen, että pian olisi mahdollista, että sisäasiainministeriö, jota toki kunnioitan kaikin puolin, tulee jakamaan peitetoiminnan käyttämismahdollisuuksia melkein mihin päin Suomea hyvänsä. Varsinkin kun ollaan näin alkuvaiheessa hyvin ihmistä lähelle menevän toiminnan suhteen, pitäisi olla varovaisempi ja luottaa poliisin korkeampiin erikoisyksiköihin.

Puhemies: Ed. Vähänäkki, haluan huomauttaa, että tämä todellakin oli jotakin muuta kuin vastauspuheenvuoro ed. Ojansuun puheenvuoroon.

Muistutan myös muita, että vastauspuheenvuoron mitta on minuutti tässä meidän pitkässä keskustelussamme.

[5] **Matti Väistö /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Ojansuun puheenvuoroon liittyen totean, että kyllä hallintovaliokuntakin piti tärkeänä, että päätöksenteko tapahtuu keskitetysti. Me vain luotimme siihen, että sen osaa arvioida sisäasiainministeriö ja että se tieto, mikä meille kerrottiin, että alkuvaiheessa päättäjät tulevat olemaan keskusrikospoliisi, suojelupoliisi ja mahdollisesti Helsingin poliisipäällikkö, pitää paikkansa. Tarvetta on juuri Helsingin kihlakunnan poliisilaitoksessa tehdä näitä päätöksiä. Luotamme myös siihen, että siellä asiantuntemus on varmasti myös riittävä.

[6] **Ben Zyskowicz /kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Ojansuu väitti, ettei ole näyttöä siitä, että tehostetut rikostorjuntakeinot edesauttavat rikosten torjuntaa. Tämä ei

alkuunkaan pidä paikkaansa. Luulen, että jokainen tässä salissa myöntää, että poliisille myönnetty mahdollisuus puhelinkuunteluun ja teletunnistetietojen saamiseen eräissä törkeissä rikoksissa on huomattavalla tavalla edesauttanut näiden rikosten selvittämistä. Jos ed. Ojansuu on tästä eri mieltä, haluan todellakin kuulla perustelut.

Toisaalta hän sanoi, että poliisin luottamuksen kannalta on tärkeätä, että yleisö tietää, kuka on poliisi. Jos kyse on soluttautumisesta, ei ole todellakaan kovin tärkeätä eikä edes suotavaa, että konnat tietävät, kuka on poliisi. Meidän lähtökohtamme samoin kuin hallituksen lähtökohta on ollut se, että tuetaan ja mahdollistetaan entistä parempi rikostorjunta antamalla poliisille uusia välttämättömiä keinoja käyttöön. Tämä oli myös hallituksen sosialidemokraattien kanta. Kysynkin, mikä on ed. Ojansuun ja ed. Vähänäkin ynnä muiden tässä asiassa muutosehdotusta tekevien tavoite. Kun tavoitteena on toisaalta, että parannetaan poliisin toimintamahdollisuuksia, mihin pyritään sillä, että näitä toimintamahdollisuuksia ei tältä osin olla valmiita parantamaan? (Ed. Vähänäkki: Samat perusteet kuin perustuslakivaliokunnalla ja hallintovaliokunnalla!)

7 **Tanja Karpela /kesk** (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Ojansuu äsken puuttui päätöksentekovaltaan. Tein itse vuonna 99 toukokuussa aloitteen huumeiden valeostoon liittyen, joka niin ikään oli saman tyyppinen kuin mietintö, mutta siinä oli eroavaisuus nimenomaan päätöksentekovallassa. Silloin aloitteen tehdessäni oli lähtökohtana joko tuomioistuin tai poliisin ylijohto. Olen kuitenkin sitä mieltä, kuten hallintovaliokunnan mietinnössä lausutaan, että operaatiota johtavalla päällystöön kuuluvalla poliisimiehellä on parhaat edellytykset päättää valeoston käytöstä. Uskon, että mietintö on kuitenkin parempi käytännön työssä huumerikollisuuden torjumiseksi. (Ed. Zyskowicz: Hienoa, ed. Karpela!)

8 **Petri Salo /kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Ojansuun puheenvuorossa oli yksi erikoinen piirre, ja se oli nimenomaan se, että hän vertasi Suomea muuhun maailmaan, muun muassa USA:n rikollisuustilastoihin. Hän kertoi, että ensinnäkin poliisi korostaa kovia toimenpiteitä ja sen jälkeen rikolliset tulevat perässä. Nyt on vain Suomessa tilanne se, että rikollisilla on jo useamman vuoden etumatka ja poliisi tulee muutaman vuoden perässä. Vakuutan itse poliisimiehenä, että ei tämä mieluista lainsäädäntöä meille poliisimiehille ole. Ilman tätä olisi paljon mukavampi tästä yhteiskunnasta huolehtia. Joudumme säätämään tällaisia lakeja, koska rikollisuus on karannut jo käsistämme. Nyt yritetään saada viranomaistoimintaa rikollisuuden perään.

9 **Paula Lehtomäki /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Zyskowicz epäili, onko tarkoituksena parantaa poliisin toimintaedellytyksiä. Haluaisin vielä muistuttaa, että keskeinen asia eli uusien toimivaltuuksien myöntäminen ei ole herättänyt täällä vastustusta. Kyllähän näitä edellytyksiä pyritään parantamaan.

Mitä tulee peitetoiminnan päätöksentekoon, kyllä selvästi sisäministeriön muistiosta käy ilmi se, että tarkoitus on levittää päätöksentekoa Helsingin poliisiyksikköä huomattavasti laajemmalle. Nostin tämän asia esille, että pykälään tehtäisiin kirjaus vain krp, supo ja Helsinki, mutta se asia ei ottanut silloin tulta alle.

Kansanedustaja Karpelalle vielä toteaisin, että valeostoja ja peitetoimintaa ei pitäisi sotkea toisiinsa. Niitä on erillisinä asioina käsitelty tämän lain yhteydessä ja niistä päättäminenkin myönnetään tässä aivan eri tahoille.

10 **Annika Lapintie /vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Ojansuu otti tämän asian esille, joka on olennaista tässä. Nythän suurin muutos, mitä poliisin toiminnassa tapahtuu, on juuri se, että annetaan mahdollisuus tähän valeostoon ja peitetoimintaan. Itse asiassa kyllä sitä vastaan on esitetty kritiikkiä, niin kuin näissä puheenvuoroissa on tullut ilmi. Siitä huolimatta siitä ollaan nyt päättämässä. Mutta tämä muutosesitys, joka on vastalauseessa, jonka ed. Ojansuu teki, on kyllä aivan perusteltu, ja perusteluita muun muassa ed. Lehtomäen puheenvuorossa tuli. Kyse on siitä, että nimenomaan peitetoiminnasta Suomen kokoisessa maassa ei voi kuvitellakaan, että sitä olisi useampi kymmenen poliisia samaan aikaan tekemässä. Tällaisen uuden, epätavallisen toiminnan alkuvaiheessa on erittäin perusteltua, että keskitetysti nimenomaan keskusrikospoliisin ja suojelupoliisin päälliköt näitä päätöksiä tekevät ja tarvittaessa on myös mahdollisuus käyttää delegointivaltuuksia esimerkiksi

poissaolojen aikana, joten syytä byrokratian pelkoonkaan ei ole.

[11] **Heli Paasio /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Zyskowiczille vain sen verran, kun hän totesi, että nimenomaan he ovat ajaneet poliisille toimivaltuuksien lisäämistä rikostorjunnan tehostamiseksi. Jos ed. Zyskowicz lukisi hallintovaliokunnan mietinnön, hän huomaisi, että ei ole ollut erimielisyyttä valiokunnassa. Kaikki ovat olleet yksimielisiä siitä, että toimivaltuudet tulee myöntää.

[12] **Anne Huotari /vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Zyskowicz, kaipasitte täällä perusteita. Olette varmaan lukenut kirjan Orwellin yhteiskunnasta, jossa isoveli hyvinkin tarkkaan valvoo, mitä kukakin tekee. Silloin, kun tämä kirja ilmestyi, moni varmaan ajatteli, että se koskee entistä itänaapuria. (Ed. Zyskowicz: Sitä juuri!) Nyt huomaamme, että kokoomus, lähinnä kokoomus mutta osa keskustastakin, on lähtenyt samalle linjalle Suomessa. Eli koko ajan yksityisyyden suojaa kavennetaan ja tehdään poliisivaltiota Suomestakin.

[13] **Ben Zyskowicz /kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Lehtomäelle totean, että en kuullut ensimmäistäkään perustelua sille, miksi ei tätä hallintovaliokunnan esittämää pykälää tältä osin tulisi hyväksyä. Sanoin, että tämän hallintovaliokunnan pykälän tarkoituksena on joustavasti ja mahdollisimman hyvällä tavalla antaa poliisille tältä osin toimintamahdollisuuksia. Te vastustatte tällaista pykälää. Haluan kuulla perusteluita, koska tämän pykälän ehdottamisen perusteluna on poliisin toiminnan tehostaminen tältä osin, ja se oli myös hallituksen ja hallituksen sosialidemokraattisten ministereitten kanta esimerkiksi.

Ed. Paasiolle sanon, että nyt ei enää hallintovaliokunnassa ollut tästä erimielisyyttä, mutta jos olette seurannut kriminaalipoliittista keskustelua Suomessa pikkaisen aikaisemmin, niin varsinkin vasemmisto ja myöhemmin mukaan tultuaan vihreät ovat koko ajan jarruttaneet ja vastustaneet niin puhelinkuuntelua kuin näitä valtuuksia, jotka ovat kuitenkin tuiki välttämättömiä kovenevan huumerikollisuuden ja muun törkeän rikollisuuden torjumiseksi.

Mitä ed. Huotarin puheenvuoroon tulee, niin kannattaa katsella ympärilleen siellä vasemmistoliiton ryhmässä. Sieltä löytyvät ne, jotka Suomeenkin ovat aikanaan toivoneet tällaista Itä-Saksan ja Neuvostoliiton mukaista poliisivaltiota. Sitä ei suinkaan täällä päin ajeta.

[14] **Oikeusministeri Johannes Koskinen:** Arvoisa puhemies! Täällä tuntuu pikkujoulusesongin lähestyessä löytyvän tarvetta hakea iso riita pienestä asiasta. On hyvin merkittävää, että perustuslakivaliokunnan, lakivaliokunnan ja hallintovaliokunnan hyvin tarkan työn tuloksena on saavutettu merkittävän laaja yksituumaisuus siitä, minkälaisia lisävaltuuksia poliisi tarvitsee toimintaansa vakavaa rikollisuutta, erityisesti vakavaa huumerikollisuutta vastaan. Tämä olisi kai se pääasia, mikä myös suuren salin käsittelyssä on syytä panna merkille. Tässä keskusteltu toimivaltasäännös on tietysti ollut kaiken aikaa pohdittavana jo ennen hallituksen esityksen antamistakin. Kaikilla tahoilla on pidetty tärkeänä, että tällaiset uudet menetelmät vaativat koulutusta, vaativat tarkkaa harkintaa, ennen kuin niitä otetaan käyttöön. Sen kannalta on tärkeätä keskittää jossakin määrin päätöksentekoa niitä käytettäessä. Hallituksessa ei tästä keskusteltu. Siellähän oli äänestyksen kohteena se, olisiko pitänyt näistä päättäminen viedä tuomioistuimille, ja siinä sosialidemokraattien puolelta oltiin aivan samaa mieltä kuin esittelevä ministerikin, että sisäasiainministeriön ja poliisihallinnon pitää nuo päätökset tehdä. Tämä hiuksenhieno ero, luotetaanko siihen, että sisäasiainministeriö päättäisi sen mukaisesti toimivaltuuksista kuin hallituksen esityksen perusteluissa on selostettu eikä kovin nopeaan tahtiin lähtisi laajentamaan tästä päättämiseen oikeutettujen poliisimiesten määrää, on sitten aika pieni kysymys.

Tässä vastalauseessa on lähdetty varmemman päälle, että olisi suoraan laissa nimetty nämä päätösvaltaa käyttävät ylimmät poliisivirkamiehet. Olisi sitten eduskunnan takana laajentaa sitä alemmas poliisiorganisaatiossa. Sehän on aika pieni ero sitten kuitenkin, jos yhtä pykälää ehkä muutaman vuoden päästä muutetaan, jos siihen tarvetta nähdään. En lähtisi tätä eroa liioittelemaan, pidän molempia hyvin toimivina malleina. Tässä vastalauseen mallissa eduskunta tosiaan vain itse varaa päätösvallan siitä, milloin poliisiorganisaatiossa näiden uusien toimivaltuuksien käyttö on siinä määrin vakiintunut ja esimerkiksi on koulutettua poliisivoimaa, joka pystyy tällaiseen peitetoimintaan, että toimivaltuuksien

laajentaminen alemmas poliisiorganisaatiossa on mahdollista. Pidän tärkeänä, että seurataan muutoinkin poliisin toimivaltuuksien käyttöä ja poliisitoiminnan tehostamista rikollisuuden vastustamisessa. Varmasti näiden muutosten jälkeen tilanne alkaa olla se, että puuttuviin toimivaltuuksiin ei voida vedota, vaan ehkä sitten pitää enemmän kiinnittää huomiota siihen, miten poliisiorganisaatiot sisällään töitä jakavat, miten saataisiin esimerkiksi poliisikoulutuksen saanutta henkilöstöä enemmän kenttätyöhön, rikostutkintaan, järjestyksenvalvontaan ja niin edelleen ja miten toimistotyötä voitaisiin rationalisoida poliisiorganisaation sisällä. Tähän esimerkiksi ed. Kanerva on ansiokkaasti kiinnittänyt huomiota, että meillä nykyvahvuisessa poliisiorganisaatiossakin pystytään tehostamaan työtä, kun vain oikeat lääkkeet otetaan käyttöön.

Tämä poliisilain muutos kaikkinensa modernisoi poliisin työtä ja sen toimivaltuuksien käyttöä. Pidän todella hyvänä, että näin laaja yksimielisyys näistä pääkohdista on löytynyt.

[15] **Aulis Ranta-Muotio /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Vastauspuheenvuoroni liittyy ed. Ojansuun puheenvuoroon. Hän totesi, että hallintovaliokunnassa asiantuntijakuulemisessa käytännön huumetyössä olevat poliisit sanoivat, että peitetoimintalupa voidaan keskittää krp:hen, mutta hän unohti sen, että asiantuntija myös tarkensi, että peitetoiminta voi olla pitkäkestoista tai lyhytkestoista. Lyhytkestoinen liittyy valeostoon, ja silloin luvan pitäisi olla esimerkiksi Helsingin poliisilaitoksen päällikköllä, koska Helsingissä tapahtuu eniten nopeaa toimintaa edellyttäviä tapauksia. Pitkäkestoisiin peitetoimiin, jotka saattavat kestää kuukausia, asiantuntijakuulemisessa todettiin, että riittää hyvin lupa krp:sta.

[16] **Heli Paasio /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Ranta-Muotiolle sen verran, että valiokunnassahan ei ollut erimielisyyttä valeostosta, siitä päättämisestä, vaan nimenomaan peitetoiminnasta päättämisestä. Ei pidä sekoittaa näitä kahta asiaa, kuten jo aikaisemmin todettiin. Kun kysymys oli siitä, mitä ammatti-ihmiset, kenttätyöihmiset, sanoivat, niin silloin on ollut nimenomaan kyse peitetoiminnasta päättämisestä. Valeostosta on todettu, että sen täytyy olla joustavaa jatkuvasti ja siinä kohtaa poliisimiehen hallussa.

Puhemies: Meillä on, huomautan, 25 puhujaa ja lukuisia tilaisuuksia debattiin tämän jälkeen, joten etenemme tässä, ja varmasti ministeritkin palavat innosta osallistua. Ensin vastauspuheenvuoro, ed. Lehtomäki.

[17] **Paula Lehtomäki /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Kuten tässä on todettu, on aivan totta, että tätä peitetoimintaa on hyvin monenlaista, se ulottuu todellakin laidasta laitaan. Mutta ongelma on se, että me päätämme tästä asiasta kuitenkin yhdellä pykälällä, eikä tässä hallituksen esityksessäkään ole lähdetty alun perin siitä, että nämä jaoteltaisiin jotenkin kevyeeseen tai raskaaseen peitetoimintaan.

Kun muutenkin on arvosteltu sitä, että tämä laki on ollut kauan tässä talossa, niin jos me tällä viikolla olisimme lähteneet vielä näitä keskeisiä määritelmiä rukkaamaan uusiksi ja erottelemaan kevyttä ja raskasta peitetoimintaa, niin ehkä vuonna 2002 olisimme voineet palata asiaan.

[18] **Aulis Ranta-Muotio /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Paasiolle tarkennuksena: en sekoittanut peitetoimintaa ja valeostotoimintaa. Totesin vain, kuten asiantuntijat, että valeostoon usein liittyy peitetoiminta, lyhytkestoinen peitetoiminta. (Eduskunnasta: Käytännössä aina!) — Käytännössä aina, niin että siihen pitää saada lupa nopeasti.

[19] **Erkki Kanerva /sd:** Arvoisa puhemies! Ed. Zyskowicz peräänkuulutti pitempiaikaista kriminaalipoliittista tarkastelua, ja teen sen nyt noin 35 vuoden perspektiivillä poliisin näkökulmasta.

Lakivaliokunnan jäsenenä koin koko tämän lakiesityksen käsittelyn ajan, että niskaamme huohotettiin. Käsittämättömän monet tahot pitivät lakiesitystä kiireellisistä esityksistä kaikkein kiireellisimpänä. Ymmärrän tämän asetelman sitä taustaa vasten, että monilla tahoilla on syvä, aito huoli pahenevasta huumausaineongelmasta. Valeoston ja soluttautumisen laillistamisella uskotaan luotavan jonkinlainen ratkaisu huumausaineongelmaan. Lausunnossaan lakivaliokunta kuitenkin pyrki tekemään jokseenkin selväksi, että yksin poliisin lisävaltuuksilla huumausaineongelmaa ei ratkaista.

Itse ajattelen niin, että kun nämä hallituksen esityksessäkin epäsovinnaisiksi nimetyt toimintavaltuudet nyt toteutetaan, sillä voi olla vähäinen vaikutus huumausaineiden tarjontaan, mutta

samalla ongelma muuttuu vähän vaikeammaksi ja jonkin verran väkivaltaisemmaksi. Jos mikä tahansa asiaa käsitellyt valiokunta olisi voinut aidosti kuulla etevimpiä huumausainekauppiaita, he uskoakseni olisivat olleet hallituksen esityksen takana. Poliisin valtuuksien lisääminen koventaa markkinoita, nostaa hintoja ja ennen muuta ammattinsa osaavan tukkuportaan katetta.

Tiedämme kaikki, että tänne saliin on tulossa vielä rikollisjärjestön jäsenyyden kriminalisointi, rikoshyödyn konfiskoinnin käännetty todistustaakka, järjestyslaki ja telekuuntelun ulottaminen kotirauhan piiriin. Nämä kaikki yhdessä tarkoittavat suomalaisen poliisikulttuurin olennaista ja lopullista muuttamista. Itse asiassa muutos on jo alkanut. Mistä sen katsotaan alkaneen, se on vähän makuasia. Yksi merkki siitä oli moottoripyöräkerhon teollisuushalliin tehty Puolustusvoimain panssariajoneuvoin tukema tutkittavaan rikokseen nähden aika massiivinen hyökkäys. Sen operaation johtaja sanoi, toivottavasti sanoi vahingossa, valtakunnan ykkösuutisissa, että sota oli julistettu. Toisena esimerkkinä voi toimia vaikka Espoon poliisin operoima valeosto, jonka laillisuutta on pohdittu neljättä vuotta vaihtelevin ratkaisuin.

Suurin piirtein niihin vuosiin saakka poliisin ja rikollisten välillä ovat toimineet eräänlaiset kirjoittamattomat reilun pelin säännöt. Poliisi on rakentanut rauhaa, ei julistanut sotia eikä ainakaan antautunut sodan osapuoleksi. Rikostutkinnassa erinomaisesti menestyneen kymenlaaksolaisen ylikonstaapelin kerrotaan jättäneen virkaperinnökseen ohjeen asennoitua niin, että koskaan ei tutkita viimeistä juttua. Sillä metodilla hän saavutti legendaarisen maineen rikostutkijana. Sentapaiseen rikollisten ihmisarvoa ja ihmisoikeuksia kunnioittavaan perusasenteeseen perustui se, että 90-luvun alkuun saakka suomalainen poliisi rikostutkijana menestyi erinomaisesti myös kansainvälisessä vertailussa, mitattiin tulosta millä mittarilla tahansa.

90-luvulla tapahtunutta poliisikulttuurin muutosta voidaan hyvällä syyllä pitää ainakin johonkin mittaan saakka hallitsemattomasti tapahtuneena. Se muutos on liian usein päätetty poliisin kahvihuoneessa ja punttisaleilla. Poliisilla on paljon johtajia, mutta johtajuudesta on joskus pulaa. Kulttuurin muutos mielestäni osaltaan selittää nämä toisenkin osapuolen käyttöön ottamat epäsovinnaiset keinot. Tarkoitan poliisirakennuksiin kohdistettuja pommi-iskuja, poliisimiehen takapihalle heitettyjä kranaatteja, ylipäätään viime vuosikymmenen puolivälin jälkeen ilmenneitä kostoiskuja ja uhkauksia. Se on kulttuurin muutos, jossa sodan julistamisen jälkeen on kaksi osapuolta. Paluuta tuskin kuitenkaan on. Jos olisikin, se olisi erittäin pitkä poisoppimisen prosessi. Kun se poisoppiminen pitäisi tehdä puolin ja toisin, usko paluuseen on mennyt. Kun valittiin tämä toinen tie, eduskunnan on syytä tiedostaa, mitä se nyt tekee. Eduskunta laillistaa ja virallistaa kuvaamani poliisikulttuurin muutoksen. Se, saavutetaanko muutoksella mitään tavoittelemisen arvoista hyvää, jää nähtäväksi.

Valiokunnissa ja nyt täällä salissa suoritettavan harkinnan edellytyksiäkin voidaan arvioida kriittisesti. Valiokunta kuuli asiantuntijana muun muassa poliisiammattikorkeakoulun oikeussosiologian tutkijaa sillä seurauksella, että välittömästi sekä sisäasiainministeriön poliisiosasto että oppilaitoksen rehtori katsoivat aiheelliseksi muistuttaa tutkijaa palkan maksajasta. Tieteellistä tutkimusta suorittavan oppilaitoksen johtoryhmän pöytäkirjaan 4.4. tältä vuodelta kirjattiin tämän valiokuntakuulemisen jälkeen ja johdosta sanatarkasti näin: "Päätös: Jatkossa jokaisen henkilökuntaan kuuluvan, joka esiintyy asiantuntijana talon ulkopuolella, tulee tehdä siitä etukäteen ilmoitus hallintopäällikölle. Ilmoituksen yhteydessä sovitaan, esiintyykö asiantuntija poliisiammattikorkeakoulun vai omissa nimissään. Asiantuntijan tulee huolehtia siitä, että poliisiammattikorkeakoulun nimi ei esiinny missään kirjallisessa materiaalissa."

On kohtuullista mainita, että lakivaliokunnan kiinnitettyä asiaan huomiota poliisiammattikorkeakoulu kumosi päätöksensä tieteen vapautta korostavalla uudella päätöksellä. Siitä huolimatta ilmiö on huolestuttava. En ole niinkään huolestunut siitä, että valiokunnan asiakirjat kulkeutuvat samana päivänä talosta ulos, vaan siitä, että kielteisellä tavalla esivaltaistunut poliisihallinto ei näytä antavan sijaa tieteelliselle, puolueettomalle tutkimukselle.

Suomen poliisioikeuden tieteellisenä tulkkina tunnettu maanpuolustuskurssin lento-onnettomuudessa menehtynyt oikeustieteen tohtori Kari Sinisalo kirjoitti aikanaan väitöskirjansa tiivistelmään, että yhteiskunta ei ole palkannut poliisissa itselleen esivaltaa vaan joukon virkamiehiä tekemään tietyt yhteiskunnalle kuuluvat tärkeät tehtävät. Luulen, että jos tohtori Sinisalo tietäisi sisäasiainministeriön poliisijohdon suhtautumisen

hallintoa koskevaan tutkimukseen, hän kääntyisi haudassaan.

Arvoisa puhemies! Lakivaliokunnan työn alkuvaiheessa ongelmaksi näytti muodostuvan se, että peitetoimintaa ja valeostoa samoin kuin niillä keinoilla hankitun todistelun esittämistä koskevat säännökset oli kirjoitettu säädösteknisesti väärään lakiin. Olen edelleenkin sitä mieltä, että niiden paikka olisi esitutkintalaissa ja oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takaava säännös olisi pitänyt sijoittaa oikeudenkäymiskaareen. Mutta kuten kaikki hyvin tiedämme, systematiikan muuttaminen täällä ilman uutta valmistelua ei onnistu.

Lopulta valiokunnalle vaikeimmaksi kysymykseksi muodostui oikeusvaltioon kuuluvan oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin järjestäminen. Kun todisteet on hankittu salassa pidettävin epäsovinnaisin keinoin, miten oikeudenkäynnistä saadaan oikeudenmukainen? 35 vuoden kokemuksella voin vakuuttaa, että sillä on muukin kuin periaatteellinen merkitys, muukin arvo kuin oikeusvaltioarvo. Ammatti- ja taparikollisilla on teostaan riippumatta usein ylivirittynyt oikeudentunto, mitä tulee heidän omiin oikeuksiinsa. He osaavat edellyttää oikeudenmukaista kohtelua, oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä. Aiheetonkin epäluulo oikeuksien loukkaamisesta voi synnyttää reaktion, joka ei ole kenenkään edun mukaista eikä kenenkään hallittavissa, ihminen kun ei ole looginen vaan psykologinen. Tämän kokemustiedon kertominen ei ole rikollisuuden hyväksymistä, ei edes ymmärtämistä. Sen huomioon ottaminen on viisautta. Sen viisauden huomioon ottamiseen lakivaliokunta pyrki.

Maamme johtavia prosessioikeuden asiantuntijoita kuulemalla valiokunta onnistui muotoilemaan hallituksen esityksestä poiketen poliisilain uuden 44 §:n, salassapitopykälän, sellaiseen muotoon, että sen voidaan katsoa rimaa hipoen täyttävän oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimuksen. Lain soveltaminen aikanaan näyttää, toimiiko se. Lain soveltajankin on nimittäin hyväksyttävä se, että oikeusvaltiossa rikoksia ei voida selvittää hinnalla millä hyvänsä. Olen vähän hämmästynyt siitä, että hallintovaliokunta kompuroi monta päivää kysymyksessä, kuka päättää nyt laillistettavista epäsovinnaisista tutkintamenetelmistä. Mielestäni laki- ja perustuslakivaliokunta viitoittivat siihen kriittisenkin tarkastelun kestävän ratkaisun. En käy toistamaan näiden kahden valiokunnan perusteluja, kun ne on jaettu jokaiselle pöydälle.

Viimeistään sen eilen julkistetun korkeimman oikeuden äänestäjien tekemän päätöksen, joka muutti sekä käräjäoikeuden että hovioikeuden ratkaisua Espoon poliisin operoimassa valeostossa, piti kertoa hallintovaliokunnallekin, että näiden epäsovinnaisten tutkintamenetelmien päätöstä ei pidä antaa kovin moniin käsiin. Jos niin tehdään, monet tuomioistuimet monella tasolla äänestävät vielä monta kertaa, missä kulkee nyt laillistettavan valeoston ja rikokseen yllyttämisen raja.

Espoon tapauksessa korkeimman oikeuden mukaan hyvä tarkoitus pyhitti lopulta keinot. Täytyy toivoa, että päätös osataan lukea sen teon ainutkertaiseksi ratkaisuksi. Tiettävästi lainvalmistelijan kantakin tässä päätösasiassa muuttui loppumetreillä lähes päivittäin vaikutteista riippuen. Valmistelija voi hapuilla, mutta näin tärkeän askeleen ottamisessa eduskunnan tulee olla varma asiastaan. Laki- ja perustuslakivaliokunnan kanta, joka on pelkistettynä kirjattu hallintovaliokunnan eriävään mielipiteeseen, on kestävä ratkaisu. Tuen sitä.

[20] **Sisäasiainministeri Ville Itälä:** Arvoisa puhemies! Ed. E. Kanerva otti alussa esiin, niin kuin olen monen muunkin kuullut sanovan, jotka ovat vastustaneet lisävaltuuksia, että puhutaan siitä, että tämä olisi ratkaisu huumeongelmaan. Itse olen aina kertonut, että tämä ei valitettavasti ole sitä, tämä on vain pieni osa, yksi pieni palikka siinä rakennustyömaassa, jossa taistellaan huumerikollisuutta vastaan. En ole kuullut kenenkään muunkaan väittävän, että tämä ratkaisisi huumeongelman, ja tällaista asiaa ei pidä mielestäni missään levittää.

Ed. E. Kanerva puhui siitä, että huumeitten hinnat laskevat. Toivottavasti jotenkin ymmärsin tai käsitin väärin, että hän on huolissaan, että jos poliisi saa lisävaltuuksia, huumeitten hinnat nousevat. Sehän ei voi olla millään tavoin hyvä asia, että huumehinta on kovin halpa, mutta ehkä tosiaan käsitin jotenkin väärin.

Sen verran vielä haluaisin ottaa esiin, että ymmärretään, mikä on peiteoperaatio, kun täällä puhutaan Orwellin yhteiskunnasta ja kauhistellaan. Käytännössä tämmöistä voi tapahtua vain erittäin harvoin. Vuoden aikana voi olla aivan muutama peiteoperaatio, ja sillä poliisi yrittää päästä ammattimaisten rikollisorganisaatioitten yti-

meen, vain sinne. Siinä saa tavallinen kansalainen olla täysin rauhassa. Mutta mikä on se yhteiskunta, jossa poliisilla ei ole mitään keinoa ja ammattimaisilla rikollisilla on kaikki keinot, jotka ovat todella kovia, käytössä? Meillä täytyy olla edes ne pienet edellytykset, jotka on jo kaikissa muissakin maissa, EU-maissa, Baltian maissa ja Venäjällä käytössä.

21 **Ben Zyskowicz /kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. E. Kanervan puheenvuoron johdosta totean, että jos oikein ymmärsin — ja ymmärsin vähän toisin kuin ministeri Itälä — hän oli sillä kannalla, että kun poliisin toiminta tehostuu, huumeita on vähemmän markkinoilla, sitä kautta huumeen hinta nousee, tukkuportaan voitot nousevat ja huumeparonit ovat tyytyväisiä. Jos tällä logiikalla asiaa ajatellaan, pitää varmasti sitten hyvin pian lopettaa kaikki huumetorjunta ja huumeiden kerääminen pois markkinoilta, koska on tietysti selvää, että siinä kysynnän ja tarjonnan tilanteessa se todellakin nostaa huumeiden hintaa, että poliisi onnistuu esimerkiksi valeostoilla tai muilla rikostorjuntakeinoilla vähentämään huumeiden esiintymistä markkinoilla.

Mutta ed. Kanerva, emmekö voi olla yksimielisiä siitä, että tästä huolimatta kannatamme kaikkia sellaisia oikeusvaltioon kuuluvia keinoja, joilla voidaan huumeiden vastaista poliisityötä tehostaa ja huumeiden esiintymistä näillä markkinoilla vähentää? Sanon vielä, että tämä peitetoiminta on myös sitä esimerkiksi, että siviilipoliisiautoon vaihdetaan väärät rekkarit sen takia, että roistot ovat päässeet perille poliisiauton rekisterikilvistä. En ymmärrä, miten tarvitaan krp:n päällikköä tällaisesta operaatiosta päättämään.

Puhemies (koputtaa): Ed. Zyskowicz, oli minuutin vastauspuheenvuorot, olin ilmoittanut.

22 **Tanja Karpela /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Mielestäni meillä on kaksi hyvää syytä, miksi poliisien peitetoimintaa tulee tukea ja kannustaa: toinen on Euroopan unionin jäsenvaltioiden välinen liikkumisvapaus ja toinen tietysti Schengenin sopimus. Mitä tulee yksityisyyden suojaan, korostaisin, että eihän rehellisellä ihmisellä tulisi olla mitään pelättävää.

23 **Erkki Kanerva /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen pahoillani, jos ministeri Itälä ymmärsi tämän markkinoiden reaktion väärin. Ed. Zyskowicz kuvasi ajatuksenjuoksuni oikein, tulin puheessani samaan loppupäätelmään kuin te.

Mitä sitten tulee väärillä kilvillä ajamiseen, se ei ole tältä vuosikymmeneltä. Ne ovat yhdellä puhelulla tarkistettavissa. Siihen on ollut käytössä kymmenen vuotta jo toinen keino, mutta jotta se ei menisi eduskunnan pöytäkirjaan, enpä kerro sitä!

24 **Lauri Kähkönen /sd:** Arvoisa puhemies! Keskityn lyhyessä puheenvuorossani toimivaltasäännökseen eli 32 a §:ään. Muun muassa ministeri Koskinen hyvässä puheenvuorossaan tähän viittasi. Hallintovaliokunta käytti todella monta kokousta sen pohtimiseen, mille tasolle ja mille taholle annetaan päätösvalta hallituksenkin epäsovinnaiseksi nimeämien tutkintakeinojen käyttämiseen. Sen ratkaiseminen ei ollut meille yksinkertaista, mitä kuvaa paitsi se, että valiokunta äänesti asiasta, myös se, että lainvalmistelijankin kanta vaihtui vaikutteista riippuen käsittelyn kestäessä. Yhdessä jo kirjoitetussa versiossa osa valiokuntaa oli valmis antamaan päätöksen tekemisen muiden rikosprosessuaalisten pakkokeinojen tapaan päällystöön kuuluvalle poliisimiehelle. Käytännössä se olisi tarkoittanut noin 500—600:aa poliisimiestä. Jossakin vaiheessa ratkaisu siitä, kuka päätöksen lopulta tekisi, oltiin valmiit antamaan sisäasiainministeriön poliisijohdolle. Loppusuoralla oli esillä perustuslakija lakivaliokunnan malli lisättynä Helsingin poliisilaitoksella.

Kaikkiin näihin vaihtoehtoihin näytti olevan saatavilla lainvalmistelijan edustajan tuki. Tämä kuvaa erinomaisesti sitä, että sisäasiainministeriön poliisiosastokaan ei loppujen lopuksi tänään tiennyt, mitä se eilen tahtoi, puhumattakaan, että se olisi tiennyt, mitä mieltä se huomenna asiasta on. Näissä olosuhteissa turvalliseksi ratkaisuksi osoittautui laki- ja perustuslakivaliokunnan huolellisesti pohtima kanta.

Samana päivänä eli eilen, kun valiokunta äänesti asiasta, Helsingin Sanomat julkaisi kolmelle palstalle ladotun uutisen, jossa sisäasiainministeriön poliisiosasto lupaa tulevan vuoden heinäkuussa täyttää ne odotukset telekuuntelun oikeusturvan suhteen, jotka edellinen eduskunta jo vuonna 95 sille asetti. Tämän lupauksen ministe-

riö näyttää antaneen sen jälkeen, kun apulaisoikeusasiamies Jaakko Jonkka asiasta huomautti. Miksi sisäasiainministeriön poliisiosasto sulkeutuu pois nyt esillä olevan kysymyksen ratkaisijana, se ei perusteluja kaivanne.

Nyt esillä olevat epäsovinnaiset tutkintakeinot ilman nyt esillä olevaa säännöstä olisivat pääsääntöisesti rikoksina ja poliisin tekeminä virkarikoksina rangaistavia tekoja. Lupa sellaiseen tekoon ei voi olla kovin monissa käsissä. Luvan antamisen tulee olla paremmin kontrolloitu kuin telekuuntelun toteutus näyttää olleen. Päätöksenteko pitää siis keskittää.

Toinen keskittämistä puoltava seikka on valeostojen ja erityisesti soluttautumisen aiheuttama vaara poliisimiehen hengelle ja terveydelle. Päätöksentekijän tulee voida tutkittavaan juttuun nähden mahdollisimman ulkopuolisena tyynesti harkita paitsi päätöksen perusteet myös sen turvallisuusriskit. Jutussa mukana oleva tutkinnan johtaja ei kaikissa tapauksissa siihen kykene.

Kolmanneksi, laki- ja perustuslakivaliokunta ovat lausunnoissaan perustellusti esittäneet, että päätöksenteko keskitetään keskusrikospoliisin ja suojelupoliisin päälliköille. Helsingin poliisilaitoksen mukaan ottamiselle päätöksentekijöiden joukkoon esitettiin valiokuntakäsittelyssä perustelut, jotka sopivat yhtä hyvin esimerkiksi Länsi-Suomen lääniin, vaikkapa Turkuun tai Tampereelle ja vaikkapa Jyväskylään.

Arvoisa puhemies! Tämäntapaisen pohdiskelun jälkeen olen päätynyt siihen ratkaisuun, joka on esitetty valiokuntamietinnön vastalauseessa, ja kannatan sen hyväksymistä.

[25] **Pertti Hemmilä /kok:** Arvoisa rouva puhemies! Poliisilakiesitys on viipynyt eduskunnan valiokuntakierroksilla pitkään. Valiokunnissa on kuultu kymmeniä asiantuntijoita. Erityisesti rikoksesta epäillyn henkilön yksityisyyden suoja ja kotirauhan rikkomattomuus ovat saaneet suhteellisen suurenkin huomion, ja aikaa onkin kulunut tämän ongelman pohtimiseen. Termi "poliisilaki ja poliisin toimivallan laajentaminen" on tuonut julkisuuteen myös täysin asiattomia kannanottoja, joita olemme tänäänkin tässä salissa kuulleet, nimittäin kannanottoja poliisivaltiosta. Siksi olisikin ollut ehkä paikallaan nimetä tämä uudistus "laiksi yhteiskunnan turvallisuudesta". Kysehän on vakavan rikollisuuden torjunnasta, joka ennalta ehkäisee koko yhteiskuntaa järkyttäviä ongelmia. Tämän pitäisi olla ja varmasti se on meidän kaikkien suomalaisten ja kaikkien Suomen kansanedustajien tahto. Emmehän me halua olla edistämässä järjestäytyneen rikollisuuden ja huumekaupan asettumista taloksi Suomeen.

Tutkimusten mukaan kansalaiset luottavat poliisiin enemmän kuin moneenkaan muuhun viranomaiseen tai instituutioon, ja kuten tiedämme, luottamusta ei oteta, se saavutetaan. Yhteiskuntarauhan turvaaminen kansainvälistyvässä Suomessa vaatii poliisilta yhä enemmän ja enemmän. Ylikansallisen rikollisuuden ja huumekaupan torjunta on mahdollista vain, jos annamme poliisille riittävät resurssit sekä rahallisesti että lainsäädännöllä.

Arvoisa puhemies! Valiokuntakäsittelyssä poliisin, poliisimiehen, turvallisuudesta huolehtiminen on jäänyt aika lailla vähälle huomiolle. Kansainvälisen huumerikollisuuden torjumisessa käytettävät valeosto ja soluttautuminen ovat kuitenkin samalla turvallisuusriski poliisimiehelle, joka näitä keinoja joutuu käyttämään. Poliisin suojaaminen oikeudenkäyntien yhteydessä on otettu esiin hallituksen esityksessä, ja siitä on ehdottomasti pidettävä kiinni. Ei riitä, että poliisin henkilöstöön kuuluva saa käyttää vaitiolo-oikeutta siinä, mitä menetelmiä ja miten on käytetty.

Kuten hallituksen esityksessäkin todetaan, rikoksesta syytelylle ei saa paljastaa, miten rikoksen selvittämiseen on sovellettu peitetoimintaa tai valeostoja, mikäli tämän tiedon paljastaminen vaarantaa operaatioon osallistuneen poliisimiehen turvallisuuden millään lailla. Tämä menettely olisi suorastaan tiedustelutehtävissä toimivien poliisien hengellä leikkimistä. Tämän lisäksi hallintovaliokunta toteaa, ettei epäsovinnaisten menetelmien käyttämisen paljastamiseen oikeudenkäynnissä ole perustetta silloin, kun toimivaltuuksia on käytetty ainoastaan tiedon hankinnassa.

Rikokseen yllyttämisen kielto sisältyy sekä nykyiseen että tulevaan poliisilainsäädäntöön, ja toimivaltuudet on mitoitettu sen mukaan. Tästäkään syystä ei ole perusteltua paljastaa poliisin toimintamenetelmiä oikeudenkäynnin yhteydessä. Nykyisillä poliisin rahavaroilla ja huumausainerikosten tutkijoiden määrällä ei todellakaan lähdetä kevyin perustein aikaa vieviin ja kalliisiin operaatioihin, joita nyt kyseessä olevat toimivallan laajennukset pääosin koskevat.

Lain uudistamisella on tarkoitus antaa poliisille lisää mahdollisuuksia turvata kansalaisten lähiympäristöä rikollisuudelta ja rikolliselta toi-

minnalta. Tätä uudistusta ei saa vesittää sitomalla poliisin käsiä liian monimutkaisella ja hierarkkisella byrokratialla. Uusia toimivaltuuksia käyttävät vain siihen koulutetut huumausainerikosten ja kansainvälisen rikollisuuden tutkintaan keskittyneet poliisimiehet, ja paikallisella poliisipäällystöön kuuluvalla henkilöllä on varmasti riittävä asiantuntemus harkita tapauskohtaisesti lupa epäsovinnaisten menetelmien käyttöön. Lisäksi lakiesitys sisältää mahdollisuuden asianosaisten oikeusturvan kannalta riittävään jälkivalvontaan.

Arvoisa rouva puhemies! Uuden poliisilain myötä ei kenellekään kansalaiselle kuuluva oikeutettu yksityisyys taatusti heikenny, siis oikeutettu yksityisyys. Hallituksen esityksessä on osuvasti siteerattu Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen kannanottoa huumausaineen valeosto-oikeustapauksessa: "Ryhtyessään rikolliseen toimintaan henkilö on täysin tietoinen siitä, että joutuu mahdollisesti tekemisiin peitetoimintaa harjoittavan poliisin kanssa, jonka tehtävänä on paljastaa hänet." Tämä ihmisoikeustuomioistuimen kanta on voimassa myös Suomessa. Rikollinen toiminta ei nauti perus- eikä ihmisoikeudellista suojaa.

[26] **Matti Vähänäkki /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Nyt kuullussa ed. Hemmilän puheenvuorossa kuulsi sama kuin aikaisemmin ed. Zyskowiczin ja ed. P. Salon puheenvuoroissa. Puheenvuoroista kuulsi se, että aivan kuin he olisivat kiusaantuneita siitä, että tämä laki on menossa läpi, että salin vasemmallakin reunalla se on yksimielisesti hyväksytty. He aivan kuin sivuasiana tuovat esiin tämän yhden kohdan, jossa halusimme muutosta.

Ed. Hemmilä puhui yhteiskunnan turvallisuudesta. Mutta se, että päätöksen tekee krp tai supo, nimenomaan turvaa myös kansanedustajien turvallisuuden siinä mielessä, ettei eduskunnasta päästä sanomaan, että liian lavealle ensi yritykset näissä toimenpiteissä päätöksenteon osalta annetaan muille.

[27] **Toimi Kankaanniemi /skl** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Hemmilä totesi, että poliisimiehen turvallisuus on jäänyt liian vähälle huomiolle. Minustakin tuntuu, että hallintovaliokunnassa se on jäänyt varsin vähälle huomiolle. Mutta oma kantani, kun puollan lakivaliokunnan muotoilua valtuuskysymykseen, perustuu erittäin keskeisiltä osin poliisimiehen turvallisuuteen. Olemme tekemisissä raa'an, järjestäytyneen rikollisuuden kanssa, ja kun poliisimies soluttautuu tällaisiin tilanteisiin, hänen henkensä on koko ajan vaarassa.

On kysymys siitä, kuka on vastuussa. Onko vastuu annettu kentälle, vai onko se keskitetysti keskusrikospoliisilla? Mielestäni on aivan perusteltua juuri poliisimiehen turvallisuuden kannalta, että laissa on selkeästi määritelty, kuka on vastuussa, eikä vastuu ole hajalla, niin kuin se saattaa mennä, kun sisäasiainministeriö saa liian väljät kädet lain perusteella. Tässä vaiheessa näin pitää menetellä.

[28] **Tanja Karpela /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Mielestäni ed. Hemmilä nosti äärettömän tärkeän asian keskusteluun. Hyvin usein keskustelu painottuu liiaksi vain ja ainoastaan rikollisen oikeusturvaan, joka on sinänsä tietenkin myös tärkeä asia. Mutta ei sovi yhtään vähemmälle jättää poliisien ja myös poliisien perheiden turvallisuutta, joka on tänä päivänä uhattuna yhä useammin ja useammin. Sen tulisi kyllä olla aina yhtä voimakkaasti keskusteluissa mukana. Toivon, että tämä esitys myös omalta osaltaan tämänkin kohdan ottaa tarpeeksi huomioon.

[29] **Pertti Hemmilä /kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Täytyy oikein ihmetellä, että henkilöt, jotka puolustavat päätösvallan myöntämistä keskusrikospoliisille tai suojelupoliisille, samalla unohtavat, että sisäasiainministeriöhän on näiden yksiköiden yläpuolella. Jos me täällä päätämme, että päätösvalta on sisäasiainministeriöllä, niin sisäasiainministeriöllä on täydet valtuudet päättää, että peitetoiminnasta päätetään esimerkiksi vain suojelupoliisin tai krp:n taholla. Sisäasiainministeriöllähän on tämä valta. Siksi ihmettelenkin, miksi se pitäisi nyt eduskunnan päätöksellä säätää alemmalle tasolle.

[30] **Petri Salo /kok:** Arvoisa rouva puhemies! Täällä on käyty hyvää keskustelua suomalaisesta poliisilaista ja sen tarpeellisuudesta tänä päivänä, vuonna 2000. Pidän hyvänä kuitenkin, että meidän ministerimme, niin sisäasiainministeri kuin oikeusministeri, ovat todenneet sen perusasian hyvänä, että poliisilain uudistus on saatu nyt tänne palautekeskusteluun. Näyttää siltä, että me saamme tämän lain voimaan ensi vuoden

alusta ja pystymme edes yrittämään sen voimakkaan rikollisuuden kasvun tukahduttamista, mikä muun muassa huumausainerikollisuudessa on. Tämä on tietenkin pääkohta.

Suomalainen poliisi oli tänä päivänä eduskunnan portailla hiljaisessa tyypillisessä mielenosoituksessaan. Täällä on todettu monessa puheenvuorossa, että suomalaiseen poliisiin edelleen luotetaan. Siihen luotetaan, sillä suomalaisella poliisilla on minun mielestäni ollut erinomaisen hyvät työkalut. Suomalainen eduskunta on luottanut suomalaiseen poliisiin, ja meille on säädetty erittäin hyvä poliisilaki.

Poliisitoiminnan rajoitukset siinä laissa ovat olleet sen tyyppisiä, että menneinä vuosikymmeninä, kuten ed. Erkki Kanervakin muistaa, poliisi käytti ennen poliisilakia paljon tavanomaista oikeutta. Se käytti tavanomaista oikeutta siten, että Suomen kansa uskoo ja luottaa poliisiinsa. Meidät kasvatettiin ja koulutettiin 15 vuoden aikana poliisikoulussa siten, että perusperiaatteet — suomalainen oikeusjärjestelmä ja ihmisoikeus — toteutuvat aina suomalaisessa poliisiyhteiskunnassa, aina. Siinä on suhteellisuusperiaate. Siinä on hienotunteisuuden periaate. Siinä on oikeudenmukaisuuden periaate, ne periaatteet, jotka luodaan niille nuorille poliisimiehille, jotka tänään hakevat poliisikouluun. Noin 3 prosenttia hakijoista pääsee sisään poliisikouluun tekemään tätä työtä. 90 prosenttia suomalaisista on sitä mieltä, että poliisi on voimankäyttöoikeuksiaan käyttänyt oikein tässä yhteiskunnassa. Jos se olisi käyttänyt niitä väärin, poliisi ei olisi niin suosittu kuin se tänä päivänä on.

Nyt kumminkin näyttää tämän lakiesityksen yhteydessä siltä, että jotkut kansanedustajat eivät luotakaan enää suomalaisen poliisin kykyyn käyttää niitä voimankäyttöoikeuksiaan, jotka hänelle on laissa suotu. Ilmoitan vain, että niiden 19 vuoden aikana, mitä minä olen toiminut poliisina, olen nuorempana konstaapelina jo tien päällä käyttänyt paljon voimakkaampia ihmisten oikeushyvään vaikuttavia säännöksiä kuin peitetoiminnasta päättäminen. Olen ottanut ihmisiä kiinni. Olen niitä riisuttanut. Olen joskus joutunut jopa painimaankin, laittanut putkaan, riistänyt heidän vapautensa. Nyt puhutaan peitetoiminnasta ja siitä päättämisestä. Minun mielestäni nämä eivät ole missään oikeudellisessa suhteessa siihen, mitä valtaa suomalaisella nuoremmalla konstaapelilla tänä päivänä on, puhumattakaan tutkinnan johtajista, jotka uudessa esitutkintalaissa määrättiin nimenomaan päättämään tutkinnasta ja niistä toimenpiteistä, mitä suomalainen poliisi tarvitsee onnistuakseen tutkinnassaan. Hän voi pidättää. Hän voi tehdä kotietsinnän. Hän voi tehdä takavarikon. Hän voi tehdä paljon suurempia toimenpiteitä ihmisten oikeushyvään kuin peitetoiminta konsanaan.

En siis ymmärrä tätä keskustelua, jota tänä päivänä käydään. Jos halutaan niin, että järjestelmä on keskitetty, jotta mahdollisimman korkea poliisiviranomainen päättäisi kirjallisen esityksen perusteella siitä, onko nyt oikeus peitetoimintaan vai ei, niin luulisi, että suurin viisaus nimenomaan Suomessa siitä on meidän ministeriössämme, sisäasiainministeriössä. Mutta hyvät ystävät, kyllä minäkin olen kenttäjohtajana monta kertaa yöllä kahden aikaan soittanut korkealle poliisiviranomaiselle ja kysynyt apua, mitä teemme tämän tilanteen kanssa, kun haulikolla ammutaan, perhe on vaarassa, ja eristetäänkö paikka. Vastaus on aina ollut sama: Petri, tee niin kuin laki sanoo. Petri, tee niin kuin laki sanoo. Siis suomalaisen poliisin koko järjestelmä perustuu siihen, että me haluamme toimia suomalaisessa yhteiskunnassa niin kuin laki sanoo.

Nyt tässä uudessa laissa määritellään, että sisäasiainministeriö voi määrätä jonkun poliisipiirin päällikön tai 15 vuotta poliisina olleen henkilön, esimerkiksi tutkinnanjohtajan, mahdollisesti päättämään siitä, saako hän luvan vaihtaa siihen poliisiautoon rekisterikilvet, jotta hän voi tavoittaa mahdollisesti jonkun huumausainevälittäjän ja ottaa sen kiinni ja aineet talteen. Tästä keskustelee suomalainen eduskunta lukematta ollenkaan sitä meidän poliisilakiamme, joka on säädetty. Vain muutamaan pieneen pykälään on nyt tehty muutos.

Hyvät ystävät! Suomalainen oikeusturvajärjestelmä, ihmisten oikeusturva, ei ole missään vaarassa, varsinkaan sellaisten ihmisten, jotka eivät ole harjoittaneet mitään rikollista toimintaa. Mutta ilmoitan kyllä, että rikollisten oikeusturva on joiltakin osin huonontunut sikäli, että heillä on tämän lain voimaantulon jälkeen suurempi riski jäädä kiinni ja heillä on suurempi riski menettää ne huumausaineet, joita he ovat laittomasti maahan tuoneet tai yrittävät välittää alaikäisille ihmisille. Ei minun lapsieni oikeusturvaa todellakaan uhkaa suomalainen poliisi tai tämä lainsäädäntö. Sitä uhkaavat rikolliset, joita on tänä päivänä aivan liikaa.

Hyvät ystävät! Olen ollut perustuslakivaliokunnassa tekemässä lausuntoa hallintovaliokunnalle. Kaikki perustuslakivaliokunnan lakiin vaikuttavat seikat hallintovaliokunta on ottanut huomioon. Lakivaliokunnan lausunnosta otettiin huomioon kaikki muut paitsi se, mikä ei kuulunut lakivaliokunnan substanssiosaamiseen, nimenomaan päättäminen siitä, kuka tästä asiasta päättää. Kaikki lakivaliokunnan substanssiin kuuluvat oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja rikoslain mukaiset kohdat otettiin viimeistä piirtoa myöten huomioon. Hallintovaliokunta poikkesi lakivaliokunnan lausunnosta ainoastaan siltä osin, että se halusi, että Suomessa voidaan luottaa siihen, että sisäasiainministeriöstä löytyy sellainen viisaus, että siellä pystytään ohjaamaan peitetoiminnasta ja valeostosta päättäminen sellaiselle poliisipiirin päällikölle tai tutkinnanjohtajalle, joka tekee työtänsä virkavastuulla. Jos hän toimii väärin, pahimmassa tapauksessa hän menettää jopa virkansa, tulee syytetyksi virkamiehenä. Ihmisten oikeusturva on siltä osin erittäin hyvin turvattu.

Hyvät ystävät! Minä pelkään, että tänä aikana, minkä tätä lakia olemme käsitelleet, emme ole ollenkaan puhuneet huumausainerikollisuudesta tai poliisin työturvallisuudesta. Minä luulen, että monet huumausainerikolliset jopa päästävät niin sanotun kasakan naurun, kun he odottelevat, että eduskunta keskustelee tällaisesta asiasta, kuka voi päättää peitetoiminnasta. Minä väitän, että hallintovaliokunnassa varmasti on riittävä osaaminen ja suomalainen oikeusturvajärjestelmä säilyy tämänkin lain säätämisen jälkeen. Olen ehdottomasti hallintovaliokunnan esityksen takana.

[31] **Erkki Kanerva /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! En halua käydä väittelyyn arvostamani kollegan P. Salon kanssa, mutta kun ed. Salo sanoo, että hän ei ymmärrä, minä ymmärrän sen, että ed. Salo ei ymmärrä. Nimittäin ed. Salo kertoo soveltaneensa tapaoikeutta poliisin toimivaltuuksiin. Tapaoikeus suljettiin poliisin toimivaltuuksista pois ensimmäisellä poliisilailla 1966. Minä olen soveltanut tapaoikeutta, mutta ed. Salo oli silloin alakoulussa.

[32] **Petri Salo /kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Voidaan tietysti keskustella ed. Erkki Kanervan kanssa hyvinkin paljon siitä, kuka ymmärtää asioita ja kuka ei niitä ymmärrä. Me tiedämme, että kaikkea mahdollista poliisitoimintaan kuuluvaa lainsäädäntöä ei ole säädetty laissa, vaan tervettä maalaisjärkeä joudutaan käyttämään edelleen kenttätehtävissä kuten myöskin päällystötehtävissä. Mutta sanoisinpahan vain, ed. Erkki Kanerva, sen, että kun katson eilistä Demaria, jossa Erkki Kanerva perkaisi kovalla kädellä poliisibyrokratiaa otsikolla "Rahaa riittävästi, pelottelu tarpeetonta", kysyn itsekseni, kukahan näitä asioita tänä päivänä enää oikein ymmärtää.

[33] **Paula Lehtomäki /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Käsittelyssä olevaa poliisilain muutosta on tämän keskustelun aikana jo laajasti esitelty, enkä lähde tässä puheenvuorossa itse sisältöä kertaamaan vaan keskityn joihinkin periaatteellisiin kysymyksiin ja yksityiskohtiin. Yksityiskohdista kinasteleminen ei saa viedä pois huomiota tämän lakimuutoksen keskeisistä linjauksista. Kaikkein tärkein ja merkittävin asia koko lakiesityksen eduskuntakäsittelyn aikana on ollut ja on se periaatteellinen linjaus, että poliisille myönnetään oikeudet niin sanottuihin epäsovinnaisiin tutkintamenetelmiin eli valeostoon ja peitetoimintaan.

Vakava ja järjestäytynyt rikollisuus muodostaa yhteiskunnalle sellaisen uhkatekijän, että poliisi tarvitsee kunnon välineet taistelussa, jossa vastapuoli ei useinkaan kunnioita mitään sääntöjä. Itse tästä ydinasiasta eduskunta on ollut merkittävän yksimielinen. Tämä yksimielisyys on mielestäni huomionarvoista sitäkin taustaa vasten tarkasteltuna, että asiantuntijakuulemisessa on jopa asetettu koko tämän lakimuutoksen tarpeellisuus kyseenalaiseksi. Poliisille siis tulee oikeus peitetoimintaan ja valeostoon, samalla kun oikeudet teletunnistetietojen saamiseen ja teknisen tarkkailun suorittamiseen laajenevat. Niin ikään keskeisten poliisitaktiikoiden ja -tekniikoiden salassa pitäminen mahdollistuu. Tämä on lakimuutoksen keskeinen sisältö, ja kaikki muu on yksityiskohtien hiomista eikä saisi tässä käsittelyssä häiritä kokonaisuuden hahmottamista.

Miksi sitten eduskunnassa on pitänyt näitä yksityiskohtia hioa niin paljon ja niin kauan? Osaltaan on ollut kysymys lakitekniikkaan liittyvistä asioista, kuten muun muassa ed. E. Kanerva totesi. Rikosten selvittämiseen ja esitutkintaan liittyvät säännökset ovat esitutkintalaissa, ja siltäkin osin tähän lakiesitykseen on pitänyt tehdä tässä talossa täydennyksiä. Kuten tiedämme, ilman

varsinaista valmistelukoneistoa tällaiset täydennykset vievät aikaa. Tärkeintä on kuitenkin tunnustaa ja kiinnittää huomiota siihen tosiseikkaan, että vaikka kuinka tähtäämme näillä säännöksillä yhä useampien rosvojen kiinnisaamiseen, lisääntyvillä viranomaisvaltuuksilla on tiivis kytkentä kansalaisten perusoikeuksiin, ja tällä alueella on tehtävä tarkkaa lainsäädäntötyötä. Siksi hallintovaliokunnan mietinnön lisäksi kehottaisin kollegoja tutustumaan tarkoin myös perustuslakivaliokunnan ja lakivaliokunnan lausuntoihin, sillä niissä on esitetty nimenomaan perusoikeuksien kannalta keskeisiä huomioita.

Sinänsä koen, että on lainsäätäjän kannalta ongelmallista, että viranomaisten valtuuksia lisätään tällä tavalla askel kerrallaan vähittäisesti, kuitenkin niin, että koko ajan on ainakin jokin tähän asiaan liittyvä laki joko eduskunnan käsiteltävänä tai ainakin valmistelussa. Tällä hetkellä lakivaliokunnan pöydällä on esitys rikollisjärjestöjen toimintaan osallistumisen säätämisestä rangaistavaksi, joka osaltaan liittyy poliisilain kanssa samaan asiakokonaisuuteen. Tiedossamme on niin ikään, että esitutkinta- ja pakkokeinolakia esitetään lähitulevaisuudessa muutettavaksi juuri teknisen tarkkailun ja televalvonnan osalta. Merkittäviä laajennuksia tullaan luultavasti esittämään työryhmän mietinnön pohjalta. Tämän kaltaiset vähittäiset muutokset vaikeuttavat olennaisesti kokonaiskuvan hahmottamista siitä, mihin suomalainen lainsäädäntö on viranomaisvaltuuksien osalta lopultakin menossa. Tämän epävarmuuden myötä myös kannan ottaminen yksittäisiin uudistuksiin käy vaikeaksi.

Arvoisa puhemies! Yhä tärkeämpää on tässäkin salissa ymmärtää syvällisesti se tosiasia, että poliisitoiminta ei yksin voi ehkäistä tai tukahduttaa rikollisuuden kasvukierrettä. Siihen tarvitaan mitä suurimmassa määrin myös kunnollista sosiaalipolitiikkaa. Erästä asiantuntijaa lainatakseni "syrjäytyneisyyden ehkäiseminen on parasta kriminaalipolitiikkaa". Erityisesti ennalta ehkäisevä valistus ja kunnollisen hoidon merkitys korostuvat huumausainerikollisuuden kohdalla, sillä markkinat pitävät huolen siitä, että niin kauan kuin on yhä kasvavaa kysyntää, niin kauan on myös lisääntyvän tarjonnan yrittämistä.

Koko tätä lakiesitystä ja sen suuria linjoja vasten tarkasteltuna erimielisyyttä tähän saliin asti on jäänyt vain pienestä mutta sinänsä tärkeästä yksityiskohdasta. Kysymys on siitä, kuka päättää peitetoimintaan ryhtymisestä. Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt tähän huomiota ja korostaa keskitetyn päätöksenteon tärkeyttä. Lakivaliokunta on yksimielisesti ed. Aittoniemeä lukuun ottamatta esittänyt päätösvallan kirjaamista lakipykälään ja siinä sen antamista keskusrikospoliisin ja suojelupoliisin päällikölle. Vastalauseen mukainen 32 a §:n 1 momentin kirjaus on täsmälleen lakivaliokunnan ehdotuksen mukainen. Tätä pykälämuotoilua ovat lakivaliokunnassa kannattaneet kaikkien poliittisten puolueiden edustajat. Pykälässä ei ole kysymys vain Helsingin poliisipäällikön liittämisestä peitetoiminnasta päättäjien joukkoon. Kysymys on siitä, voiko sisäasiainministeriö määrätä nämä peitetoiminnasta päättävät poliisipäälliköt vai kirjataanko asia lakiin. Sisäasiainministeriön tarkoituksena on levittää päätösvaltaa määrittämättömälle joukolle suurten poliisiyksiköiden päälliköitä. Tätä lopputilannetta ei voi pitää keskitetyn päätöksenteon vaatimuksen mukaisena, eikä se nähdäkseni ainakaan paranna tasokkaan jälkikäteisvalvonnan mahdollisuutta.

Tässä yhteydessä, arvoisa puhemies, haluaisin kokoomuksen eduskuntaryhmän puheenjohtajalta Zyskowiczilta kysyä, kun hän peräsi perusteluja keskitettyyn päätöksentekoon, mikä itse asiassa on kokoomuksen eduskuntaryhmän linja tässä asiassa. Kun hallintovaliokunnan mietinnössä sivulla 6 puhutaan krp:n, Supon ja Helsingin poliisilaitoksen päälliköistä, että he tekisivät päätöksen peitetoiminnasta, niin mietinnössä on kirjaus: "Käytettävissä olevan tiedon perusteella peitetoimintaa koskevaa päätösvaltaa ei tulisi laajentaa edellä sanotusta." Tämän kirjauksen, siis pelkästään krp, Supo ja Helsinki, ovat kokoomuksen edustajat hallintovaliokunnassa hyväksyneet. Kuitenkin sekä tässä salissa että käytäväkeskustelussa he puhuvat päätösvallan olennaisesta laajentamisesta poliisipäällikkötasolle ja jopa tutkinnanjohtajatasolle. Mitä mieltä oikein ollaan?

Sen lisäksi ministeri Itälä kyllä mielestäni erittäin kiitettävästi korosti täällä sitä, että peitetoimintaoperaatioihin ryhdytään erittäin harvoin. Eikö silloin päätöksentekovaltakin voi olla harvoissa käsissä, jos kerran ryhdytään erittäin harvoin? Ja kun vastalauseessa esitetty pykäläkirjausmuotoilu on täsmälleen lakivaliokunnan esityksen mukainen, haluaisin vain muistuttaa, että myös kokoomuksen edustajat ovat lakivaliokunnassa olleet yksimielisesti tämän vastalauseen mukaisen pykäläkirjauksen takana. Mitä mieltä

te oikein olette? Minä itse olen lakivaliokunnan kanssa samaa mieltä.

Arvoisa puhemies! Siunatuksi lopuksi haluaisin korostaa sitä tosiseikkaa, joka on täällä keskustelussa ollut jo esillä. Suomalainen kansalainen ja Suomen väestö luottaa poliisiin ja poliisin toimintaan erittäin paljon. Poliisitoiminnan keskeinen vahvuus on tämä kansalaisten luottamus. Tästä luottamuksesta on hyvä pitää tarkasti huolta sekä tässä salissa että tietysti poliisiorganisaatiossa itsessään. Itse olen ainakin sitä mieltä, että vain valvottu vallankäyttö voi olla luottamusta herättävää.

34 **Sisäasiainministeri Ville Itälä** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Lehtomäki puhui oikeusturvakeinoista. Tässä keskustelussa selvästi näkyvät puolin ja toisin tällaiset heitot siitä, kuka haluaa poliisivaltiota ja kuka haluaa turvata oikeusturvakeinot. Väitän, että itse olen ollut hyvin tarkkana siinä, että tässä laissa on kaikki oikeusturvakeinot mahdollisimman hyvin tehty. Olin perustuslakivaliokunnan puheenjohtajana, kun tätä siellä käsiteltiin. Totean, että on poliisin etu, että oikeusturvakeinot on täällä hyvin säädelty ja ne ovat riittävät. Se on kaikkien meidän etu.

Tähän kinasteluun sisäasiainministeriö vastaan muut. Ensin puhutaan, että pitää keskittää Supolle ja keskusrikospoliisille, mutta sitten sanotaan, että jos tämä tulee sisäasiainministeriölle, niin se ei ole keskittämistä. Voisihan lähteä siitäkin, että kun se tulee sisäasiainministeriölle, se on keskitetympi kuin jossain muualla. Luottaisin sisäasiainministeriöön, että tämä homma tulee hyvin hoidettua. Kyllä se hyvin tarkkaan miettii ja harkitsee, mihin se valtuuksia antaa. Niin kuin todettu, nämä tapaukset tulevat olemaan kuitenkin harvinaisia. Kenelle tahansa valtuuksia annetaan, ne täytyy hyvin tarkasti ja huolellisesti miettiä. Mielestäni kyllä sisäasiainministeriö tämän asian hallitsee.

35 **Matti Väistö /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Lehtomäelle totean, että minusta valiokuntien lausunnoista ja niiden linjauksista ei pitäisi tehdä hyvin pitkälle meneviä johtopäätöksiä. Jokainen valiokunta työskentelee oman asiantuntemuksensa ja saamansa tiedon ja myös kuulemiensa asiantuntijoiden antaman tiedon varassa. Kun tässä nimenomaisessa tapauksessa on nyt kysymys uudesta toiminnasta, uusista toimivaltuuksista ja niistä päättämisestä, niin kävi ilmi, että ministeriössäkin tätä asiaa vähän vielä pohdittiin. Se tieto, mikä meillä ja myös ministeriöissä nyt on, antaa sellaisen tuloksen, että ei sitä tässä vaiheessa ainakaan tarvitsisi laajentaa Helsingin poliisilaitoksen ulkopuolelle, siis sen nyt olevan tiedon varassa. Nythän tämä sitten, kun se aikanaan lähtee käyntiin, antaa lisää tietoa, ja sitten myöhemmin, uskon ja luotan siihen, ministeriö kyllä harkitsee oikein, kenelle tämä päätös mahdollisesti annetaan.

36 **Raimo Vistbacka /ps** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Hyvin pitkälle voin yhtyä siihen, mitä ministeri totesi. Mutta kyllä täytyy sanoa, ed. Lehtomäki, että te ette luota poliisiin yhtään, tipan vertaa. Teidän on aivan turha puhua tuolta pöntöstä sellaisia, mitä te äsken puhuitte, jos te tällaisessa asiassa epäilette, jos ministeriö määrää tai antaa luvan tai määrää jonkun, joka antaa luvan. Miettikää ensin, mitä on peitetoiminta, mimmoista se voi esimerkiksi olla ja kuinka nopeasti sitä pitää tehdä. Minä ihmettelen sitä, että te epäilisitte, jos Kajaanin kihlakunnan poliisipäälliköllä olisi oikeus antaa lupa peitetoimintaan esimerkiksi sellaisessa tilanteessa, että autoon pannaan nopeasti väärät rekisteritunnukset.

37 **Paula Lehtomäki /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Jos minä en luottaisi suomalaiseen poliisiin, niin minä en kai olisi tukemassa tätä lakiesitystä. Minä pyrin sen oman puheenvuoroni alussa sanomaan selvästi, mutta minäpä vielä sanon sen rautalangasta vääntämällä. Me annamme nämä uudet toimivaltuudet niin kuin on esitetty, ja sehän korostaa tämän salin valtavan suurta luottamusta suomalaiseen poliisiin. Tätä pääasiaa vasten tämä yksi pieni pykälämuutos ja siitä käytävä debatti on hyvin pieni yksityiskohta.

Ed. Vistbackalle vielä peitetoiminnasta, miten usein sitä käytetään. Minä juuri kuulin, kuinka sisäasiainministeri Itälä sanoi, että siihen erittäin harvoin mennään, muutamia kertoja vuodessa. Minä olen taipuvainen tietysti ministeriä uskomaan, kun ei tämmöinen perukan tyttö voi muutakaan.

38 **Tanja Karpela /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Tässä samassa yhteydessä käsitellään toukokuussa 1999 tekemäni lakialoite valeostoista

ja peitetoiminnasta. Tein tämän aloitteen, koska asian valmistelusta ja sen aikataulusta oli eduskunnalle annettu vain kierteleviä vastauksia.

Aihe oli esillä jo edellisen eduskunnan aikana, kun ed. Maija-Liisa Lindqvist ja yli 100 muuta edustajaa tekivät esityksen peitetoiminnan sallimisesta. Sen aloitteen takana oli silloin tuore tieto siitä, että kaksi espoolaista poliisimiestä saa syytteen otettuaan huumerikollisia kiinni epätavallisin keinoin. Tuossa ed. Lindqvistin aloitteessa katsottiin, että lupa peitetoimintaan olisi haettava aina tuomioistuimelta. Pidin tätä hitaana ja hankalana menettelynä. Pidin parempana, että operaatiosta vastuussa oleva poliisijohto voi tehdä ratkaisun. Esitin, että poliisin ylijohto päättäisi valeostojen käytöstä. Tämän kannan otin nimenomaan erona tuomioistuimen käsittelyyn.

Hallituksen esitys meni tässä suhteessa hieman pidemmälle ja jätti päätöksenteon poliisiorganisaatiossa vähän alemmas. Tärkeintä mielestäni on kuitenkin se, että päätös tehdään poliisin omassa organisaatiossa. Voin tässä mielessä hyväksyä hallintovaliokunnan enemmistön kannan, vaikka kirjaimellisesti vähemmistön kanta valiokunnassa edustaa lakialoitteessani ollutta kantaa.

Olennaista mielestäni on se, että operaatiossa vastuu ja päätöksenteko ovat samalla organisaatiolla eikä päätösvaltaa jätetä tuomioistuimelle. Aloitteessani oli jo ed. Lindqvistin aloitteesta tuttu malli siitä, että sisäministeriö antaa vuosittain kertomuksen eduskunnan oikeusasiamiehelle soluttautumisesta. Hallituksen esitys on omaksunut tämän saman mallin, ja tämä mielestäni takaa kontrollin.

Tämä uusi lainsäädäntö on Suomeen saatu aikaan hitaasti. Huumeongelma on jo käsissämme, ja vasta nyt poliisi on saamassa tältä osin nykyaikaisia toimintavaltuuksia. Hitaudelle on varmasti monia syitä, mutta yksi liittyy ylikorostettuun varovaisuuteen. Tästä varovaisuudesta antaa malliesimerkin se, että perustuslakivaliokunta on katsonut, että poliisi ei saa esimerkiksi kosteusmittaajaksi tai putkimieheksi naamioituneena pyrkiä asuntoon, jossa epäillään huumausainerikosta. Tämän lausunnon seurauksena peitetoiminta asunnossa on nyt muutosten jälkeen mahdollista vain, jos sisäänkäynti tapahtuu asunnon omistajan aktiivisella myötävaikutuksella. Siis suomeksi sanottuna tämä tarkoittanee sitä, että rikollisen on kutsuttava peiteoperaatioon osallistuva kylään. Ketä tässä silloin suojellaan? Tällainen ylivarovaisuus on kummallista. Kyllä kai yhteiskunta sentään luottaa poliisiin. Ei mielestäni ole riski, että joskus poliisi tekisi tuloksettomaksikin osoittautuvia tutkimuksia epäiltyjen keskuudessa. Suurempi riski on siinä, että huumekauppa jatkuu siksi, että kutsua kylään ei tule.

Tästä pienestä kritiikistä huolimatta on erinomainen asia, että perusteellinen lainmuutos on nyt syntymässä. Tämänkään lain jälkeen ei pidä asettaa kuitenkaan liikaa odotuksia.

Arvoisa rouva puhemies! Tällä lailla annetaan sellaisia valtuuksia poliisille, jotka merkitsevät myös uudenlaisia riskejä poliisin työssä. Lakia sovellettaessa nämä riskit on otettava vakavasti.

39 **Olavi Ala-Nissilä /kesk:** Rouva puhemies! Minäkin tästä paikaltani haluan todeta sen, että on hyvä, että poliisilakiin on nyt ehdotettu näitä epäsovinnaisia rikoksentorjunta- ja rikoksentutkintamenetelmiä. Lähinnä keskeisesti on kysymys peitetoiminnasta ja valeostoista. Tämä on linjassa sen kehityksen kanssa, mitä on Euroopassa tehty liittyen erityisesti huumerikollisuuteen, joka on rikoksen muoto, joka taas poikii muuta rikollisuutta.

Mielestäni on myöskin paikallaan todeta, että ministeri Itälä on näissä asioissa ollut hyvin aktiivinen ja toiminut mielestäni hyvin. Tässä tarvitaan tiukkaa ja selkeätä linjaa, jos aiotaan uudistuksia viedä eteenpäin. Mielestäni eduskunnassakin usein syyllistytään siihen, ettei nähdä tämän ongelman vakavuutta. Sen takia tällainen määrätietoinen toiminta on aivan välttämätöntä.

40 **Pekka Ravi /kok:** Arvoisa rouva puhemies! En ole ihan varma, onko minulla enää aivan tuoretta näkökulmaa tähän asiaan. Ajattelin kuitenkin hallintovaliokunnan jäsenenä jollakin tavalla perustella sitä näkemystä, johon hallintovaliokunnan enemmistö päätyi ja myöskin itse päädyin.

Ensinnäkin haluan yhtyä niihin, jotka ovat tässä keskustelussa todenneet, että tälle käsittelyssä olevalle poliisilain muuttamiselle on suuri tarve. Nimenomaan kasvava ja yhä järjestäytyneempi huumerikollisuus edellyttää sitä, että poliisilla on Suomessakin käytettävissään menetelmät, joilla on todellista vaikuttavuutta kyseisen rikollisuuden yhä kovenevaan ytimeen. Tällaisia todellista vaikuttavuutta sisältäviä menetelmiä ollaan nyt nimenomaan hyväksymässä tässä poliisilain uu-

distuksessa. Siis kyse on valeoston ja peitetoiminnan tulemisesta poliisin työkalupakkiin.

Olen ilahtunut siitä, että itse tästä pääasiasta eduskunnassa vallitsee erittäin suuri yksimielisyys. Ministeri Itälä omassa puheenvuorossaan otti erittäin selkeästi esille kansainvälisen näkökulman, joka tähän kysymykseen liittyy. Se on minunkin mielestäni merkittävä, enkä lähde enää kertaamaan niitä perusteluita, jotka hän esitti.

On aivan totta, että tätä asiaa on käsitelty täällä eduskunnassa pitkään ja voisi kai sanoa hartaasti. Siinä mielessä minusta tuntui hieman oudolta ed. E. Kanervan heitto siihen suuntaan, että hallintovaliokunta olisi jotenkin kummallisesti kompastellut tämän asian kanssa. Kyllä minusta täytyy sanoa, että kyllä lakivaliokuntakin käytti tähän työskentelyyn paljon aikaa ja päätyi mielestäni erittäin hyvään lopputulokseen.

Torjun sen käsityksen, että hallintovaliokunta olisi jotenkin erityisesti kompuroinut tämän asian suhteen. Sekä perustuslakivaliokunta, lakivaliokunta että nyt mietinnön laatinut hallintovaliokunta ovat todella tämän käsittelyn aikana kuulleet hyvin mittavan määrän asiantuntijoita. On ihan totta myöskin se, että näissä asiantuntijakuulemisissa on tullut jonkin verran ristiriitaisia näkemyksiä. Ja sekin on totta, että jopa ministeriön taholta asian edetessä näkökulma on hieman muuttunut.

Ed. Ojansuu ja monet muut puheenvuoroissaan puuttuivat jo siihen, että he korostivat ennalta ehkäisevän toiminnan ja valistustoiminnan tärkeyttä huumeiden vastaisessa työssä. On hyvin helppo yhtyä näihin näkemyksiin, mutta ne eivät minusta millään lailla ole ristiriidassa poliisin toimintavaltuuksien lisäämisen kanssa.

Haluan myöskin alleviivata sitä, että hallintovaliokunta mietintöä laatiessaan otti erittäin tarkoin huomioon perustuslakivaliokunnan ja lakivaliokunnan esittämät huomautukset. Ainoa merkittävä poikkeus todellakin koski 32 a §:ää ja peitetoiminnasta päättämistä. Enemmistö päätyi siis siihen, että peitetoiminnasta ja siitä tehtävästä 28 §:n 1 momentin 4) kohdassa tarkoitetusta rekisterimerkinnästä tai väärän asiakirjan valmistamisesta päättää sisäasiainministeriön määräämän poliisiyksikön päällikkö. Vähemmistö oli, niin kuin täällä on jo moneen kertaan todettu, lakivaliokunnan esittämän formuloinnin kannalla.

Haluan korostaa sitä, että hallintovaliokunnan mietinnössä omaksuttu kanta peitetoiminnasta päättämisestä täyttää minun mielestäni perustuslakivaliokunnan esittämän keskitetyn päätöksenteon vaatimuksen. Ei minusta sitä voida asettaa millään tavalla kyseenalaiseksi. On tärkeää, että lainsäädännöllä luodaan edellytykset tehokkaalle ja tarkoituksenmukaiselle toiminnalle myöskin poliisin osalta eikä hankaloiteta sitä. Minun käsittääkseni ei ole mitään syytä epäillä sisäasiainministeriön kykyä delegoida peitetoiminnan päättämistä täysin asianmukaisella ja kestävällä tavalla.

Kun täällä kyseltiin vähän niiden rajapaalujen perään, niin niitä rajapaaluja minun nähdäkseni on pystytetty sekä hallituksen esityksen että hallintovaliokunnan mietinnön perusteluissa, niin kuin ed. Lehtomäki minun mielestäni referoi. Tämän lisäksi hallintovaliokunnan mietinnön lausumaehdotuksessa kiinnitetään huomiota sekä valeoston että peitetoiminnan käytön seurantaan poliisin toiminnassa. Samoin korostetaan vuosittain eduskunnan oikeusasiamiehelle annettavan kertomuksen riittävän täsmällistä sisältöä. Nämä ovat juuri niitä menetelmiä, joilla seurataan, kuinka uudet menetelmät käytännössä toimivat.

Sitten haluaisin lopettaa itse asiassa vastaamalla ed. Lehtomäelle, joka hieman problematisoi sitä, millä tavalla kokoomuslaiset kansanedustajat eri valiokunnissa tässä asian suhteen ovat käyttäytyneet. Lähtisin aivan samoin kuin valiokunnan puheenjohtaja Väistö siitä, että kukin valiokunta tekee työtä omana kokonaisuutenaan ja kannanotot tietysti pohjautuvat niihin asiantuntijakuulemisiin ja keskusteluihin, joita siinä valiokunnassa käydään.

Ihan lopuksi haluaisin ed. Lehtomäelle sanoa, että hän varmaan tulee näkemään kokoomuksen eduskuntaryhmän tässä asiassa suhteellisen yhtenäisenä. Mitenhän mahtaa olla laita keskustan eduskuntaryhmän kanssa?

[41] **Pertti Turtiainen /vas:** Arvoisa rouva puhemies! Eduskunnan eri valiokunnat, perustuslaki-, laki- ja hallintovaliokunta, ovat käsitelleet yli vuoden hallituksen esitystä niin sanottujen epäsovinnaisten rikostentorjunta- ja tutkintakeinojen lisäämisestä poliisilakiin. Joiltakin osin haluan tuoda esiin tässä, mitä tarkoitetaan lain sisällöllä, sillä täällä on käyty keskustelua niin peitetoiminnasta kuin valeostoistakin oikeastaan tietämättä, mitä niillä tarkoitetaan.

Ehdotetut uudet poliisin toimintavaltuudet ovat peitetoiminta ja valeostot. Esityksessä on

sen lisäksi muun muassa ehdotuksia turvallisuustarkastuksista oikeudenkäynnissä, erityistä suojelua vaativissa yleisissä kokouksissa ja tilaisuuksissa. Ehdotus sisältää myös televalvonnan ja teknisen tarkkailun valtuuksien laajentamisen.

Peitetoiminnassa poliisi kohdistaa väärän henkilöllisyyden ja muiden itseään koskevien harhauttavien tietojen turvin tiedonhankintaa rikollisiksi epäiltyihin ja mahdollisesti pyrkii soluttautumaan rikollisiin piireihin. Tämä toiminta on luonteeltaan pitkäjänteistä, jatkuvaa tai toistuvaa, ja siinä oman henkilöllisyyden salaamiseksi käytetään harhauttavia tai peiteltyjä tietoja muun muassa väärentämällä rekisteritietoja.

Valeostoa ja peitetoimintaa ei varmaankaan käytetä poliisin jokapäiväisenä työvälineenä, sillä Suomihan on varsin pieni maa ja täällä soluttautuminen on varsin hankalaa, joskin kouluttaen ja turvallisuus varmistaen mahdollista, kuten ministeri Itäläkin osaltaan totesi. Siksi en voi ymmärtää, miksi lain käsittelyssä ja valiokuntatyöskentelyssä on taho, joka pitää tiukasti kiinni peitetoiminnan päättämisvaltuuksien antamisesta melko avoimella valtakirjalla sisäasiainministeriölle, kun sen asiantuntijoiden ja lakivaliokunnan lausunnon mukaan sekä ulkomaisten kokemusten perusteella pitäisi tulla laissa määritellyksi keskitetysti Supolle ja krp:lle.

Valeostolla tarkoitetaan poliisin tekemää ostotarjousta, jolla pyritään estämään laittoman esineen, aineen tai omaisuuden laiton hallussapito tai valmistus taikka paljastamaan tai löytämään tällaiset esineet tai saamaan takaisin rikoksella saatu hyöty.

Lakiehdotuksen ympärillä yli vuoden jatkunut keskustelu on pääosin kulkenut aiheessa, miten saadaan huumausainerikollisuus kuriin ja ovatko epäsovinnaiset keinot lääke tämän ongelman poistamiseen. Tämä kiteytyykin kahteen vastakkaiseen lähtökohtaan: poliisitoimien puolustamiseen vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden torjunnassa, ennen kaikkea laittomassa huumausainekaupassa, sekä perus- että ihmisoikeuksista lähtevään poliisivaltiokritiikkiin, eräisiin kriminologisiin epäilyihin rikosoikeuden välinearvosta laittoman huumausainekaupan vastaisessa taistelussa. Kaikista näistä ajattelusuunnista valiokunnat ovat saaneet varsin hyödyllistä tietoa.

Keskustelu puolesta ja vastaan poliisin uusien toimivaltuuksien hyödyllisyydestä näillä rintamalinjoilla on kuitenkin edelleen voimakkaasti kiinni itse huumausaineongelmaan liittyvissä voimakkaissa tunteissa. Maltilliselle ja analyyttiselle päätöksenteolle tässä asiassa ei edelleenkään näytä olevan kovin hyviä edellytyksiä. Hyvä vihollinen, laiton huumausainekauppa, heiluttaa suomalaista keskustelua ja päätöksentekijöitä eikä päinvastoin. Poliisitoimien saavutukset niin Yhdysvalloissa kuin Manner-Euroopassakaan sadan viime vuoden ajalta eivät ole kovin hyvät. Vuosisadan alun taistelu alkoholiongelmaa vastaan käytiin ehdottomien kieltolakien ja poliisitoimien avulla. USA:n massiivisesta huumevirastosta huolimatta Yhdysvaltojen huumeongelma on maailman pahimpia. Lopputuloksena poliisipainotteisesta huumestrategiasta on käsitykseni mukaan sosiaalisten ongelmien paheneminen, yhteiskunnassa lisääntyvä korruptio ja huikeat tulonsiirrot rikollisten bisnekseen.

Kun viranomaiset ottavat käyttöönsä aikaisempaa tehokkaampia menetelmiä huumausainekaupan vastaisessa taistelussa, järjestäytynyt rikollisuus kehittää tälle viranomaiskontrollille aina vastavetonsa. Kun Turussa poliisi teki vastikään näyttävän heroiinitakavarikon, tutkinnan johtajan kommentti kysymykseen, miten kauan markkinat pysyvät hiljaisina, oli lohduton.

Epäilemättä laittomaksi säädetyn alkoholikaupan ja laittoman huumausainekaupan välillä on myös eroja, mutta menneisyyden esimerkit osoittavat laittomien aineiden tarjontaan kohdistuvan kontrollin olleen sangen tehotonta. Keskustelussa niistä keinoista, joilla laitonta huumausainekauppaa pyritään kontrolloimaan, tulisi päästä sille tasolle, jolla arvioidaan aidosti, miten yhteiskunnan sijoittamat panokset ongelman ratkaisemiseksi tuottavat pitkän ajan kestäviä tuloksia ja miten paljon valituilla keinoilla on haittavaikutuksia koko väestön, poliisin itsensä ja käyttäjien kannalta.

Hallituksen esityksessä on esimerkiksi valeostojen ensisijaiseksi tavoitteeksi asetettu vaikuttaminen huumausaineen määrään saamalla takavarikoiduksi ja pois markkinoilta mahdollisimman paljon huumausaineita. Tavoitteen toteuttaminen on vaikea tehtävä, sillä huumemarkkinoilla markkinoita koskevien tutkimusten mukaan tarjontaan voidaan puuttua hetkellisesti mutta pidemmällä tähtäimellä pätevät kuitenkin niin sanotut markkinoiden lainalaisuudet: jos on kysyntää, on myös tarjontaa, ja aina uusia kuriireja tuntuu löytyvän.

Jos todella halutaan vaikuttaa huumemarkkinoilla, olisi järkevämpi vaihtoehto vaikuttaa huumausaineiden kysyntään. Suomessa edelleenkin painopiste huumausainerikollisuuden vastaisessa toiminnassa on rikoslain keinoissa, joilla kauppaa pyritään rajoittamaan. Tämän rinnalla tulisi nykyistä selkeästi enemmän käyttää julkisen vallan resursseja niihin hoitotoimenpiteisiin, joilla huumausainekaupan markkinoilla voitaisiin pelastaa aineiden koukkuun jääneitä ihmisiä ja kehittää niin lääkkeettömiä kuin lääkkeellisiä ylläpito- ja korvaavan hoidon järjestelmiä.

Huumestrategia ei etene niin kauan kuin kuntien päättäjiä ei saada vakuuttuneiksi uusien hoitomuotojen tarpeellisuudesta. Eräiden ulkomaisten tutkimusten mukaan yhden narkomaanin hoitoon käytetyt varat vähentävät moninkertaisesti niitä kustannuksia, joita narkki aiheuttaa markkinoilla.

Arvoisa puhemies! Valiokunnan mietintöön liittyy vastalause. Vastalausehan on ainoastaan yhden pykälän elikkä 32 a §:n kohdalla. Kysymyksessä on peitetoiminnasta päättäminen. Onneksi asia ei ole maatakaatava, ja varmaankin koko mietinnön sisältö tyydyttää eduskuntaa hyvinkin laajalla tasolla, niin kuin tämän illan puheenvuoroissa on tullut esiin, ja vihdoin ja viimein kuitenkin saadaan, uskon ainakin, poliisille välineitä toiminnan parempaan käynnistämiseen ja jatkamiseen edellä mainitun huumausainerikollisuuden eliminoimiseksi. Siitä huolimatta, mitä sanoin, olen vastalauseen kannalla asian käsittelyn siinä kohdassa.

[42] **Reijo Kallio /sd:** Arvoisa rouva puhemies! Sisäasiainministeriö asetti 11.3.1997 työryhmän, jonka tehtävänä oli muun muassa selvittää poliisilain yksittäisiin säännöksiin liittyvät mahdolliset muutostarpeet sekä uusien toimivaltasäännösten tarve erityisesti vakavan rikollisuuden estämiseen liittyvien toimivaltuuksien osalta. Työryhmän ehdotusten pohjalta valmisteltiinkin esitys poliisilain muuttamisesta. Tähän sisältyi ehdotus siitä, että peitetoimintaa eli henkilön tai henkilöryhmän toimintaan kohdistuvaa tarkkailua ja soluttautumista sekä valeostoja koskevat säännökset lisättäisiin rikostorjunnallisina keinoina poliisilakiin. Lähtökohtana työryhmällä oli, että uusia toimivaltuuksia käytettäisiin pääasiassa huumausainerikollisuuden torjunnassa.

Lakiesitys on nyt ollut eduskunnassa jo pitkään ja saanut perusteellisen käsittelyn. Hallintovaliokunnan mietintö poliisilain muutoksesta on hyvä ja huolella tehty. Erimielisyyttä valiokunnassa näyttääkin olevan siitä, kenen pitäisi päättää peitetoiminnasta. Itse en ole vielä tästä yksityiskohdasta muodostanut selkeää kantaa.

Sinänsä uudet poliisin toimintavaltuudet ovat mielestäni tarpeen, sillä huumausaineiden kysynnän suorastaan räjähdysmäinen kasvu Suomessa on järjestäytyneen rikollisuuden torjunnan kannalta erityisen huolestuttavaa. Kasvanut kysyntä on johtanut entistä monipuolisempaan tarjontaan ja tarjonta noussut sellaisiin mittoihin, että suomalainen huumekauppa on alkanut kiinnostaa enenevässä määrin myös kansainvälisiä rikollisjärjestöjä. Helsingin huumepoliisin päällikkö Jari Aarnio kuvasi jokin aika sitten eräässä haastattelussa maassamme tapahtuvaa muutosta seuraavasti: "Kymmenen vuotta sitten ei olisi voinut kuvitella, että Viron ja Suomen raja olisi melkein sama kuin Meksikon ja Yhdysvaltojen raja. Meidän lintukoto on yhtäkkiä tällainen mesta, että huumeita voi käydä ostamassa tunnin matkan päässä pilkkahintaan niin paljon kuin rahaa riittää." Näin siis Aarnio tiivisti näkemäänsä kehitystä.

Eräiden arvioiden mukaan vain noin 5 prosenttia huumausainerikoksista tulee poliisin tietoon. Huumausainerikollisuudessa onkin paljon kyse piilorikollisuudesta. Yleensä huumevyyhti paljastuu jonkin toisen rikoksen yhteydessä.

Järjestäytyneessä huumausainerikollisuudessa ovat mukana ainakin aineita maahan toimittava organisaatio, tukkuporras, ylempi myyntiporras ja katutasomyynti. Porrastus tekeekin rikosten selvittämisen ja välittäjän löytämisen poliisille erittäin vaikeaksi. Usein käykin niin, että vain yksittäiset käyttäjät jäävät kiinni eivätkä he oman henkilökohtaisen turvallisuutensa takaamiseksi uskalla paljastaa, kuka huumeita heille on kaupannut. Uhkailulla ja tarvittaessa väkivallalla suljetaan suut tehokkaasti.

Huumausainerikollisuus ja erityisesti törkeä huumausainerikollisuus ovat yleisimpiä ja jatkuvasti lisääntyviä ammattirikollisuuden muotoja. Huumerikollisuus on äärettömän vakava ongelma. Sen vähentämiseksi ja estämiseksi onkin poliisilla oltava käytössään mahdollisimman tehokkaat keinot. Ymmärränkin hyvin, että tässä tilanteessa suomalaisen poliisin toimintavaltuuksia on ollut pakko tarkastella uudelleen, onhan Suo-

mi ainoa Euroopan unionin maa, jossa ei ole esimerkiksi valeostoa ja peitetoimintaa koskevia säännöksiä. Mielestäni jo kansainvälinen poliisiyhteistyö Euroopan unionin maissa edellyttää, että Suomessa poliisilla on käytössään kutakuinkin samanlaiset toimintavaltuudet kuin muissa maissa. Kuten hallituksen esityksen perusteluissa mielestäni hyvin todetaan, erityisesti laajentunut liikkumisvapaus Euroopan unionin jäsenvaltioiden ja Schengenin yleissopimuksen sopijavaltioiden alueella edellyttää uusia tasapainottavia turvallisuusympäristön muutokseen sopivia rikostorjunta- ja rikostutkintakeinoja.

Törkeiden rikosten selvittäminen on kaikkien kansalaisten etu ja hyväksyttävä tavoite poliisin työlle. Mutta aina kun annetaan uusia toimivaltuuksia poliisille, meidän on myöskin kysyttävä, kuinka pitkälle meneviä toimivaltuuksia poliisille pitää antaa. Poliisit toki itse muistuttavat, että he käyttävät uusia valtuuksia rikollisia vastaan. Tavallisia kansalaisia ne eivät koske. Se on sinänsä hyväksyttävä peruste.

Arvoisa puhemies! Vaikka valeostoihin ja peitetoimintaan saattaakin liittyä monia ongelmia, pidän niitä tarpeellisina ja erityisesti koska törkeää huumausainerikollisuutta vastaan taisteltaessa tarvitaan mahdollisimman hyvä keinovalikoima poliiseille. Mutta haluan korostaa vielä sitä, että aina on myös hyvä muistaa se, että kaikki hyvää tarkoittava ei välttämättä ole yleisen oikeusturvan ja kansalaisten perusoikeuksien kannalta hyväksyttävää.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Mikkola.

---

43 **Klaus Bremer /r:** Värderade herr talman, hyvät tädit, sedät ja totuuden väistelijät! Sota on alkanut. Me olemme sodassa, vaikkei sitä tyhmempi heti huomaa. Kolumbian, Bolivian ja Kaukoidän huumekartellit, mafiajärjestöt Tshetsheniasta Sisiliaan, Venäjältä USA:han, rikolliset moottoripyöräjärjestöt sotivat meitä vastaan jo, sissisotilaina meidän keskuudessamme murtamassa ja murentamassa yhteiskuntaamme ja kansaamme.

Arvoisa puhemies! On syytä todeta rehellisesti, että olemme epäonnistuneet pahasti huumeiden torjuntatyössä. Tämä näkyy erityisesti lasten ja nuorten kohdalla. Viimeisen kymmenen vuoden aikana lasten ja nuorten humalajuominen on kaksinkertaistunut ja huumeidenkäyttö lisääntynyt kaikista tehdyistä toimenpiteistä huolimatta. Osa näistä asioista on Arkadianmäen lainsäädännön asioita, joten katse kääntyy meihin. Ongelman ymmärtämiseksi on valaistava taustoja. Haluan saattaa niitä pöytäkirjaan vastaisuuden varalta, koska näihin asioihin ja taustoihin varmasti palataan vielä monta kertaa.

Kuten kaikissa päihteissä, hyvin merkittävästi huumeiden käyttöön vaikuttava seikka on hinta ja saatavuus. Huumeiden saatavuus on merkittävästi lisääntynyt, kun viisumivapaus Eestiin poistettiin. Samanaikaisesti hinta on selkeästi laskenut. Aikaisemmin, kun huumeet tulivat useimmiten Hollannista, joka rajanylityksellä hinta kaksinkertaistui. Nyt kun ei ole tarpeen ylittää enempää kuin yksi raja, siitä johtuu osittain varsin halpa hinta. Lisäksi näyttää siltä, että Eestin viranomaiset eivät ole saaneet kuriin maassa tapahtuvaa huumetehtailua. Onpa esitetty väitteitä muun muassa ministeri Häkämiehen suulla, että järjestelmä olisi jonkin verran korruptoitunut. Nämä ovat sellaisia asioita, joihin eduskunnan ja valtiovallan tulee puuttua. Kun kuusi miljoonaa matkustajaa tulee vuosittain Helsinkiin Eestin rajan yli, on ihan selvää, että kontrolli on äärimmäisen vaikeaa. Viime päivien takavarikot, esimerkiksi parin viikon takainen 10 000 ekstaasitabletin takavarikko, usean amfetamiinikilon takavarikko, kertovat vakavaa kieltä siitä, että sieltä virtaa halpaa ainetta. Kansainväliset mafiajärjestöt ja huumekartellit ovat sitä rahoittamassa, ehkä osittain korruptoituneet viranomaiset. Tälle asialle pitää saada sulku tehokkaasti ja nopeasti. Se on erittäin houkutteleva bisnes, koska tavaran hinta myyjille kaksinkertaistuu, kun raja ylitetään. Kyse on Suomen osalta useiden satojen miljoonien markkojen vuosittaisesta mafiabisneksestä, joka on ulottanut lonkeronsa kaikkiin suomalaisiin kuntiin ja ehkä pahiten Pääkaupunkiseudulle.

Ongelma on erityisen huolestuttava, koska kymmenen vuotta sitten ei puhuttu sellaisista luvuista, että sata, kaksisataa huumeisiin kuollutta lasta ja nuorta vuosittain, eikä ole näköpiirissä sitä, että huumeiden tunkeutuminen markkinoillemme osoittaisi minkäänlaisia pysähtymisen merkkejä. Tässä on ongelmana myös erittäin huumemyönteinen ilmapiiri meidän maassam-

me. Emme puhu ainoastaan syrjäytyneistä nuorista, vaan puhumme nuorista, joiden mielestä on kivaa käyttää huumeita. Tämä koskee erityisesti alle 25-vuotiasta väestöä Suomessa, jolla tällä hetkellä huumesairaudet ovat jo voittaneet alkoholisairaudet. Tämä on vakava signaali.

Huumemyönteinen ilmapiiri on osittain kovaa informaatiosotaa lähinnä Internetin kautta, johon pitäisi tavalla tai toisella pystyä vastaamaan hyvin tehokkaasti. On käyttäjäpiirejä, esimerkiksi it-teknologiapiiri, jotka tuntuvat jääneen pahasti huumekoukkuun. Tämä ilmapiirivalistustyö on mielenkiintoinen.

En malta olla siteeraamatta T-lehteä, joka on alan opiskelijoiden lehti, n:oa 1 vuonna 2000, toimittajan tekemää artikkelia otsikolla Miksi huumeiden hyvistä puolista ei puhuta? Täällä sanotaan muun muassa, että otettiin juhlissa ekstaasia, joka teki ihmisistä iloisia ja avoimia. Todetaan, että ekstaasi on helposti saavutettava pikakurssi onneen. Siteeraan edelleen T-lehteä n:o 1 tänä vuonna, ja näin siinä sanotaan: "Kai siinä nyt bileet ja viikonloput saa ihan uuden merkityksen, jos olet joka viikonloppu onnellinen ja saavuttamassa huippukokemuksia. Kun on illan ja seuraavan aamun positiivinen, niin se jää päälle ja alkaa tajuta, ettei kannata olla muuta kuin onnellinen." Kirjoittaja jatkaa, että lsd:n ja sienien nauttiminen on paljon vaikeampaa ja haastavampaa, ja hallusinaatiogeenejä käyttää vain huume-eliitti. Ne eivät artikkelin mukaan kiinnosta tyhmiä ja nuoria. Artikkeli loppuu sellaiseen yhteenvetoon, että ihmetellään, miksi julkisuudessa ei koskaan tuoda esiin mitään huumeiden hyviä puolia. Ne lähinnä liitetään henkilöihin, joilla on muitakin sosiaalisia ongelmia, mutta ei puhuta huumeiden eliittikäyttäjistä ja huumeiden hyvistä puolista.

Kun tällainen ilmapiiri vallitsee Suomessa ja tämänkin tyyppinen kaikille opiskelijoille jaettava lehti näin kritiikittömästi kertoo huumeiden eduista ja hyvistä puolista ilman, että mainitsee minkäänlaisia haittoja, niin mielestämme tässä olisi kyllä informaatiovastaiskun paikka.

Huumeiden käyttöhän tulee yhteiskunnalle erittäin kalliiksi. Jos viime vuonna todettiin 150 hiv-tapausta, niin on syytä alleviivata, että yksi nuoren ihmisen hiv-tapaus maksaa henkilöä kohden 2 miljoonaa markkaa, josta 0,8 miljoonaa markkaa on pelkkiä lääkekuluja. C-hepatiittitapauksia tulee toista tuhatta vuosittain. Jokaisen tapauksen hoito maksaa noin 100 000—150 000 markkaa. Huumeiden käyttäjien hoito raskaimmillaan maksaa jopa 2 000 markkaa päivässä. Ennaltaehkäisy ja myös näinkin kallis hoito tulee halvemmaksi, kuin jos nämä päästetään hoitojärjestelmän ulkopuolelle, jolloin rikoskierre ja aineiden levittäminen maksavat vielä enemmän.

Tällä hetkellä Pääkaupunkiseudun suonensisäisistä huumeiden käyttäjistä on hiv-positiivisia ehkä noin 3—5 prosenttia. Mutta jos tätä asiaa ei saada pysäytettyä ja torjuttua, voimme pian olla samassa tilanteessa kuin esimerkiksi Berliini, missä prosenttiluku on kymmenkertainen eli noin 30 prosenttia. Jotakin konkreettista olisi syytä tehdä, tutkia, mistä johtuu tämä epäonnistuminen, ja myös koventaa käytettävissä olevaa ja käytettyä keinoarsenaalia. Nyt on paikallaan kaikki keinot hyväksyä, tiukka puuttuminen, rajakontrolli, tiukka neuvottelu Eestin viranomaisten kanssa, jotta saadaan siellä huumetehtailu ja Suomeen tuonti hallintaan, ja myös varautuminen uuteen Schengenin sopimukseen, jonka kautta rajakontrolli heikkenee.

Puhemies! Samalla on ankarasti puututtava ajatuksiin, joita esiintyy Suomessa mietojen huumeiden laillistamisesta. Viittaan lähinnä kannabikseen. Tässäkin salissa eräs puolue otti kunnallisvaaliehdokkaakseen Kannabisyhdistyksen jäsenen, joka ajaa avoimesti asioita kannabiskieltolakia vastaan. Puhe niin sanotuista miedoista huumeista, kun kannabiksen kohdalla sanotaan, että se on vaaratonta, vaarattomampaa kuin alkoholi ja tupakka, on hämäystä, koska kannabistuotteiden väkevyys vaikuttavan aineen osalta, joka on tetrahydrokannabinoli, vaihtelee 2 prosentista peräti 70 prosenttiin. Eli ei ole olemassa mitään mietoja huumeita. Kuukausi sitten julkaistu erittäin hyvä tutkimus osoittaa lisäksi, että kannabistuotteet aiheuttavat samalla tavalla riippuvuutta kuin heroiini ja kokaiini. Tutkimustulokset saa minulta nettiosoitteella. Varmasti lähiaikoina käynnistyy tämä sota ja keskustelu niin sanottujen mietojen huumeiden laillistamisesta.

Ekstaasista pitäisi ottaa voimakkaasti esiin se tosiseikka, että viime tutkimukset muun muassa Helsingin työterveyslaitoksella neurologi Kiti Müllerin toimesta ovat osoittaneet, että ekstaasin käyttö aiheuttaa vaurioita silmän verkkokalvoon, ikään kuin reikiä, värinäön häiriöitä. Eli on todisteita siitä, että aine on erittäin vaarallinen, aiheuttaa lisäksi sikiövaurioita.

Heroiinista sen verran, että senhän on sanottu tulleen Suomeen pääosin Viron ja Venäjän Suo-

mea puhumattomien maahanmuuttaja-nuorten kautta, jotka rupesivat itse käyttämään heroiinia. Tässä populaatiossa heroiinin käyttäjiä onkin ehkä noin viitisensataa. Heidän asioihinsa on kiitettävästi puututtu ja heidän hoitoaan ja ohjaustaan tulee jatkaa, että heidät saadaan integroitua Suomen yhteiskuntaan, irti huumekierteestä ja huumeiden myyntikierteestä. Heroiinistakin on tullut yliannoskuolemia paljon. Aivan viimeisimmän tiedon mukaan osa heroiinikuolemista on verenmyrkytyskuolemia, koska venäläinen tavara on sen verran likaista, että se sisältää vaarallisia bakteereita, jotka voivat aiheuttaa ensikäytöllä tappavan verenmyrkytyksen. Tällaisista asioista pitäisi myös julkisesti riittävän painokkaasti puhua ja varoittaa. Mielestäni on nyt aika riittävästi resursoida tämä toiminta. Eräs syy kolme vuotta sitten ohjelman epäonnistumiseen lienee resurssien puute. Mutta kun me resursoimme eli annamme riittävästi rahaa huumeohjelmaan, sitä ei saa tehdä alkoholiasioiden kustannuksella. Se on tärkeää. Meidän pitää vaikuttaa siihen, että poliisi saa riittävästi toimivaltaa valeostoihin, soluttautumisiin ja kaikkiin keinoihin, millä voidaan tätä erittäin pahaa, yhteiskuntajärjestystä rapauttavaa vaaraa torjua.

Erittäin jyrkästi on tuomittava mietojen huumeiden laillistaminen, koska jos ne laillistetaan, poliisitutkinnat loppuvat siihen. Silloin henkilöille, joilla on hallussaan huumetta, ei voida tehdä kotietsintää. Siihen loppuu myöskin tutkinta. Tätä asiaa ei riittävän usein tuoda esiin. Huumeperheiden hoitoon pitää satsata. Niihin onkin satsattu. Mutta koska ongelma koskee erityisesti alle 25-vuotiaita, joilla on pieniä lapsia, niin perhehoitoyksikköjä pitää saada lisää. Tässä ollaan menossa oikeaan suuntaan. Tässä nyt mentiin pikkuisen sivuun, mutta nämä ovat taustoja, jotka perustelevat kovimpien torjuntakeinojen käyttöä.

Myös tulokset pitää arvioida. Ei saa jäädä pelkästään siihen, että torjutaan, käytetään kaikkia keinoja. Tulokset on syytä arvioida. Meillä pitää olla arvio siitä, minkälaisia tuloksia on tehty minkäkin laisilla menetelmillä. Jos tulokset ovat huonoja, niin kuin nyt ovat olleet, pitää ajatella uudelleen ja yrittää aina uusia keinoja.

Puhemies! Me olemme sodassa, vaikka eivät sinisilmäisimmät sitä usko. Sodassa kaikki keinot ovat sallittuja. Valitettavasti. Joka kumartelee tai empii, kun barbaari tähtää, häviää sodan, kuoleekin. Valitettavasti. Valinta on meidän. Näillä sanoilla, arvoisa puhemies, olen tuonut Helsingin lääkärivaltuutetun Pekka Reinikaisen terveiset omilla ajatuksillani korostettuina eduskunnalle päätöksenteon perusteluiksi.

[44] **Heli Paasio /sd:** Arvoisa puhemies! On ollut mielenkiintoinen käsittely poliisilain osalta niin perustuslakivaliokunnassa kuin hallintovaliokunnassakin, joissa molemmissa on ollut ilo istua, joskus ilo, joskus vähän surullisempaa, muttei mitään — pääasia, että salissa ollaan ja mietintö on pöydällä.

Sanotaan, että hyvät vastustajat ryydittävät aina vankempiin perusteluihin, näin omalta osaltanikin. Kiitoksia siis, edustajakollegat, joiden kanssa on saanut väitellä tästä oikein joskus ihan konkreettisesti melkein kättäkin vääntämällä. Nimittäin mitä pidemmälle on edetty keskusteluissa, sitä vakuuttuneemmaksi itse olen tullut omasta mielipiteestäni.

Tässä on erinäisiin yksityiskohtiin puututtu, kerrottu yhtä sun toista. En viitsi lähteä turhaan toistelemaan sitä, mitä on puhuttu, vaan lähden siitä, että siteeraan suoraan ensin perustuslakivaliokunnan lausuntoa, missä kerrotaan yksinkertaisesti seuraavaa:

"Kysymys on kokonaan uusien, epäsovinnaisiin menetelmiin kuuluvien toimivaltuuksien uskomisesta poliisille. Uusien toimivaltuuksien perusteiksi vaaditaan perusoikeustarkastelussa erityisen painavia syitä.

Epäsovinnaisia toimivaltuuksia voidaan luonnehtia niin, että ne merkitsevät poliisin oikeutta toimia vastoin joitain rikosoikeudellisia kieltoja ilman virkavastuuta."

Mitä perustuslakivaliokunta itse asiassa on lausunut, mitä mieltä valiokunta aikanaan on ollut? Tässä kohtaa on hyvä muistaa, että ministeri Itälä, tällä hetkellä tästä mietinnöstä taikka laista vastaava ministeri, on ollut silloin perustuslakivaliokunnan puheenjohtaja, allekirjoittanut myös tämän lausunnon. Verratkaapa sitä siihen, mitä ministeri Itälä täällä aikaisemmin totesi päätöksentekoelementistä.

Perustuslakivaliokunnan lausunto sanoo suoraan näin: "Valiokunta on oikeusturvan kannalta kiinnittänyt huomiota siihen, että peitetoiminnan ja valeostojen käytöstä päätetään ehdotuksen mukaan poliisihallinnon sisällä ja että peitetoiminnan ulkopuolinen kontrolli rajoittuu sisäasiainministeriön vuosittaiseen kertomukseen peitetoiminnasta eduskunnan oikeusasiamiehelle."

Perustuslakivaliokunta on oikeusturvan kannalta siis kiinnittänyt tähän huomiota.

Lausunto jatkuu vielä seuraavalla lailla: "Riittävän asiantuntevan poliisin ulkopuolisen yksikön mukanaolon tässä päätöksenteossa on mahdollista arvioida sinänsä estävän sitä, että peitetoimintaan turvautuminen voisi tulla poliisitoiminnassa kovin tavanomaiseksi." Juuri niin kuin ministeri Itälä täällä totesi, ei ole tarkoitus, että peitetoiminta on kauhean tavanomaista. Se on harkittua. Se on silloin tällöin tapahtuvaa nimenomaan syvässä muodossa.

On kuultu esimerkiksi ed. E. Kanervan suusta, miten rekisterikilpien vaihtoa ikään kuin jo tänä päivänä voidaan toteuttaa ilman tätä lainsäädäntöä. Tosin hän ei kertonut keinoa. Ymmärrän miksei, mutta joka tapauksessa täytyy muistaa, mitä varten tämä laki on tehty taikka tämä hallituksen esitys: juuri sen takia, että suuret, vakavat, uudet toimintatavat saadaan käyttöön juuri järjestäytyneen ja ammattimaisen rikollisuuden ehkäisemiseksi.

Kuitenkin kaikkien eri valiokuntien lausuntojen jälkeen hallituksen esityksessä olevat uudet toimivaltuudet ollaan yksimielisesti antamassa poliisille. Se täytyy muistaa. Hallintovaliokunnan mietintökin on yksimielisesti antamassa niitä poliisille eikä niin kuin täällä on monesti annettu ymmärtää, että täällä käydään keskustelua puolesta ja vastaan huumeet. Tämä lainsäädäntöhän tulee koskemaan paljon laajempaa kenttää kuin vain huumerikollisuutta. Toivon mukaan ainakin tätä pystytään hyödyntämään myös muualla. Tässä on kyse paljon laajemmasta kuin tästä asiasta. En tiedä, mikä ulkopuolisen kuulijan, joka ei välttämättä ole perehtynyt samalla tavalla tähän tekstiin kuin valiokunnissa istuvat, mielikuva asiasta on. Mutta täytyy muistaa, mistä on kyse: tietystä pienestä periaatteellisesta kysymyksestä. Käytännössä voi olla, että ei eroa ole, mutta voi olla myös, että käytännössä on huikea ero.

Perustuslakivaliokunta on antanut lausunnon yksimielisenä ed. Puhjoa lukuun ottamatta, lakivaliokunta myös yksimielisenä ed. Aittoniemeä lukuun ottamatta. Molemmissa lausunnoissa lausunnon henki on hyvinkin varautunut eikä mitenkään soitellen sotaan lähtevä uusien toimivaltuuksien suhteen. Tästä täytyy myös miettiä se, että hallintovaliokunnassa tottahan toki huomioidaan erityisvaliokuntien lausunnot ja otetaan niistä huomioon, mitä otetaan, kuten valiokunnan puheenjohtaja Väistö on todennut. Mutta tulee ihmetelleeksi juuri sitä, minkä takia tämä yksi pieni, aika tärkeäkin osa oli juuri se, mikä ei tullut hallintovaliokunnan mietintöön mukaan. Siitä äänestettiin aika tiukinkin luvuin 9—8. Jos kaikki viralliset edustajat olisivat olleet paikalla, lukemat olisivat voineet olla toiset, kuka tietää. Mutta joka tapauksessa tämä sali tulee sen ratkaisemaan. Olisi äänestystulos valiokunnassa ollut miten päin vain, tämä sali sen joka tapauksessa kuitenkin olisi ratkaissut.

Hallintovaliokunnan erimielisyys ei ole edes yhden pykälän vertaa vaan yhden pykälän yhden momentin, siitä on kyse. Mistä sitten itse asiassa on kyse? Samasta pykälästä, josta hallituksessa on ollut kädenvääntöä. Hallituksessa vain aikanaan puhuttiin vielä tuomioistuimen mukaan kytkemisestä tähän prosessiin. Siitä on aika yksituumaisesti päästy perustuslakivaliokunnan lausunnossa eroon. Lakivaliokunta on todennut, että tämä ei toimi, eikä hallintovaliokuntakaan enää panostanut siihen resursseja miettiäkseen, pitäisikö sen olla tuomioistuin vai ei.

Täytyy muistaa, että hallintovaliokunnan mietinnön vastalauseen teksti on aivan identtinen lakivaliokunnan yksimielisen — saanen käyttää "yksimielistä" ed. Aittoniemeä lukuun ottamatta — tekstin kanssa eli lakivaliokunnassa ja perustuslakivaliokunnassa ovat istuneet samat edustajat kuin hallintovaliokunnassa ja olleet linjaamassa eri kerroilla eri tavalla, mutta se heille suotakoon.

Hallintovaliokunnan enemmistö oli tällä kertaa sitä mieltä, että lakipykälässä sanotaan vain ja ainoastaan, että peitetoiminnan päätöksenteosta päättää sisäasiainministeriön määräämän poliisiyksikön päällikkö. Se on vain ja ainoastaan se, mitä pykälässä sanotaan. Perusteluissa on jatkettu täydentämistä seuraavasti: "Käytännössä päätösvalta olisi aluksi keskusrikospoliisin, suojelupoliisin ja Helsingin poliisilaitoksen päälliköllä. Kun toiminnasta olisi saatu riittävästi kokemusta, olisi mahdollista oikeuttaa myös muiden suurempien paikallispoliisien yksiköiden päälliköt päättämään peitetoiminnasta." Tässä on sanottu, että aluksi tulisivat käytännössä olemaan nämä. Kuka takaa, mikä on aluksi? Milloin lähdetään etenemään? Tarvittavien kokemusten jälkeen — kuka määrittelee, mitkä ovat ne kokemukset? Tässäkin on lähdetty siitä, että päättelemme jo loogisesti, että tässä tullaan antamaan kenties laajemmat toimivaltuudet kuin ne, joilla aluksi

lähdetään liikkeelle. Mielestäni käytännössä tarvitsisi tehdä ensin niin, että katsotaan, mikä on toiminta käytännössä, mitkä ovat ne kokemukset, joita saadaan, onko syytä hajauttaa, onko syytä kenties tehdä jotakin muuta?

Mielestäni tähän kohtaan mietinnössämme — tunnustan oman hitauteni valiokunnan käsittelyssä — onneksi saatiin isi-muoto eli konditionaalimuoto, että näin voi tulla tapahtumaan, mutta ei suoranaisesti niin, mitä alussa on puhuttu hallituksen esityksessäkin, että näin tulee tapahtumaan. Looginen päättely vain ei voi toimia näin.

On todettu, mitä hallintovaliokunnan mietinnön pykälämuotoilu nyt sanoo sisäasiainministeriön määräämän poliisiyksikön päälliköstä. Ratkaisu voi olla keskitetty. Tottahan toki, jos puhumme, että sisäasiainministeriö ratkaisee, se on sinänsä keskitetty, mutta se ratkaisee, kenelle käytännössä tulee toimivaltuus päättää peitetoiminnasta. Se voi olla hyvin keskitetty tai päinvastoin hyvin hajautettu. Siitä me emme päätä enää täällä. Ainakin henkilökohtaisesti olen vastalauseessa ajanut takaa muun muassa sitä, että lakipykälään kirjataan se yksikkö tai ne yksiköt, jotka keskitetystä päätöksenteosta tulevat vastaamaan. Saa katsoa, miten tässä käy, kun edetään. Käytäntö kertoo itse asiassa aika paljon. Emme tiedä vielä, voimme vain olettaa kauhean paljon. Kansainväliset vertailut ovat kertoneet, mitä valiokunnassakin kuultiin, että niissä maissa, missä päätöksenteko on ollut hajautettu, sitä ollaan keskittämässä tänä päivänä aika rankastikin juuri sen takia, että kokemukset ovat osoittaneet, että keskitetty päätöksenteko on paljon paljon toimivampi.

Kuten on todettu jo, täällä keskustelu tuntuu menevän pikkuisen sivuraiteelle silloin tällöin, juuri siihen, että huumeet puolesta taikka vastaan. Saa katsoa, mielenkiinnolla odotan käytäväkeskustelujen jälkeen, mihin ryhdytään kaikkineen, kuka saa maineen huumehörhö, kuka mitäkin. Täytyy muistaa, että pitäydytään asialinjoilla. Käytäväkeskusteluissa puhutaan paljon, ehkä paljon enemmänkin vielä kuin täällä kukaan tulee sanomaan, mutta niillä on oma merkityksensä. Täytyy muistaa se, että kun tässä salissa tehdään mitä ikinä, tehdään se asiaperustein. Joka ainokainen tietää nappia painaessaan, minkä takia näin on tekemässä.

Laki sisältää aika paljon muutakin kuin sen, mistä täällä on puhuttu eli yhdestä kipukohdasta, mutta näinhän monesti käy, kun laista puhutaan. Kipukohdat nousevat esille, yksimielisesti päätetyt asiat menevät siinä sivussa pikkuisen. Mutta täytyy muistaa myös se, että jo olemassa olevien toimintojen valvonta ontuu aika pahasti tänä päivänä. Siihen hallintovaliokunta on lausunnossaan kiinnittänyt siinä määrin huomiota, että on todennut, että tullaan tarkkaan seuraamaan uusia toimintoja. Oikeusasiamiehen suorittaman valvonnan kannalta on hänelle annettava riittävät tiedot ja tullaan tekemään tutkimusta, mikä merkitys telepakkokeinoilla, teknisellä valvonnalla ja teknisellä tarkkailulla on rikosten torjunnassa. Minusta tämä on aivan ensisijainen keino taikka tapa. Tätä täytyy valvoa eikä niin, että antaa mennä vain, katsotaan, missä mennään, ja sisäasiainministeriö valvoo oikeusasiamiehen kertomusta, minkä valvoo. Näin se ei saa olla, vaan homman täytyy olla hanskassa ja reilusti.

Täällä on todettu monet kerrat myös se, että tällä lailla ei pidä uskotella itselleen, että huumeet poistuvat Suomesta taikka maailmaa parannetaan. Näinhän ei ole. Tästä saadaan muutama olennainen toimintavaltuus poliisille lisää. Mutta mitä tulee siihen, miten minä näen tämän esityksen ja olen toivon mukaan saanut jotenkin perusteltua ja olen ollut perustuslakivaliokunnassa ja hallintovaliokunnassa tätä käsittelemässä, olen yhä sitä mieltä ja tulen toimimaan myös niin, että vastalauseen sisältö tulisi voimaan.

45 **Matti Väistö /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Paasio arvioi, että enemmistön esittämässä muodossa peitetoiminnan päättämisestä voisi tulla kovinkin hajautettua. Mielestäni näin ei voi tapahtua. Luotan ministeriöön ja sen poliisijohtoon ja myös siihen, että mietinnössähän hyvin tiukasti linjataan, millä tavoin huolehditaan tämän toiminnan toteuttamisesta. Keskeisellä sijalla täytyy olla turvallisuus. Toiminta perustuu poliisimiehen vapaaehtoisuuteen. Tärkeää on perusteellinen koulutus ja erityisosaamisen ylläpito. Sen lisäksi pitää olla vielä hyvin organisoitu johto tukena ja muutoinkin riittävä tukijoukko. Kaikki nämä huomioon ottaen olen varma, että ei tämän päättäminen voi kovin hajautettua olla. Uskon niin, että Helsingin poliisilaitoksen päällikkö on se, joka tulee krp:n ja Supon päällikön lisäksi.

46 **Erkki Kanerva /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Paasion puheenvuoro osoitti, että hän on perehtynyt tähän asiaan. Poi-

misin sieltä esille ed. Paasion ottaman hallituksen äänestysratkaisun tuomioistuin vastaan poliisi. Lähetekeskustelussa olin sitä mieltä, että tämä on tuomarin toimintaan verrattavaa toimintaa eikä operatiivinen johto voi sitä ratkaista. Edelleenkin olen sitä mieltä. Mutta lakivaliokunnassa tuli esille Espoon tapaus, jossa voi käydä niin, että jos tämä päätös olisi tuomioistuimessa, sama tuomioistuin voisi sitten joutua arvostelemaan operaation epäonnistumista rajankäynnissä suhteessa yllytykseen ja laillistettuun valeostoon.

[47] **Heli Paasio /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Väistölle totean vain, että aivan kuten itsekin totesin, mahdollisuus siihen, että se on krp, Supo ja Helsinki, on hyvin todennäköinen. Mutta kun pykälää katsotaan, kukaan ei takaa sitä, että näin tulee käymään. Ed. Lehtomäki puheenvuorossaan jo totesi, että hän valiokuntakäsittelyssä toi esille, että lisätään Helsinki. Se ei saanut siinä vaiheessa minkäänmoista kannatusta. Pointtihan tässä kohdassa on se, ovatko ne laissa vai ovatko ne perusteluissa.

[48] **Hannu Aho /kesk:** Arvoisa puhemies! Koetan lyhyemmän kaavan mukaan esittää omia näkemyksiäni. Tässä on paljon puhuttu hyviä asioita. Mutta muistuttaisin siitä, että tässäkin salissa olemme kaikki olleet huolestuneita turvallisuudesta, kaikkien kansalaisten turvallisuudesta, eivätkä yksistään huumeet ole se kysymys, jonka suhteen meillä turvallisuusongelmia on olemassa. On sanottava, että huumeet ovat tulleet sillä vauhdilla Suomeen miltei joka puolelle tätä maata, että näkisin, että on poliisillekin aika turhauttavaa, ellei se pysty todella käyttämään kaikkia niitä välineitä, joita tarvitaan huumeasioiden jäljittämisessä. Jos me näitä epäämme, emme luota poliisiin, me aika paljon silloin luulemme, kuvittelemme, että meillä on oikea tieto ja tahtotila vain täällä Pääkaupunkiseudulla. Näkisin kuitenkin, että varmaankaan poliisi ei tule käyttämään näitä valtuuksiaan väärin vaan meidän on luotava poliisille todella tehokkaat työkalut, jotta edes jollakin tavalla pystyisimme taltuttamaan näitä laajenevia ongelmia.

[49] **Heli Paasio /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Hannu Aholle vain sen verran totean, että kukaanhan ei ole eväämässä näitä toimintavaltuuksia. On monet kerrat salissa todettu, että yksimielisesti eri valiokunnissa ollaan toimintavaltuudet antamassa. Kysymys on hyvin minimaalisesta, kenties käytännössä isommastakin mutta vain peitetoiminnan päätöksenteon päättämisestä. Se täytyy muistaa. Toimintavaltuudet ollaan yksimielisesti antamassa.

Sen verran vielä siihen, mitä ed. Väistö totesi Helsingin poliisilaitoksesta: siellä on 100—150 päällikköä, jotka ainakin voivat mahdollisesti saada silloin nämä oikeudet.

[50] **Hannu Aho /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Jos se näin pienestä asiasta on kiinni, niin silloin me näpertelemme kyllä semmoisessa, joka meidän kannattaisi unohtaa ja antaa todellista mahdollisuutta, että virkavalta voi puuttua näihin asioihin. Minä luotan siihen, että se toimii, ja aion toimia myös sen mukaan, että nämä valtuudet annetaan.

[51] **Leena-Kaisa Harkimo /kok:** Arvoisa puhemies! Pääosin tässä hallituksen esityksessä ovat puhuttaneet niin kutsutut epäsovinnaiset rikostorjunta- ja rikostutkintamenetelmät. Tästä negatiivissävyisestä kutsumanimestään huolimatta nämä epäsovinnaiset menetelmät ovat varsin tavallisia muualla maailmassa. Vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden vastustamiseen Suomenkin poliisille annetaan uusina toimivaltuuksina peitetoiminnan ja valeoston mahdollisuus.

Mielestäni kasvava liikkumisvapaus EU:n ja Schengenin yleissopimuksen sopijavaltioiden alueella edellyttää suomalaiselta järjestelmältä uusia menetelmiä, jotka helpottavat poliisin puuttumista rikollisuuteen. Varsinkin huumausainerikollisuuden lisääntyminen on niin uhkaavaa, että turvallisuudesta on huolehdittava nykyistä järeämmin työkaluin. Kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden torjunnassa on tärkeää pitää suomalaisia keinoja muun maailman tasalla. Ei olisi järkevää jättäytyä rikollisuuden saarekkeeksi, jossa poliisilla ei olisi samanlaisia valtuuksia kuin esimerkiksi useimmissa muissa EU-maissa.

Lakivaliokunta esitti lausunnossaan, että peitetoiminnasta päättäisi keskusrikospoliisin tai suojelupoliisin päällikkö. Hallintovaliokunta puolestaan päätyy peitetoiminnan kohdalla hallituksen esityksen kannalle, ja näin ollen peitetoiminnasta tulee päättämään sisäasiainministeriön määräämän poliisiyksikön päällikkö. Käytännössä päätösvalta olisi aluksi keskusrikospoliisin,

suojelupoliisin ja Helsingin poliisilaitoksen päälliköillä.

Sekä perustuslakivaliokunta että lakivaliokunta päätyivät lausunnoissaan päätösvallan keskittämiseen. Ymmärrän hallintovaliokunnan päätyneen lakivaliokunnan lausunnon vastaisesti mietinnössään eri kannalle, sillä päätöksenteko peitetoiminnassa on edelleen keskitettynä yhden ministeriön alaisuuteen. Peitetoimintaa koskevan päätöksenteon tulee tapahtua tilanteen ollessa päällä mahdollisimman ripeästi ja ilman jähmeitä byrokratiarappusia.

Kuluvan viikon maanantaina uutisoitiin, että Pääkaupunkiseudun huumetilanne on poliisin mukaan vakava ja pahenee koko ajan. Esimerkiksi Vantaalla huumerikosten määrä on tänä vuonna 76 prosenttia korkeampi kuin viime vuonna. Huumeet liikkuvat nopeasti, ja niitä löytyy lähes kaikista lähiöistä ja keskuksista. Pidätyksiä tehdään päivittäin, ja hintojen putoaminen on pahentanut tilannetta. Nämä tosiseikat puoltavat sitä, että myös sisäasiainministeriön määrämän poliisiyksikön päällikkö voi periaatteessa päättää peitetoiminnasta, ei kevyesti vaan tarkoin perusteltuna.

On toki muistettava, etteivät lainmuutokset sellaisenaan takaa rikollisuuden vähenemistä, vaan kenttätyöhön tarvitaan panostusta ja lisää koulutusta. Ammattimaisen rikollisuuden paljastamiseksi ja leviämisen ennalta ehkäisemiseksi tarvitaan lisäksi poliisin ja tullin yhteistyötä sekä muuta viranomaisyhteistyötä. Poliisin resursseihin panostaminen on pientä verrattuna vahinkoihin, joita ammattimainen rikollisuus yhteiskunnalle aiheuttaa.

Eräs seikka, johon tässä yhteydessä haluan puuttua, on vangin vastentahtoinen luovuttaminen. Suomessa on ratifioitu yksi Euroopan neuvoston sopimusten lisäpöytäkirjoista, jossa määrätään, että tuomittu henkilö voidaan lähettää omaan maahansa suorittamaan tuomionsa edellyttäen, että vanki itse suostuu siihen. Toivon, että kansainvälisten huumerikollisuusverkostojen kasvun ehkäisemiseksi myös ulkomaalaisen vangin vastentahtoinen palauttaminen omaan kotimaahansa mahdollistuu pian.

Arvoisa puhemies! Lopuksi vielä yksi asia. Varsinkin lakivaliokunnassa pohdittiin oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumista. On mielestäni erittäin tärkeää, että peitetoimintaan tai valeostoon osallistuneen poliisin henkilöllisyys pidetään salassa. Näin ollen ei tule ilmoittaa sellaisia tietoja, joilla ei ole ollut merkitystä oikeudenkäynnin kannalta. Yhdyn hallintovaliokunnan mietinnössä esitettyyn, että todistajan suojelua koskevaa lainsäädäntöä on kiirehdittävä.

52 **Toimi Kankaanniemi /skl:** Arvoisa herra puhemies! On valitettavaa, että tämä hallituksen esitys on vasta nyt täällä lopullisessa käsittelyssä. Hallituksen esitys on annettu jo runsaasti toista vuotta sitten, ja se oli mielestäni liian pitkään valiokunnissa. Lakivaliokunnassa oli monia kiireellisiä asioita muun muassa uuteen perustuslakiin liittyen, niin että asian käsittely siitäkin syystä venyi, mutta siitä huolimatta nopeammin olisi pitänyt päästä tässä asiassa eteenpäin. Nimittäin katson, että nämä niin sanotut epäsovinnaiset keinot meillä on valitettavasti saatava mahdollisimman pian käyttöön.

Rikollisuus, erityisesti vakava huumerikollisuus, etenee ja on viranomaisten edellä koko ajan. Tarvitaan tehokkaampia keinoja sen kuriin saamiseksi, edes kasvun pysäyttämiseksi. Siksi olenkin hieman pahoillani siitä, että täällä on käytetty mielestäni hieman harkitsemattomia puheenvuoroja, kun on puhuttu poliisivaltiosta ja orwellilaisesta yhteiskunnasta. Ei tässä nyt olla kuitenkaan sillä tiellä eikä varsinkaan, jos pidetään huoli siitä, että tämä järjestelmä on valvottu ja lainmukainen menettely yhteiskunnassa on turvattu.

Me vain olemme siinä tilanteessa, että meillä on rajat auki. EU:n suuntaan rajat ovat täysin auki, ja on myös viisumivapaat kulkumahdollisuudet Viroon, ja myös itäraja on auki. Tiedetään, että eri suunnista huumeliigat ja kansainvälinen järjestäytynyt rikollisuus kulkevat melko vapaasti yli kaikkien vanhojen rajojen, joita ei siis enää ole.

Ensi maaliskuun alussa Schengen-sopimus astuu lopullisesti voimaan, ja se vain pahentaa tilannetta, kun eteläisessä Euroopassa rajat vuotavat Lähi-idästä ja Afrikasta. Myöskin Afganistanin suunnalta rikolliset huumekuriirit pääsevät valitettavan helposti EU:n ja Schengen-maiden alueelle. Kun he pääsevät tälle alueelle, niin sitten ei rajatarkastuksia olekaan, he pääsevät Utsjoelle asti ilman mitään suurempaa vaaraa jäädä kiinni. Näin huumeiden leviäminen etenee ja saa lisää mahdollisuuksia maaliskuun alussa 2001. Siihen pitää varautua ja siihen pitää olla riittävät keinot.

Olen tavattoman tyytyväinen siitä, että eduskunta on yksimielinen näiden keinojen käyttöönotosta, vaikka nämä ovat tavattoman vakavat, poikkeukselliset keinot, joita tässä ollaan hyväksymässä. Se, että nämä ovat vakavia ja poikkeuksellisia keinoja, edellyttää meiltä jokaiselta kansanedustajalta tarkkaa harkintaa, miten tämä järjestelmä säädellään, myös valvontapuoli, joka nyt televalvonnan osalta on mielestäni aivan liian heikkoa. Eduskunnan oikeusasiamies saa jo nyt voimassa olevan telekuuntelun osalta vain määrälliset luettelot siitä, paljonko lupia on myönnetty, ilman että pystyy tosiasiassa valvomaan, miten niitä käytetään, miten tuomioistuimet myöntävät näitä lupia. Tässä järjestelmässä, jota nyt ollaan luomassa, saattaa käydä samalla lailla, että valvonta ei ole kovinkaan tehokasta. Mitä väljempi näihin toimenpiteisiin ryhtymistä koskevien lupien myöntämismenettely on, sitä hatarampi on silloin valvonta.

Arvoisa puhemies! Valeoston osalta tämä asia on yksimielinen, eikä ole ongelmia. Sen sijaan keskustelua aiheuttaa peitetoiminta, johon liittyvät väärät henkilöllisyysasiakirjat, rekisteriasiat ja soluttautuminen. Niiden osalta on yksi tunnettu erimielisyys tässä asiassa. Me käsittelimme lakivaliokunnassa tätä asiaa perusteellisesti ja pohdimme oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumisen edellytyksiä tässä järjestelmässä ja toisaalta hyvin perusteellisesti tätä, kenelle on syytä antaa lupa myöntää oikeus ottaa näitä keinoja käyttöön.

Lakivaliokunta päätyi pitkälti ei perustuslakivaliokunnan sitoviin ohjeisiin vaan perustuslakivaliokunnan mietintöön kirjoitettuihin ajatuksiin, selkeisiin ajatuksiin viitaten, että valtuudet tulisi keskittää ja antaa vain tietyille keskitetyille tahoille. Tällöin ne olisivat kontrollissa ja varmennetut niin, että niitä ei oteta liian helposti käyttöön, ja laki sisältäisi tarkat vastuut näissä todella poikkeuksellisissa keinoissa, joita tässä ryhdytään käyttämään. Lakivaliokunta oli siis käytännössä tässä asiassa yksimielinen niin kuin oli perustuslakivaliokuntakin näitä ajatuksia kirjatessaan. Näin olen ymmärtänyt. Mielestäni on vankka peruste sille kannalle, joka on perustuslakivaliokunnan ja lakivaliokunnan lausunnoista luettavissa. On viisasta, että tällaisessa tilanteessa edetään erittäin harkitusti ja lakiin sisällytetään näissä kysymyksissä selkeästi ne viranomaiset, jotka ovat vastuussa asioista.

Tähän liittyy asia, jota ei ole tässä keskustelussa mielestäni tainnut tulla ollenkaan esille, nimittäin ne lain 31 a §:ään sisältyvät rikokset, joissa voidaan peitetoimintaa käyttää. Täällä on puhuttu vain huumausainerikoksista, ja se on kaikkein tärkein kohta, ja sen takia tätä uudistusta viedään eteenpäin. Mutta täällä ovat myös ne muut rikokset, joissa voidaan peitetoimintaa käyttää. Luettelossa ovat eräät maanpetosrikokset ja valtiopetosrikokset, henkirikokset, törkeä vapaudenriisto, tuhotyö tai törkeä tuhotyö, ydinräjähderikos, törkeä ympäristön turmeleminen ja törkeä huumausainerikos. Näitä keinoja saa myös tämän jälkeen, kun eduskunta tämän hyväksyy, käyttää muihinkin törkeisiin, vakaviin rikoksiin, kuin vain törkeisiin huumausainerikoksiin. Tämä puoli on syytä huomata, että näin annetaan valtuuksia poliisille myös muiden kuin huumausaineiden osalta, jotka tässä keskustelussa ovat olleet esillä.

Mielestäni huumausaineiden vastustaminen on meidän yhteinen velvollisuutemme. Siihen on panostettava. Yhdyn siihen, mitä ed. Bremer muun muassa edellä esitti. Siihen tarvitaan voimavaroja ja monipuolisia keinoja. Yksin tällaisilla keinoilla, joita tämä laki sisältää, ei saada aikaan riittäviä tuloksia. Ja sekin on totta, mitä eräät asiantuntijat tieteen puolelta esittivät, että kun poliisin keinoja voimistetaan ja, voi sanoa, tietyllä tavalla raaistetaan, niin rikollisuus raaistuu myös.

Tämä onkin se seikka, joka on tässä myös otettava hyvin vakavasti huomioon, että poliisimies, joka osallistuu tällaiseen peitetoimintaan, soluttautumiseen rikollisten joukkoon tai muuhun epäsovinnaiseen toimenpiteeseen, on suuressa vaarassa. Ne eivät ole mitään leikkipaikkoja, kun kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden keskelle soluttautuu. Siellä voi mennä henki, ja sen jälkeen, kun henki on poliisimieheltä mennyt, kysytään, kuka on vastuussa. Onko se se nimismies tai poliisipäällikkö siellä jossakin, joka on saanut luvan tällaisen menetelmän käyttöönottoon, vai onko se sisäministeriön poliisiosaston päällikkö vai itse ministeri?

Mielestäni, jos on lakiin kirjoitettu, että se on keskusrikospoliisin päällikkö tai suojelupoliisin päällikkö, asia on lainsäätäjän kannalta ja puolesta tuotu yksiselitteisesti ja selvästi esille. Mielestäni tässä tilanteessa, kun ollaan avaamassa näin voimakkaita poikkeuksellisia toimenpiteitä, on tältä pohjalta syytä ja viisasta lähteä. Siksi kan-

natan lakivaliokunnan lausunnon pohjalta lähtevää pykälää tässä kohdassa. Muuta riitaahan täällä ei olekaan.

Vielä, jos poliisimies paljastuu rikollisille soluttautuessaan tai tällaisiin keinoihin lähtiessään, niin hän on suuressa hengenvaarassa, eikä vain hän, vaan myös hänen perheensä. Nyt jo poliisimiehet ja asiantuntijat kertoivat, että poliisien perheet ovat vaarassa rikollisten uhkailujen takia. Tällaiset tilanteet uhkaavat lisääntyä. Siksi vetoan siihen, että tässä ollaan niin poikkeukselisten ja vaarallisten tekijöiden kanssa liikkeellä, että meidän on syytä erittäin tarkkaan harkita, minkälaiset pykälät panemme. Minä olen aivan vakuuttunut siitä, että koko eduskunta, jokainen täällä, haluaa taistella huumeita vastaan. Siitä ei ole ollenkaan kysymys, ollaan tässä yksittäisessä pykälässä kumpaa mieltä tahansa, ettemme olisi valmiita taistelemaan huumeita vastaan. Mutta tämä toinen puoli on myös syytä ottaa huomioon: minkälaisten tekijöiden ja keinojen kanssa olemme tekemisissä, mihin olemme menossa.

Edelleen toivon, että oikeusasiamiehen valvonta näissä kysymyksissä järjestyisi paremmin. Siitä on neuvottelut käynnissä televalvonnan osalta, niin myös näiden keinojen osalta, jotka nyt tulevat uutena käyttöön, että oikeusasiamies todella voisi valvoa, miten näitä keinoja käytetään. Se on kuitenkin oikeusvaltion yksi tunnusmerkki, että kaikkien tällaisten keinojen käyttö on kontrollissa. Tänä päivänä ne eivät kovin hyvin sitä valitettavasti ole.

[53] **Rakel Hiltunen /sd:** Arvoisa puhemies! Tällä poliisilain uudistuksella on laaja kansalaisten hyväksyntä. Sen ovat osoittaneet yli vuoden lain valmisteluaikana käydyt sekä julkinen keskustelu että kansalaiskeskustelut, joissa hyvin monella tavalla kansanedustajat ovat olleet mukana. Tiedämme kaikki, että taustalla on kansalaisten huoli siitä, kuinka eduskunta ja maan hallitus turvaavat kansalaisten perusturvaa yhtä hyvin kotikaduilla, kotona, kuin ylipäätään sen suhteen, että rikollisuus ei lisäänny maassa ja rikosten torjuntaan ja selvittelyyn saadaan riittäviä resursseja ja ennen kaikkea myös poliisille riittäviä toimivaltuuksia. Tämä tausta on huomioitava, kun muistamme myös, että huumausainerikollisuus on tämänhetkisen yhteiskunnan ehkä vakavin uhka, jonka ihmiset kokevat olevan lähes jokaisen arkipäivää useimmin, lähes jokaisen ihmisen näin kokemana ja tuntemana.

Kun olemme tänään käsittelemässä poliisilakia, niin olemme huumausaineongelman yhtä puolta lähestymässä eli sitä, kuinka voimme vaikuttaa siihen, että huumausainerikollisuus, joka on kansainvälistä, kovaa ja järjestäytynyttä, ei johda siihen, että huumausaineiden tarjonta jatkuvasti kasvaa. Tiedämme kaikki, että tarjonnan vähentäminen on yksi keino lähestyä ongelmaa. Meillä kuntien päättäjillä on vastuu siitä, että voimme edistää sellaisia elämänolosuhteita, joissa lapset ja nuoret saavat turvalliset kasvuympäristöt, vanhemmat jaksavat huolehtia lapsistaan ja antaa heille vahvat eväät elämää varten, jotta lapset voivat kokea, että heillä on tässä elämässä tilaus ja tulevaisuus. Joudumme myös vakavasti jokaisessa kunnassa yhtä hyvin kuin eduskunnassa miettimään sitä, kuinka autamme niitä ihmisiä, jotka ovat huumausainekierteeseen joutuneet.

Kun poliisilakia on käsitelty yli vuoden ajan, uskon, että lähes jokainen kansanedustaja on joutunut käymään oman prosessinsa läpi. Minä en ihmettele sitä, että edustajat ovat muuttaneet kantojaan käsittelyn eri vaiheissa. Muistan, että kun itse ensimmäisen kerran asiaa ryhdyin pohtimaan, ensimmäinen kysymys oli se, onko todella tämä rikosten ja nimenomaan huumausainerikostenkin lisääntyminen ja uhka yhteiskunnalle niin suuri, että poliisille tulee antaa lisävaltuuksia rikosten torjunnassa. Kun tämä kysymys oli selvitelty ja olin tullut siihen johtopäätökseen, että lähtökohta on myönteinen, niin monet keskustelut osoittivat sen, että ihmisillä oli ensimmäinen reaktio se, että poliisille ei pitäisi antaa sisäistä valtaa päättää siitä, millä keinoin toimitaan näissä epätavallisissa rikosten torjuntamenettelyissä. Uskon, että hyvin monet ajattelivat aikoinaan, että käräjäoikeus tai tuomioistuin olisi se oikea ulkopuolinen taho, joka voisi antaa poliisille luvan muun muassa tai etenkin peitetoiminnan käyttöön.

Lakivaliokunta ja perustuslakivaliokunta ovat tehneet perusteellista työtä tämän seikan arvioimiseksi ja ovat tulleet molemmat yksimielisesti siihen näkemykseen, että Suomen lainsäädännöllinen tilanne ja käytännöllinen tilanne eivät tällä hetkellä puolla sitä, että valiokunnat olisivat päätyneet esittämään tuomioistuimen käyttöä peitetoimintaluvan myöntäjänä. Minusta hallintovaliokunnassa tältä osin aika paljon tai ratkaisevasti tukeuduttiin kahden valiokunnan asiantuntijan kannanottoon. Mitä tulee kipeään tai nyt keskus-

telussa tänään kipeäksi osoittautuneeseen yhteen pykälään, niin haluan muiden tavoin korostaa sitä, että tällä ei mitata mielestäni sitä, luotammeko me poliisiin. Minusta eduskunta on tämän lain hyväksyessään osoittamassa vankkaa luottamusta suomalaiseen poliisiin.

Kun kuitenkin helsinkiläisenä tiedän, että huumausainerikoksista, joita jo tänä vuonna on yli 10 000 rikosta tai rikoksen epäilyä määrältään ja merkittävä osa tapahtuu Helsingissä, yli 2 000 näistä, tiedän, että Helsingin poliisilla on valtavan upea ammattitaito ja valmius toimia myös uuden lain mukaisessa hengessä.

Kun hallintovaliokunnassa tästä keskusteltiin, niin ehdotus, että laissa olisi määritelty peitetoimintaluvan antajaksi keskusrikospoliisi, Supo ja Helsingin poliisi, ei saanut kannatusta, ja hiukan pettynyt olin siihen, että hallitusryhmien kesken ei tämä neuvonpito edes käynnistynyt. Minä olen ed. Paasion ja monien muiden kanssa samaa mieltä kuitenkin tästä lopputulemasta. Äänestin vähemmistöön jääneiden ja vastalauseen kannalla olleiden edustajien kanssa hallintovaliokunnassa ja tulen tekemään sen huomennakin. Tämän kantani perustan siihen, että mielestäni eduskunnan pitää käyttää omaa valtaansa siten, että lakiin kirjataan ne tahot, jotka voivat antaa valtuudet peitetoimintaan poliisille. Minusta ed. Kankaanniemi sanoi tämän asian hyvin, kun hän totesi, että tähän sisältyy myös vastuu eikä pelkästään se, että on valta päättää siitä, kenelle ja missä tapauksessa peitetoimintalupa annetaan. Tämä voi olla myös poliisin suoja.

Arvoisa puhemies! Ehkä tämän kannanottoni vaikeutta kuvaa se, että kun toisaalta näen, että eduskunnan tulee laissa määrätä luvan antaja, niin olen hiukan huolissani siitä, kuinka nyt tämä laki käytännössä toimii. Jonkin verran painaa mieltäni se, että lain valmisteluvaiheessa ei riittävän selvästi tullut esille se, että peitetoiminnassa on vähintäänkin kaksi toimintatapaa ja ulottuvuutta. Helsingin huumeyksikön päällikkö Aarnio kuvasi asiaa siten, että yleistä on, että valeostoissa tarvitaan tämän valeoston peitteeksi jonkinlaista peitetoimintaa. Tämä voi käytännössä tarkoittaa sitä, että kun poliisi menee suorittamaan valeostoa, niin hänellä täytyy olla taskussa tai käytettävissään väärennetty henkilöllisyyspaperi. Toisaalta peitetoiminta siinä hengessä, kuin sitä on tänäänkin käsitelty, voi olla ja onkin syvää peitetoimintaa, jossa on kysymys soluttautumisesta ja hyvin harvoin toteutuvasta toimintatavasta. Nyt toivon, että sisäasiainministeriö ja Helsingin poliisi, niin kuin muutkin poliisit, löytävät sellaiset toimintatavat, joilla valeostoon liittyvä peitteen luominen kuitenkin voi tapahtua joustavasti. Sen uskon olevan mahdollista järjestyä.

Arvoisa puhemies! Aivan lopuksi: Minä toivon myös, kuten ed. Kankaanniemi ja monet muut täällä, että tässä sisäasiainministeriön raportoinnissa ei käy niin kuin jotkut ovat epäilleet tai niin kuin silloin, kun muun muassa hiljan esille tulleen eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen antaman selvityspyynnön tapauksessa nyt käytössä olevan televalvonnan ja telekuuntelun suhteen raportointijärjestelmä ei toiminut. Me hallintovaliokunnassa olisimme olleet jopa kallistumassa sille kannalle, että tulisi suorittaa tutkimus ja tarkka analyysi tämän lain toimivuudesta, mutta tämä ajatus voidaan toteuttaa siten, että raportoinnin yhteydessä edellytetään myös arviota siitä, kuinka laki on edesauttanut rikosten torjuntaa.

54 **Jouni Lehtimäki /kok:** Arvoisa puhemies! Perustuslakivaliokunta joutui aluksi ottamaan kantaa siihen kysymykseen, miten suhtautua kahden perusoikeuden eli yleisen turvallisuuden ja yksilön koskemattomuuden väliseen kollisioon. Valiokunnassa oli useita asiantuntijoita, jotka olivat sitä mieltä, että yleisestä turvallisuudesta on tulossa jonkinlainen superperusoikeus, joka alkaa voittaa kaikki muut perusoikeudet. Päädyimme kuitenkin valiokunnassa sille kannalle, että huumeiden vastainen työ ja yksilön turvallisuus tässä tapauksessa ovat sellaisia seikkoja, joiden suhteellisuus ja välttämättömyys oikeuttavat poliisille nämä uudet toimintatavat ja toimintamuodot.

Tämän jälkeen jouduimme ottamaan kantaa siihen, että vuonna 96 perustuslakivaliokunta oli todennut, että rikosten selvittäminen ja tutkinta liittyvät ainoastaan jo tehtyihin rikoksiin. Jouduimme kuitenkin toteamaan sen, että käytännössä on aika vaikeata vetää rajaviivaa sen välille, koska kyse on tehdystä rikoksesta ja koska kyse on rikoksen valmistelusta. Päädyimmekin sille kannalle, että näitten toimintavaltuuksien käyttöön riittää se, että on olemassa perusteltu aihe epäillä rikoksen tapahtuneen. Totesimme omassa lausunnossamme, että tämä perusteltu syy pitää ottaa myöskin lain pykälään, ja näin on sitten tapahtunut eli tältä osin perustuslakivalio-

kunnan kannanotto on huomioitu. Olemme erittäin tyytyväisiä, että näin on tapahtunut.

Kolmas asia, jonka valiokuntamme toi esiin, on se, että kyse ei ole pelkästään siitä, kuka päättää toimenpiteistä, vaan kyse on myöskin yksittäisen poliisimiehen turvallisuudesta. Totesimmekin, että kaikissa yksittäisissä toimenpiteissä pitää huolehtia siitä, että yksittäisen poliisimiehen turvallisuus, hänen perheensä ja tulevaisuutensa eivät vaarannu.

55 **Matti Kangas /vas:** Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys poliisilain muuttamisesta tulee tarpeeseen varsinkin siltä osin, mikä koskee yhteiskunnan kannalta valitettavaa huumeongelmaa. Huumeongelma on kuin syöpä, joka ulottaa lonkeronsa joka paikkaan tuhoten ihmisen. On oikein, että poliisille annetaan valeosto-oikeus ja oikeus peitetoimintaan, jotta saadaan kiinni ne, jotka huumeita maahamme tuovat. Huumeistahan tulee noin 90 prosenttia Tallinnan kautta Suomeen. Siihenkin läpikulkuun pitäisi saada tulppa.

Perheet ja nuoret ovat neuvottomia kasvavan huumeongelman edessä. Tässä kuuluu yhteiskunnan auttaa heitä ja estää huumeitten tulo maahamme kaikin mahdollisin keinoin. Nuoret on pelastettava, ennen kuin he joutuvat huumekoukkuun. Se on halvin tapa hoitaa tämä ongelma. Toki myös ne ihmiset, jotka ovat koukussa, tulee hoitaa, mutta se on mielestäni liian myöhäistä, ja niin kuin totesin, se on yhteiskunnalle kalliimpi tapa.

Poliisin, joka osallistuu valeostoihin ja peitetoimintaan, ja myös hänen perheensä turvallisuus tulee turvata kaikin mahdollisin keinoin. Me olemme tekemisissä kansainvälisen rikollisuuden kanssa, joka ei tunteile, ja usein jopa tapot ovat mahdollisia näissä piireissä. Meidän ei pidä antaa periksi tällaiselle ongelmalle.

Minäkin edustan sitä näkemystä, että hyvä sosiaalipolitiikka on parasta ennalta ehkäisevää työtä huumeongelmassa. Perheille pitää antaa tukea, jotta ne selviävät lastenkasvatuksesta. Samoin koululla on oma vastuunsa kasvatustyössä huumeongelman kanssa.

Täällä on kiistelty siitä, kuka antaa luvan poliisille valeostoihin ja peitetoimintaan. Varmasti molemmissa kannoissa on hyvät ja huonot puolet, mutta mielestäni pääasia on kumminkin se, että poliisi saa nyt lisätoimintavaltuudet huumetyöhönsä. Toivon menestystä poliisille tässä työssä.

Huumeongelman vastaisessa taistelussa ei pidä unohtaa vielä suurempaa ongelmaa, joka on alkoholiongelma. Sitäkin vastaan pitää toimintaa tehostaa ja siihen puuttua tässä yhteiskunnassa.

56 **Lauri Oinonen /kesk:** Arvoisa herra puhemies! Tekee mieli yhtyä edellä puhuneen ed. Kankaan hyviin ajatuksiin ja monien, monien muiden edustajien tuomiin ajatuksiin huumeongelman ja rikollisuuden kaikkinaisesta torjunnasta. Jos ajattelee tavallista Suomen kansalaista, hän ehkä saattaa ihmetellä, että poliisilla ei ole jo tähän mennessä ollut mahdollisuutta niihin toimiin, joita nyt käsiteltävän lain myötä haluamme antaa. Ilman tätä lakiesitystä monet olisivat jo saattaneet olettaa, että poliisi pystyy, kuten monissa muissa maissa, juuri tämän kaltaisiin peitetoimiin ja valeostoihin. Nyt viimeistään meidän tulee antaa poliisille ne keinot ja mahdollisuudet, joilla kansalaisten, yhteiskunnan ja yksilön turvallisuutta voidaan parantaa ja taata. Mielestäni näiden lakien olisi pitänyt olla olemassa jo aikoja sitten, eikä niitten toimeenpanoa sovi millään tavalla viivyttää. Nyt ne tulevat ei yhdennellätoista hetkellä, vaan myöhässä, jo yli yhdennentoista hetken, näin voisi sanoa. Olisi hyvä, että ne saataisiin nyt nopeasti käytännön toimiksi.

Schengenin sopimus, rajojen helppo laillinen ja laiton ylittäminen, nämä kaikki edesauttavat rikollisuutta eri muodoissaan, ennen muuta huumerikollisuutta. Meidän on luotava Suomeen kansalaisten kaipaamaa turvallisuutta. Tässä ei ole kysymys mistään Orwellin vakoiluyhteiskunnasta, missä kansalaisia vakoillaan, vaan kansalainen saa elää tämän jälkeen entistä turvallisempaa elämää ei rikollisten armoilla, vaan yhteiskunnan turvaamaa elämää, jota me verovaroinkin ylläpidämme.

Poliisin työturvallisuuteen näissä asioissa tulee tietysti asianmukaisesti kiinnittää huomiota, ja myös poliisiperheiden turvallisuuteen. Jo nyt on tiettyjä, monenlaisiakin merkkejä siitä, kuinka poliisiperheitä vahingoitetaan, koska poliisit toimivat tehokkaasti. Perheitä ei vahingoiteta vain fyysisellä tavalla, vaan aivan huomaamattomilla henkisilläkin tavoilla. Elikkä meidän on taattava poliisin työturvallisuus vaativassa tehtävässä. Tietysti poliisin, palokunnan ja armeijan,

sotilaan, tehtävät ovat sen laatuisia, että niihin jo lähtöoletuksena liittyy tietty riski vaaratilanteissa, mutta tämä riski on koetettava tietysti kaikin tavoin minimoida. Käytännön kokemukset tulevat kertomaan, millä tavalla tuota tulee tehdä. Varmasti ongelmia tulee.

En itse työskentele niissä valiokunnissa, joissa asiaa on valmisteltu. Siksi minusta tuntuu hieman oudolta keskustelu siitä, kenellä pitäisi olla oikeus antaa toimiluvat. Minusta se voitaisiin ihan yleensä uskoa poliisiviranomaiselle ja olkoon se poliisin sisäinen asia. Minä luotan poliisiin. Kyllä siellä on sen verran esimiehiä, jotka tietävät, kenelle lupa kuuluu. Mielestäni tämän pitäisi olla mahdollisimman laajalle annettu lupa, maakuntatasolle vähintään, ei liian byrokraattinen vaan lupa, joka toimii silloin kun sitä tarvitaan. Luotan poliisiin. Ei siinä tarvita mitään erityisseurantaa. Poliisi kertoo, minkä verran rikollisia on saatu kiinni. Kyllä kansalla on terve luottamus poliisiin aina ollut ja tulee olemaan tästä eteenkin päin.

Suomalaiselle poliisille tulee antaa toimintaresurssit, joita he tarvitsevat. Tänään on puhuttu poliisin kunnollisesta palkasta, se on aivan oikein, palkasta, jolla poliisi elää ja jolla hän voi huoltajana elättää myös perheen ja lapset. Mutta samalla tarvitaan kaikki ne välineet, joita poliisille kuuluu. Olen usein puhunut täällä erikoiskoulutetuista koirista. Niitten käyttö eri tarpeisiin on hyvinkin välttämätöntä.

Kun palaa, silloin tarvitaan palokuntaa, palontorjuntavalistus ei silloin enää riitä. Meillä on nyt rikollisuuden torjunnassa se vaihe, että tarvitaan palokuntaa sen ohella, että tarvitaan tietysti valistusta. Mutta valistus ei enää paloa sammuta, sen sammuttaa toimiin ryhtyvä palokunta. Tätä vertausta käyttäisin rikollisuuden kohdalla.

Entisajan yhteiskunnassa maalaispoliisi, kyläpoliisi, oli itse asiassa jo hyvin pitkälti sitä, mitä tällä lailla tavoitellaan. Hän oli poliisi, joka kalasti, hiihti maisemissa, metsästi, havaitsi siellä erilaista rikollisuutta luontevasti. Tämä ei ole mitään uutta, mitä tällä tavoittelemme. Se on vain poliisin toimien ajanmukaistamista tämän ajan yhteiskuntaan kansalaisten, laillisen esivallan, yhteiskuntajärjestyksen ja heikoimpien turvaamiseksi. Toivon nopeasti tämän lain toimeen saattamista ja käytännön toteutusta.

[57] **Marja Tiura /kok:** Arvoisa herra puhemies! Tämän poliisilain muutoksen perusteet on suoraan luettavissa hallitusohjelmastamme, jonka mukaan poliisin voimavaroja lisätään ja vahvistetaan toimintaedellytyksiä estää huumerikollisuutta, selvittää talousrikoksia sekä ehkäistä järjestäytynyttä rikollisuutta. Tämän lain lopullista käsittelyä tässä salissa on odotettu kuumeisesti, onhan lain käsittely vienyt eduskunnalta yli vuoden. Huomenna sitten pääsemme äänestämään tästä laista.

Lähetekeskustelu käytiin jo viime syksynä. Lakivaliokunta antoi lausuntonsa käsillä olevasta hallituksen esityksestä tämän vuoden kesäkuussa. Tällä lailla on jo kiire. Mitä pidempään odottelemme, sitä pidemmän etumatkan rikolliset organisaatiot saavat. Laki tulee saada ensi vuoden alusta nopeasti voimaan.

Poliisilain muutos tuo huumausainerikollisuuden kitkemiseksi poliisille oikeuden huumeiden valeostoihin ja peitetoimintaan. Valeostoilla pyritään paljastamaan jo markkinoilla oleva huume-erä. Peitetoiminnalla tarkoitetaan väärän henkilöllisyyden turvin tapahtuvaa tiedonhankintaa ja soluttautumista. Lisäksi ollaan laajentamassa poliisin oikeutta teletunnistetietojen saamiseen ja teknisen tarkkailun suorittamiseen. Jo on korkea aikakin! Niin kansainvälinen kuin kotimainenkin järjestäytynyt rikollisuus kovenee, ja näin ollen on vastustuskeinojenkin kovennuttava.

Minä itse en näe tätä minkään näköisenä sodanjulistuksena. Tämä on tätä päivää. Erityisesti laajentunut liikkumavapaus Euroopan unionin alueella sekä Schengenin yleissopimuksen sopijavaltioiden alueella edellyttää uusia rikostorjunta- ja tutkintakeinoja. Huumausainerikollisuus on erittäin suunnitelmallista ja hyvin järjestäytynyttä ja myös hyvin kannattavaa ja poikii mukanaan muuta rikollisuutta, muun muassa talousrikollisuutta. Huumekaupasta saatu raha on huumausainerikollisuuden tärkein syy, motiivi. Tämän lain tarkoitus on saada suuret erät huumeita pois markkinoilta, tarttua välittäjäportaaseen.

Lain 32 a §:n mukaan peitetoiminnasta ja siinä tehtävästä rekisterimerkinnästä tai väärän asiakirjan valmistamisesta päättää sisäasiainministeriön määräämä poliisiyksikön päällikkö. On hyvä, että pykälä on riittävän joustava ja antaa liikkumavaraa. Kyllä meidän tulee voida luottaa sisäministeriöön. Käytännössä päätösvalta peitetoiminnasta olisi siis aluksi keskusrikospoliisin, suojelupoliisin ja Helsingin poliisilaitoksen päälliköllä. Kun toiminnasta olisi saatu riittävästi ko-

kemusta, olisi mahdollista oikeuttaa myös muiden suurempien paikallispoliisin yksiköiden päälliköt päättämään peitetoiminnasta.

Hallintovaliokunnan mietintö on hallituksen esityksen mukainen. Perustuslakivaliokunta esitti harkittavaksi, että peitetoimintaan ryhtymisestä päätettäisiin aina keskitetysti. Lakivaliokunta katsoo ennen kaikkea oikeusturvasyiden, operaatioiden poikkeuksellisuuden ja vähäisen lukumäärän sekä toiminnan organisoinnin vuoksi, että peitetoiminnasta päättäminen olisi syytä antaa yksinomaan keskusrikospoliisin ja suojelupoliisin päällikölle.

Lakivaliokunnan saaman selvityksen mukaan peitetoimintaan koulutettavien lukumäärä olisi varsin pieni, samoin kun peitetoimintaoperaatioiden vuosittainen lukumäärä. Toiminta olisi tarkoitus keskittää keskusrikospoliisiin ja suojelupoliisiin.

Peitetoiminta voidaan kuitenkin jakaa kahdenlaiseksi toiminnaksi. Niin sanottu raskaampi peitetoiminta eli pitkäkestoinen peitetoiminta vaatii syvempää peitettä ja on jonkinasteista soluttautumista sisältävää toimintaa. Toisena on niin sanottu lyhytkestoinen, lähinnä valeoston yhteydessä tarvittava peitetoiminta. Tarkoituksena on se, että Helsingin poliisilaitos määrättäisiin päättämään lähinnä omien valeosto-operaatioidensa yhteydessä tarvittavasta peitetoiminnasta ja peitetoiminnasta nimenomaan Pääkaupunkiseudulla, Helsinki—Vantaa—Espoo-alueella. Keskusrikospoliisi ratkaisisi kaikki muut peitetoimintaasiat eli niin sanotut raskaammat peitetoimintapyynnöt ja Pääkaupunkiseudun ulkopuolelta tulevat peitetoimintapyynnöt.

Helsingin mukanaolo päätöksentekijänä on mielestäni hyvin perusteltua. Tapahtuuhan suuri osa huumausainerikoksista nimenomaan Helsingissä ja Pääkaupunkiseudulla. Ongelman painopiste on nimenomaan Pääkaupunkiseudulla. Helsingin poliisilaitoksella on oma huumerikosyksikkö, joka tutkinnan lisäksi suorittaa myös tiedustelua ja kenttävalvontaa.

Huumausainerikollisuudessa kytkennät Viroon ovat päivittäiset. Suomalaisten ja virolaisten välistä rikosyhteistyötä on tiivistetty. Mielestäni on perusteltua antaa Helsingin poliisikomentajalle päätösvalta tässä asiassa.

Lopuksi, arvoisa puhemies, poliisin valeostooikeus ja soluttautuminen huumausainerikollisuuden kitkemiseksi on yksi niistä ennakkoluulottomista toimista, joita tarvitaan niin rikollisuuden torjumiseen kuin kansalaisten turvallisuuden lisäämiseen. Nämä poliisin uudet oikeudet ovat jo arkipäivää Euroopassa, monissa Baltian maissa, Venäjällä. Kansainvälinen rikollisuus, jota huumausainerikollisuus suurimmassa määrin on, ei tunne valtiollisia rajoja. Taisteltaessa järjestäytynyttä, ammattimaista rikollisuutta vastaan tämä laki on välttämätön ja tärkeä.

58 **Timo Seppälä /kok:** Arvoisa puhemies! Nyt käsittelyssä olevaa esitystä poliisilain muuttamiseksi on odotettu kuin kuuta taivaalle. On monesti tuntunut siltä, että Suomessa suojellaan vain rikollisia ja järjestysvallalle asetetaan entistä suurempia rajoituksia ja otetaan pois oikeuksia. Sen lisäksi, että kehitys on vaikeuttanut rikosten selvittämistä, se on myös vienyt pohjan ja motivaation monelta poliisin uraa suunnitelleelta. Samanaikaisesti kun rikolliseksi epäillyn suojaa on tehostettu, on myös rikollisuuden koko kuva muuttunut ja ammattilaistunut. Tekniikan kehittyminen ja rikollisuuden järjestäytyneisyys ovat tehneet rikosten selvittämisen entistä vaikeammaksi. Erityisesti järjestäytynyt huumausainerikollisuus on muuttunut myös entistä raaemmaksi.

Hallituksen lakiesityksessä annetaan erittäin tärkeitä, mutta tarkkaan rajattuja oikeuksia poliisille, jotta se pystyisi paremmin puuttumaan huumerikollisuuden leviämiseen. Esityksellä mahdollistetaan poliisilakiin eräitä epäsovinnaisia menetelmiä rikostorjuntaan ja rikostutkintaan. Ehdotetut uudet menetelmät ovat peitetoiminta ja valeosto. Esitykseen sisältyvät lisäksi säännökset turvatarkastuksista oikeudenkäyntien ja muiden suojelua vaativien tilaisuuksien suojelemiseksi. Ehdotetuilla säännöksillä laajennettaisiin myös poliisin oikeutta teletunnistetietojen saamiseen.

On merkillistä, että vieläkin tässä salissa on edustajia, jotka kyseenalaistavat lisävaltuuksien myöntämisen, samaan aikaan kun huumeongelma räjähdysmäisesti leviää yli maan ja tappaa entistä enemmän nuorisoamme ja aiheuttaa yhä laajenevaa ja raaistuvaa rikollisuutta. Soluttautuminen rikollisjärjestöön ja valeostot ovat useasti ainoa tapa päästä perille järjestäytyneen rikollisuuden lonkeroista. Jos suomalainen poliisi katsoo huumerikollisuuden torjunnan niin tärkeäksi, että on valmis vaarantamaan henkensä, niin kyllä yhteiskunnankin tulee antaa siihen lailliset oi-

keudet ja oikeudet myös käyttää nykyajan tekniikkaa hyväksi.

Arvoisa puhemies! Jos ja kun hallituksen esitys tulee huomenna hyväksytyksi, antaa se taas pientä uskoa siihen, että yhteiskunta alkaa jälleen antaa arvostuksen lisäksi myös joitain työvälineitä lainvalvojille. Toivotaan, että lainmuutosta seuraisivat myös esitykset rikosten uhrien oikeuksien parantamiseksi sekä todistajien suojan aikaansaamiseksi. Myös niitä odotetaan.

59 **Anni Sinnemäki /vihr:** Arvoisa puhemies! Kuulun niihin edustajiin, jotka eivät ole vastaanottaneet tätä lakia riemun kiljahduksin. Perusongelma on mielestäni siinä, että lisäämällä poliisin valtuuksia emme ratkaise huumeongelmaa emmekä ratkaise kysymyksiä, jotka liittyvät yhteiskuntamme turvallisuuteen. Kaikki tietävät, että poliisin kyky, oli sillä näitä epäsovinnaisia keinoja käytössään tai ei, saada takavarikoiduksi huumeita on rajallinen, eli viime kädessä ne vastaukset, joita haluamme esittää huumeongelmaan, eivät ole kiinni siitä, mitkä ovat poliisin käytössä olevat keinot. Yleensä ei pitäisi näissä yhteyksissä ehkä puhua omasta perheestään, mutta en itse suhtaudu huumeisiin erityisen myönteisesti ja haluaisin suojella omaa lastani niiden käytöltä. Mielestäni on myös ihan selvää, että sillä, miten pyrin suojelemaan häntä huumeilta, ei ole oikeastaan mitään tekemistä sen kanssa, mitkä ovat poliisin valtaoikeudet näissä asioissa, vaan kysymyksessä on kasvatus, joka on pitkäjänteistä toimintaa, eivätkä poliisin valtuudet.

On maita, joissa poliisilla on paljon laajemmat valtuudet kuin meillä on tämänkään lain säätämisen jälkeen. Ne eivät ole turvallisempia maita eivätkä maita, joissa huumeongelma olisi vähäisempi tai paremmassa kontrollissa kuin Suomessa. Täällä myös edustajien, jotka ovat olleet innoissaan tästä laista, vähän pitäisi ehkä päättää, mistä huumeet tulevat, koska toisaalta on tämä järkyttävä Euroopan unionin vapaa liikkumisalue, jota varten pitää säätää uusia valtaoikeuksia poliisille. Kuitenkin itse asiassa huumeet taitavat tulla tänne Euroopan unionin ulkopuolelta, eli unionin vapaa liikkuvuus ei sinänsä ole kai se syy, minkä takia meidän pitäisi säätää tällaisia lakeja.

No, ei tässä voi kai kuin toivoa, että tästä laista ei tule olemaan suunnatonta haittaa. Olen sinänsä ylpeä siitä, että ed. Ojansuu on ajanut sitä asiaa, että käytetyt epäsovinnaiset keinot merkitään esitutkintapöytäkirjoihin, jolloin kai olisi mahdollista, että ihmiset joka tapauksessa tämänkin jälkeen saavat oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin.

Yleisemmin on mielestäni huolestuttavaa myös se, että kun tässä salissa keskustellaan huumeongelmasta tai itse asiassa monista muistakin kysymyksistä, havaitsee hyvin paljon koventuneita asenteita. Vastaus ongelmiin tuntuu usein löytyvän koventuneista asenteista. Ed. Lehtomäki, jonka puhe oli mielestäni erittäin hyvä, mainitsi sen, että tässä on ongelmana myöskin se, että näitä erilaisia valtaoikeusasioita tuodaan tänne pätkä pätkältä ja kokonaisuutta on vaikea arvioida. Nytkin on odottamassa komiteamietintö esitutkinta- ja pakkokeinolaista, jossa on ehdotettu uusia valtuuksia, kotien salakuuntelua ja telekuuntelun laajentamista. Kun tavallaan edetään näin pätkittäin askel askeleelta, on vaikeampi arvioida kokonaisuudessaan niitä muutoksia, joita nämä lait tuovat suomalaiseen yhteiskuntaan.

Täällä on keskusteltu luottamuksesta ja siitä, että ne edustajat, jotka ovat yhdessä pykälässä äänestämässä keskitettyä päätöksentekoa, eivät luottaisi poliisiin. Mielestäni se on epäasiallista, koska luottamus poliisiin ei kai ensinnäkään ole sellainen asia kuin usko Jumalaan, että sitä pitäisi harjoittaa missä tilanteessa tahansa ja joka tapauksessa, vaan poliisi toimii säädettyjen lakien puitteissa ja luottamus on prosessi, joka on kiinni siitä, minkälaisia ovat ne lait, jotka säätelevät poliisin toimintaa ja miten poliisi käytännössä toimii. Eli ei tämä ole äänestys luottamuksesta poliisiin, vaan me täällä säädämme lakeja, jotka säätelevät poliisin toimintaa. Jos poliisi sitten toimii toisaalta lakien mukaan ja toisaalta muuten kansalaisten parhaaksi, silloin varmaan kansalaiset ja myös kansanedustajat luottavat poliisiin. Täällä jotkut poliisi-edustajat ovat olleen hyvinkin henkilökohtaisesti loukkaantuneita siitä, että heihin nyt ei luotettaisi, mutta kyllä kai meillä muillakin edustajilla, jotka emme ole poliiseja, on sanamme sanottavana näistä asioista. Mielestäni esimerkiksi sekä valeostot että peitetoiminta laajasti käytettyinä saattaisivat olla sellaisia asioita, jotka itse asiassa pidemmän päälle heikentäisivät kansalaisten luottamusta poliisiin ja siten toimisivat itse asiassa niitä tarkoituksia vastaan, joita varmasti on ajateltu tätä lakia säädettäessä.

Äänestysasiasta sen verran, että olen tässä asiassa samaa mieltä ed. Lehtomäen kanssa, että jos kerran näitä keinoja on tarkoitus käyttää sellaisissa vakavissa ja suurissa tapauksissa, joissa tutkitaan kokonaista järjestäytyneen rikollisuuden yksikköä, ei kai silloin sattumalta Kemin kaupungissa ajaessaan poliisi päätä ryhtyä peitetoimiin. Jos näitä keinoja käytetään niin kuin on esitetty, silloin myös keskitetty päätöksenteko siihen varmasti sopisi.

Ed. Ojansuu toi puheessaan esiin USA:sta ja Britanniasta tulevia kokemuksia. On tietenkin selvää, että rikollisliigoissa ei varmasti olla niin sivistymättömiä, ettei siellä seurattaisi, mitä lakeja eduskunnassa säädetään. Kun rikolliset toki pystyvät ottamaan omassa toiminnassaan huomioon sen, mitä täällä on tehty, tästä seuraisi tietynlainen varustelukierre. Muistaakseni entinen sisäministerimme Häkämies myönsikin jossain tv-haastattelussa, että tämä on tie, jota periaatteessa voidaan edetä loputtomiin, aina kun säädetään uusista oikeuksista, sen jälkeen rikollisessa toiminnassa uudet valtuudet otetaan huomioon, niin kuin esimerkiksi nykyään on ilmeisesti telekuunteluoikeudet jo otettu huomioon. Sen jälkeen valtuuksien antamisessa voidaan edetä loputtomiin. Kyllä se raja vain sitten jossain vaiheessa tulee vastaan, jolloin itse asiassa kenen tahansa niin kutsutun kunnon kansalaisen perusoikeuksien varpaille astutaan.

Itse toivoisin, että elettäisiin sitten, kun tämä laki tulee hyväksytyksi, näiden oikeuksien kanssa. Jos haluamme tehostaa sitä, kuinka paljon saadaan huumeita ulos markkinoilta, toimitaan sitten mieluummin vaikka niin kuin on toimittukin viime vuosina, että annetaan poliisille lisää resursseja. Juuri on laitettu kokoon miljoonien paketti, missä yhteiskunnan eri sektorit pyrkivät toimimaan huumausaineita vastaan, niin että nähdäkseni nyt pitäisi ottaa käyttöön muut keinot. Vähän aikaa sitten oli uutisia Valtiontalouden tarkastusviraston raportista — tämä virasto ei varsinaisesti kai ole mikään ultimaalisen liberaali kriminaalien suosijaorganisaatio — että valtiontalouden kannalta tehokkainta taistelua huumausaineita vastaan on ehdottomasti hoitojen tehostaminen eikä poliisin valtaoikeuksien lisääminen. Jos ette usko vihreää kansanedustajaa, niin uskokaa Valtiontalouden tarkastusvirastoa.

Vähemmän on keskusteltu täällä muista rikoksista, joihin näitä toimia on mahdollista soveltaa. Ed. Kankaanniemi taisi ottaa ne esiin, ja niistä taisin itse esittää jotain huolta lain lähetekeskustelussa. Ehkä on itse asiassa terveellistä, että näistä huumausainerikoksista on nyt keskusteltu, että on haarukoitu, mitä mahdollisia käyttötapoja näillä keinoilla on, mutta muiden rikosten osalta ehkä omat käsitykseni ovat epäselvemmät, mitä todella tullaan tekemään. Täytyy nyt toivoa, että tämä ei ole sellaista, joka ikään kuin leviää yhteiskunnassa kovin laajalle, koska olen sitä mieltä, että se ei lisää yleistä turvallisuutta ja luottamusta yhteiskunnan toimivuuteen.

60 **Matti Väistö /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Turvallisuusympäristö on muuttunut. Ed. Sinnemäki tuntui sitä vähättelevän. Kyllä kansainvälistyminen ja rajojen avautuminen on merkittävästi vaikuttanut suomalaiseen yhteiskuntaan.

Sitten hän arvioi, että kun poliisi ottaa käyttöön uusia menetelmiä, rikollisjärjestöt ikään kuin sen vuoksi tehostavat omaa toimintaansa. Eiköhän tilanne ole toisin päin, että kun kansainvälinen järjestäytynyt rikollisuus on ulottanut lonkeronsa ja markkinansa myös huumeiden osalta tänne, niin meidän pitäisi yrittää jollain tavoin pysyä mukana näissä uusissa toiminnoissa ja löytää niiden torjumiseen keinoja. Se että me yhdessä sovimme ja päätämme, että kilttinä pitää olla, ei välttämättä näytä tuovan tulosta, vaikka onkin tärkeää.

Mitä sitten tulee tähän huumeasian hoitoon, niin kaikkia keinoja tarvitaan. Toki tarvitaan keinoja myös hoitoon ja rahaa enemmän myös siihen.

61 **Pertti Hemmilä /kok** (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Juuri kuten hallintovaliokunnan puheenjohtaja, ed. Väistö äsken totesi, vakava ongelma meillä on juuri tämä järjestäytynyt kansainvälinen rikollisuus. Suomessakin toimivia rikollisliigoja johdetaan maamme rajojen ulkopuolelta usein. Tähän nyt haetaan nimenomaan välineitä poliisille. Ed. Sinnemäkikin kovasti peräänkuulutti, kuten eräät muutkin edustajat, tämän päätösvallan keskittämistä. Eikö, ed. Sinnemäki, se ole parhaalla mahdollisella tavalla päätösvallan keskittämistä, nimenomaan peitetoiminnasta päättämisen keskittämistä, jos se nyt eduskunnan päätöksellä keskitetään sisäasiainministeriölle, jossa toimii poliisin ylin johto? Sehän on päätösvallan keskittämistä. Sisäasiainministeriössä toimii poliisin ylin johto.

62 **Pekka Kuosmanen /kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Totean, että ed. Sinnemäki on erittäin sinisilmäinen tässä huumeasiassa, koska Suomessa on todettu jo yli 30 kansainvälistä rikollisliigaa, jotka päivittäin toimivat päätoimisesti täällä. Ne ovat soluttaneet omat miehensä ja vasikkansa jo vankiloihin ja sitä kautta levittävät tätä huumemyyntiketjuaan läpi valtakunnan. Joka kunnassa on tänä päivänä jo yksi huumerikollinen vähintään vankilassa, eli jos me emme nyt kovia aseita ota tätä huumeainerikollisuutta vastaan, niin olen vakuuttunut siitä, että kymmenen vuoden päästä kenenkään, edes kansanedustajan, ei ole turvallista liikkua missään paikassa, esimerkiksi Helsingissä.

63 **Anni Sinnemäki /vihr** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Väistölle ja ed. Kuosmaselle: Väitän sinänsä ymmärtäväni sekä Suomen kansainvälistymisestä että huumeidenkäytöstä enemmän tai ainakin yhtä paljon kuin edustajat Väistö ja Kuosmanen. Kyllä tunnen sitä todellisuutta, missä täällä eletään, ja olen nähnyt esimerkiksi kulttuurin muutoksen Helsingissä omana elinaikanani enkä sinänsä ole väittänyt, että sellaista asiaa kuin huumeidenkäyttö Suomessa ei olisi olemassa.

Mitä taas tulee siihen, mikä on mistäkin seurausta, en väittänyt, etteikö toki poliisin halu saada tällaisia valtaoikeuksia liittyisi rikollisuuteen, mutta kyllä rikollisetkin sitten tietävät, mitä poliisi tekee, ja sillä voi olla seurauksia heidän käytökseensä.

Ed. Hemmilälle lyhyesti, että olen pykälä-äänestyksessä oman ryhmäni edustajan kannalla.

64 **Anne Huotari /vas:** Arvoisa puhemies! Tämän poliisilain yhteydessä on hyvä käydä myös periaatteellista keskustelua siitä, millaisen yhteiskunnan me haluamme. Haluammeko rautaporttiyhteiskunnan, jossa hyväosaiset ihmiset asuvat rautaporttiensa sisäpuolella ja kulkevat sinne sitten joko taksilla tai muulla autolla ja köyhille jätetään murusia pöydän reunalta, jos niitä jää.

Tämänpäiväisen kyselytunnin keskustelu liittyi juuri tähän asiaan, eli todelliseen köyhyyteen ei tällä eduskunnalla näytä olevan halukkuutta puuttua riittävästi. Mutta haetaan aivan toisenlaisia ratkaisuja kaikkiin ongelmiin, haetaan tuomioiden koventamista, sanktioita, puuttumista toimeentulotukiasiakkaiden elämään niin, että heidän pankkitileilleen voidaan mennä. Haetaan koko ajan tiukempaa ja tiukempaa otetta köyhien ihmisten elämään ja samalla sanktioita heille siitä, jos he eivät osaa elää juuri niin kuin me hyväosaiset ihmiset haluaisimme heidän elävän.

Tämä on aika iso kysymys, millaista yhteiskuntaa haluamme. Siihen liittyy se, millaista valvontaa me haluamme. Ymmärrän täysin sen, että meidän pitää pystyä tekemään jotakin huumeongelmalle. Olimme sosiaali- ja terveysvaliokunnan kanssa kolme tai neljä vuotta sitten käymässä sekä Espanjassa että Portugalissa. Espanjassa meidän pääteemamme olivat nimenomaan huumeet, niiden liikkeet, ja kävimme myöskin EU:n tutkimuslaitoksessa. Kyllä tulimme siihen tulokseen, että ainakaan siinä maassa asiaa ei ole pystytty ratkaisemaan.

Mekään emme pysty tätä ongelmaa ratkaisemaan vapailla rajoilla. Eli millä tavalla pystymme parhaiten ehkäisemään sitä, että ihmiset eivät haluaisi ostaa huumeita? En pidä kuitenkaan ihmisiä niin tyhminä, että heille väkisin huumeita suuhun tai suoneen pistettäisiin. Pitää olla jotkut syyt, miksi ihmiset haluavat niitä käyttää.

Siihen liittyy juuri tämä, millaisen yhteiskunnan me haluamme. Haluammeko, että kaikilla ihmisillä on mahdollisuus olla osallisia tähän yhteiskuntaan, vai jätämmekö osan ulkopuolelle? Kyseisellä Espanjan-matkalla sanottiin, että tehkää ihmeessä jotakin, ettei teille käy niin kuin meille on käynyt. Kun matkan jälkeen kuuntelimme asiantuntijoita aika paljonkin tästä huumeongelmasta ja ehkä muutamassa muussakin yhteydessä sosiaali- ja terveysvaliokunnassa olemme heitä kuulleet, niin kyllä ratkaisut ovat olleet aivan muualla kuin siinä, että me haluaisimme poliisille lisävaltuuksia.

Kun tähän ratkaisuun on nyt päädytty, että Suomessakin lähdetään tälle tielle, että poliisille annetaan lisävaltuuksia, niin on kohtuullista, että sitä kontrolloidaan tämän vastalauseen esittämällä muodolla. Esimerkiksi suojelupoliisi ja keskusrikospoliisi ovat ne tahot, jotka tietävät, missä tässä maassa mennään näissä asioissa, erityisesti kun haetaan ratkaisua kansainväliseen huumerikollisuuteen.

Tiedän, että on olemassa monta totuutta ja uskotaan siihen, että oma ajattelu on juuri se oikea totuus, mutta niin kuin aikaisemmassa keskustelussa on tullut jo esille, ei sillä, että ihmisiä pistetään vankilaan, ratkaista huumeongelmaa, koska monet niistäkin ihmisistä, jotka ovat sen tuomi-

onsa saaneet, oppivat siellä vielä kovemmiksi rikollisiksi.

Sen sijaan esimerkiksi Kainuussa on toiminut mestari—kisälli-malli, jossa nuoria henkilöitä, jotka ovat joutuneet vaikeaan tilanteeseen, joilla on taustalla ollut ehkä oppimisvaikeuksia koulussa ja jotka ovat joutuneet keskeyttämään koulunsa tai vanhemmat eivät ole pystyneet kantamaan omaa kasvatusvastuutaan. Näille henkilöille paras juttu heidän itsensäkin mielestä on ollut se mestari—kisälli-malli, jossa aikuinen ihminen on heidän kanssaan kulkenut sitä kulkua. He ovat käyneet ulosottomiehen kanssa yhdessä sopimassa, miten heidän elämänsä järjestetään, heille järjestetään asunto ja pyritään kaikin mahdollisin keinoin saamaan heidät takaisin normaalielämään. Annetaan heille mahdollisuus tehdä työtä. Tähän projektiin emme ole tarvinneet pakkokeinoja, tähän on ollut nuoria tulossa aivan vapaaehtoisesti.

Tämän halusin sen vuoksi sanoa, kun ilmapiiri näyttää olevan sellainen, että halutaan lisätä koko ajan sanktioita, ikään kuin pakottaa ihmisiä. Silloin syntyy vastareaktio, kun ei ole luonnollista osallisuutta. Siksi minusta pitää käydä tässä yhteydessä se periaatteellinen keskustelu, mihin suuntaan me haluamme esimerkiksi näitä poliisien toimia kehittää. Niin kuin tässä on tullut aikaisemmin jo esille, on tulossa jo uusia, seuraavia vaiheita, kun testataan, miten tämä menee läpi. Täytyy myös jokaisen meistä, joka on katsonut televisiosta joskus amerikkalaisia elokuvia tai käynyt niitä jopa elokuvateatterissa katsomassa, tietää, että asiat eivät ihan helposti ratkea myöskään sillä, että mennään tällaisiin hyvinkin pitkälle meneviin keinoihin.

Uskoisin, että meillä Suomessa on vielä mahdollisuus puuttua asioihin ja nimenomaan huumeiden kysyntään aivan toisilla ratkaisuilla. Siksi ihmettelen kokoomuksen kaksijakoista politiikkaa, kun he ovat liberalisoimassa alkoholin käytön vapaaksi — ainakin niissä alkoholiseminaareissa, joissa minä olen ollut ja kuullut kokoomuksen puheenvuoron käyttäjiä — mutta samanaikaisesti tuomitaan huumeet, kun tiedämme, että runsas alkoholin käyttö ja lääkkeiden sekakäyttö on ensimmäinen tie huumeiden käyttöön. Jos te olisitte loogisia, tai ainakin näin naisen logiikalla ajateltuna, teidän pitäisi myös noudattaa tiukempaa alkoholipolitiikkaa, mutta sitä en kyllä ole kuullut kokoomuksen ryhmästä. Päinvastoin, ikään kuin tehdään tällainen tilanne, että ikään kuin todetaan, että okei, jos joku antaa pikkusormensa, niin mikäs siinä, mutta sitten, kun tilaisuus vie koko käden, niin siinä vaiheessa ruvetaankin sitten lyömään, että mitäs menit, olisi pitänyt vain pikkusormen riittää tässä tilanteessa.

Mielestäni täällä on käytetty erittäin hyviä puheenvuoroja. Ed. Lehtomäki, joka on perehtynyt tähän asiaan molemmissa valiokunnissa erittäin hyvin, käytti mielestäni hyvän puheenvuoron ja vielä rohkeasti uskalsi olla omaa mieltänsä riippumatta muusta ryhmästä.

Toivoisin, että löytäisimme sellaisen ratkaisun näihin asioihin, että myös silloin, kun puhutaan sosiaalipolitiikasta ja osallisuudesta ja ihmisten mahdollisuudesta niin sanottuun normaaliin elämään, muistaisitte nämä huumeongelmat ja sen, että se olisi myös yksi ratkaisu näihin.

65 **Matti Väistö /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Huotarille totean, että karu totuus on valitettavasti, että huumeidenvastaisessa taistelussa on jääty ja jäädään koko ajan tappiolle. Jotain kuitenkin on vielä tehtävissä, ja tämä esitys on yksi niitä toimia, joilla ainakin viivytystaistelua saadaan käytyä.

Ed. Huotari aivan oikein otti esille hallituksen tylyn politiikan, joka on syrjäytymistä lisännyt ja sitä kautta näitä ongelmia. Senkin korjaaminen on tärkeää, mutta on huomattava, että lapset ja nuoret riippumatta sosiaalisesta taustasta ovat hyvin herkkiä kaupankäynnin kohteita. Tätä kautta, jos huumeiden saatavuutta on maassa ja markkinointia tehdään, huumeidenkäyttäjät lisääntyvät vääjäämättä. Se ei ole välttämättä kiinni siis sosiaalisesta taustasta, sillä voi olla ja on varmasti merkitystä, mutta tässä tilanteessa siis olennaista on saatavuus. Toki ostamiseenkin pitää kiinnittää huomiota, että niitä ei hankittaisi.

66 **Toimi Kankaanniemi /skl** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minäkin odotan todellakin tehokkaampaa sosiaalipolitiikkaa ja oikeudenmukaisuutta hallituksen kylmään politiikkaan, joka hyväosaisia suosii ja köyhiä sortaa.

Mutta tässä yhteydessä, ed. Huotari, esityksenne oli täysin väärässä yhteydessä. Me kuuntelimme esimerkiksi lakivaliokunnassa poliisin ja monen muun asiantuntijan tiedot siitä, missä mennään huumeongelmassa. Se on äärimmäisen vakava. Kuulimme salanauhoitettuja kauppiaiden välisiä keskusteluja, jotka meiltä sitten kerät-

tiin paperillakin pois, kun ne olivat nauhan lisäksi paperilla. Se antoi siitä niin murheellisen kuvan, että me valitettavasti tarvitsemme näitä keinoja. Tämä asia ei teidän väärällä sosiaalipolitiikallanne tule koskaan kuntoon vaan huononee, ja meiltä nuoriso tuhoutuu liian laajasti, jos tällä linjalla jatketaan.

[67] **Pekka Kuosmanen /kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Totean ed. Huotarille, että Lipposen ykkös- ja kakkoshallitus ovat tehneet mielestäni oikeaa sosiaalipolitiikkaa mutta huume- ja alkoholiasiassa olemme olleet liian liberaaleja. 1989 Suomessa oli noin 40 000 huumetapausta ja nyt on 146 000, eli me olemme kymmenen vuotta myöhässä tässä asiassa nyt, kun poliisilakia uudistetaan sillä tavalla, että poliisilla olisi mahdollisuus suorittaa valeostoja ja poliisille annetaan yhä enemmän toimintavaltuuksia huumerikollisuuden estämiseksi ja kitkemiseksi Suomesta.

Toinen asia, mikä minua harmittaa ed. Huotarin puheessa, on se, kun hän syyllistää työttömät ja köyhät ja huonompiosaiset, että nämä käyttävät alkoholia ja huumeita. Totean ed. Huotarille, että kaikissa kansalaisryhmissä niin oikealla kuin vasemmallakin on tämä sama ongelma. Meidän pitää hyvin vakavasti suhtautua tähän ongelmaan, että se jatkossa pystytään poistamaan.

[68] **Jouni Lehtimäki /kok** (vastauspuheenvuoro): Puhemies! Ed. Väistö toi jo esiin sen virheen, mikä ed. Huotarin puheenvuorossa oli. Huumeet eivät tunne luokkarajoja. Huumeet koskettavat kaikkia siitä riippumatta, oletko työntekijä vai kuulutko valkokaulusportaaseen.

Haluaisin myös nähdä sillä tavalla, että olisi hyvä, jos vanhemmat pystyisivät kasvattamaan lapsiaan — eli "älä käytä huumeita". Totuus kuitenkin on se, että kaikilla ei ole vanhempia, jotka tähän pystyisivät, ja silloin tarvitaan kontrollielin, ja poliisi on ainoa keino tähän. Minusta on myöskin paljon parempi, että tiedän sen, että lapseni voi käydä koulua turvallisesti, kun pihassa ehkä on poliisi, joka saa valeostoilla huumemyyjät kiinni, kuin jos tällaista keinoa ei ole olemassa.

Ed. Huotari myös viittasi kokoomuksen alkoholipoliittiseen linjaan ja varmasti meidän teesiimme "viinit maitokauppoihin". Kyse on siitä, että tällä tavalla me vihdoin ja viimein saamme kasvatettua väen käyttämään alkoholia oikein. Silloin päästään myöskin siihen, että alkoholin ja lääkkeitten väärinkäyttö vihdoin ja viimein poistuu.

[69] **Lauri Oinonen /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Ensinnäkin ed. Huotarille annan tunnustusta hänen puheensa loppuosasta, jossa hän rohkeasti otti kantaa alkoholipolitiikkaan ja toi esille, että se on meillä aivan liian liberaalia. Tästä tunnustus ed. Huotarille! Mutta en ymmärrä ed. Huotarin sanaa, että jotenkin se, että poliisilla on oikeuksia, tekee rikkaille etuoikeutta ja sortaa köyhiä. Tätä en ymmärrä, koska rikkailla on aina varaa panna rauta-aidat ja vartijat kotiovelleen mutta köyhät tarvitsevat yhteiskunnan suojelua, niin että jokainen voi liikkua turvallisesti, jokaisen koti on turvattu. Siksi poliisi tarvitsee toimintaresurssit, oikeudet ja luvat, jotta jokaisen turvallisuus kaikkialla on taattu.

[70] **Pekka Ravi /kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Ed. Huotarin kanssa voimme jatkaa kokoomuksen alkoholipoliittisesta linjasta joskus myöhemmin ja ehkä viihtyisämmässä ympäristössä. Minäkin puuttuisin siihen, ed. Huotari, eikö kuitenkin ole niin, että vaikuttamisella tehokkailla toimenpiteillä markkinoilla olevaan huumeen määrään on merkitystä sille, kuinka helppoa on aloittaa huumeen käyttö ja kuinka helppo sitä on jatkaa.

Lopuksi haluan kysyä, kun minulle jäi hieman epäselväksi, kannatatteko vai vastustatteko nyt poliisille esitettyjä uusia toimintavaltuuksia.

[71] **Esko Helle /vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kuosmanen äsken totesi, että valiokunta on kuullut poliisia ja monia muita asiantuntijoita, mutta kun katsoo asiantuntijaluetteloa, siinä se yksi ongelma onkin. Nämä asiantuntijat liittyvät lähes kaikki tähän puoleen virkavaltaa. Teidän olisi ollut syytä myös kuunnella jonkin verran päihdealan asiantuntijoita ja muita, jos olisitte halunneet uppoutua tähän ongelmaan todella.

Mitä itse lakiin tulee, okei, se tullaan täällä varmasti hyväksymään, ettei siinä mitään. Mutta asenne, joka tässä keskustelussa on ollut aika lailla päällimmäisenä, on tietyllä tavalla aika uhkaava, esimerkiksi sentapaiset huomautukset, kun ed. Lehtimäki totesi, että hän tuntee, että hänen lapsensa on turvassa silloin, kun koulujen pi-

halla on poliisi. Olemme lukeneet, että Yhdysvalloissa esimerkiksi poliisit ovat tarkastamassa kouluja. Ovatko he siellä todella turvassa? Minusta se on aivan väärää turvallisuutta silloin.

72 **Anne Huotari /vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Yritän minuutissa.

Ed. Kuosmanen sanoi, että syyllistäisin työttömät ja köyhät. En tiedä, ehkä on turhaa käydä sellaista periaatteellista keskustelua tässä salissa eli yrittää tuoda tähän keskusteluun sellaista näkemystä, että osallisuus yhteiskuntaan vaikuttaa siihen, miten herkkä on esimerkiksi alkoholin käyttöön tai huumeiden käyttöön. Se on ihan selvä. Jos olisitte joskus kuulleet niitäkin asiantuntijoita, jotka ovat sosiaali- ja terveysvaliokunnassa olleet, tulisitte tähän tulokseen. Mutta kysymys ei ole siitä, että huumekauppiaiden kohderyhmän muodostaisivat pelkästään nämä henkilöt, vaan totta kai he pyrkivät laajentamaan sitä, ja nuoret ovat herkässä iässä siinä mielessä hyvä kohderyhmä. Se, jos joka koulun nurkalla on poliisi, ei varmastikaan sitä tilannetta helpota, koska niille, jotka haluavat huumeita saada, ne ovat saatavissa.

Sanon vielä ed. Raville, kun kysyitte, kannatanko uusia esityksiä, että kannatan vastalausetta. Jos kerran eduskunta on sitä mieltä, että tälle linjalle, tähän suuntaan mennään, minusta siinä pitää olla jonkin näköinen kontrolli.

73 **Seppo Lahtela /kesk:** Arvoisa herra puhemies! Tässä neljä tuntia kestäneessä sammumattomassa keskustelussa on mielestäni tuotu lähes kaikki asiat todennäköisesti julki, ainakin yritetty tuoda. Mutta kun ed. Huotari pääsi äsken keskustelun keskipisteeksi — väitän, että ei suinkaan ansiotta — en pyri nyt ihan henkilökohtaisesti edustajaa lähestymään tämän asian puitteissa ainakaan puhujakorokkeelta, mutta kaiken kaikkiaan olen ihmetellyt sitä yhtyneen vasemmiston, erityisesti yhtyneen vasemmiston naisten, palavaa, sammumatonta kiihkoa ja pelkoa poliisia ja poliisin oikeuksia vastaan sellaisenaan, että te olette pelänneet, että jos poliisi saa lisää oikeuksia, yhteiskunta menisi huonompaan suuntaan. Väkisin tällainen vaikutelma on jäänyt, kun tuolla takapenkissä on istunut ja tätä kuunnellut. (Ed. Huotari: Se on teidän totuutenne!) — Tämä on yksi totuus, mutta katson niin, että noin sanomana lähtien liikkeelle ja katsoen yleensäkin ovat järkyttäviä olleet ne puheet, joita etupäässä vasemmistorintamasta on kuulunut tähän asiaan. Sillä lailla siitä pelosta, kun poliisi nyt pääsee tähän asiaan vähän paremmin sisälle, pystyy torjumaan, pystyy ennalta ehkäisemään ja ehkä ratkomaankin näitä kauppakysymyksiä, väkisin jää mieliala siitä, oletteko te tämän asian vastustajia, ainakin puheissa väkisin sellainen vaikutelma jää, huumekauppiaan torjujia vai oletteko te jotkut osittain — jopa tulee mieleen — kovin myötäileviä tämän asian suhteen olemassa, jolloin on pelko joillakuilla jopa olemassa, kun keskustellaan, laskevatko huumeitten hinnat vai nousevatko ne. Mielestäni niitten tarjonnan pitäisi loppua kokonaan. Ei olisi kysymys siitä, onko hinta nousemassa vai laskemassa. Tähän nähden täytyy ihmetellä sitä kiihkoa, joka tämän asian puitteissa on syntynyt ja tullut.

Tosiasia kuitenkin on selvä, että rikollisjärjestöt niin Lieksassa kuin Helsingissäkin ovat selkeästi kaksi vuotta edellä lainsäädäntöä ja viranomaisia ja tätä kautta ne iskevät aina pykälän verran edellä kuin lainsäädäntö perässä pystyy paikkaamaan. Tältä osin meidän pitäisi löytää, tietää tapa ja keino toimia niin, että lainsäädäntö olisi edellä rikollisjärjestöjä ja tämä maailma tältä osin rauhoittuisi ja paremmaksi syntyisi.

Mitä tulee ed. Kuosmasen viittaukseen Taavettiin ja Luumäkeen, itsekin olin aikaisemmin sitä mieltä, että se olisi rauhallinen ja huumeista vapaa seutukunta olemassa. Mutta valitettavasti, mitä sisältä tunnen, Luumäki on yksi maalaiskunnista periaatteessa pahimpia, mitä Etelä-Karjalasta muun muassa tunnen, niin rauhanomaista ja varmaa kuin se on olemassakin. Se, että ed. Kuosmanen on niin kovin rauhallisen tuntuinen ja oloinen tässä asiassa, johtunee varmaan siitä, mistä alkuillasta keskustelimme ja mihin ed. Oinonen viittasi, että varakkailla porvareilla on ainutlaatuiset mahdollisuudet rakentaa rauta-aidat suojakseen ja elää siellä tyytyväistä ja turvallista elämää. Tämä on todennäköisesti tapahtunut tältä osin. Tunnen ja tiedän sen, mikä on valitettavasti Luumäen tilanne olemassa. Tämä todistaa sen, että ei ole yhtään maalaiskuntaa eikä seutukuntaa, joka olisi suojassa järjestäytyneeltä kovalta huumekaupalta, joka perustuu nimenomaan siihen, että tarjotaan, syötetään ja annetaan kokeilla ja sen jälkeen, kun ketju alkaa kiristyä, siirrytään kovempaan markkinointiin, kovempiin hintoihin ja kovempiin perintäkeinoihin. Tähän nähden tämä keskustelu on ollut tavallaan markkinointimiesten paras markki-

nointikokous tavallaan muutamien puheenvuorojen osalta, missä on rakennettu ketjua eteenpäin ja vahvempaa järjestelmää siihen. (Ed. Kuosmanen: Rautakauppiaita!)

Kun asiaa pohditaan ja katsotaan, niin kuin ed. Kuosmanen viittasi yrittäjäelämään ja rautakauppiaisiin, tämän asian perimmäinen näkökohta on myöskin se, että yrittäjät maksavat ja rahoittavat tämän homman. Päivittäin tapahtuva keskimääräinen pieni varastaminen, öiseen aikaan tapahtuva suurempi varastaminen ja asiaan läheisesti liittyvä kova talousrikollisuus ovat yksiä osia siitä, mitä käytetään myöskin huumekaupan rahoittamiseksi. Sellaisenaan yrittäjän asemaa tässä salissa muistaakseni ei illan kuluessa ole kukaan erityisesti vielä lähestynyt. Siihen nähden katsoisinkin, että olisi pitänyt enemmän nähdä se, kuinka paljon järjestäytynyt kova huumekauppa vaikuttaa yrittäjän hinnoittelu- ja tulosvaatimuksiin, että se kestää sen, mitä sieltä vuotaa ulos.

Toivoisin todella, että eduskunta ryhdistäytyisi tässä asiassa ja päättäisi myöskin tulevaisuudessa sellaisista lakiesityksistä, jotka ovat tämän suuntaisia olemassa, joilla torjutaan ennakolta rikollisuutta ja rikollisten toimintaa vähän pehmeämmässä ja kiihkottomammassa mielialassa kuin illan aikana on syntynyt ja tullut. Täytyy sanoa, että ne palopuheet, joita täältä on pidetty, ovat etupäässä olleet sellaisia, että rikollisjärjestöt, joihin ed. Sinnemäki viittasi, jotka seuraavat ja pohtivat, mitä eduskunnassa tapahtuu ja miten tehdään, ovat varmasti olleet tyytyväisiä, kun tavallaan niiden asiaa on puolustettu ja vahdittu, ettei nyt liian pitkälle tässä mentäisi.

Kun on kuunnellut illan aikana asiantuntijoita, sellaisia, jotka virkatyönään tätä asiaa tekevät, ovat lainoppineita ja kokeneita, edustajat Hemmilä ja Petri Salo mielestäni ovat läheisesti lähestyneet tätä asiaa siinä valossa, mitä se vaikuttaa normaaliin poliisin työhön, kuinka se on hoidettavissa ja miten lupa tähän tulee ja järjestyy silloin, kun puhutaan peite- ja valeostotoiminnasta. Tähän nähden ihailen erityisesti, kun kuuntelin ed. Petri Salon puheenvuoroa, mitä käytännön elämä, käytännön työ tarkoittaa kentällä, kuinka se kulkee eteenpäin ja kuinka tämä päätöksenteko tehdään. Tähän nähden kyllä ihmettelen muutamia, myöskin alan asiantuntijoita, jotka poliisitoimessa toimivat ja kovin vaarallisena tämän asian mukaantulon näkevät ja ymmärtävät vain kielteisiä puolia tässä asiassa. Toivoisin, että tältäkin osin voisimme päästä syvempään keskusteluun ja nähdä paremmin sen, mitä poliisin työn sisällä todella on olemassa. Ei tuleva peitetoiminta, jota tässä on syntymässä ja käymässä, voi olla niin vaikeata kuin muutamat edustajat ovat täällä antaneet ymmärtää.

Kun mennään valiokuntien mietintöihin, erityisesti on jäänyt mieleen se, että tässä on linnoittauduttu nyt sen taakse, onko ollut eriävän mielipiteen takana lakivaliokunnassa vaiko hallintovaliokunnassa. Mielestäni kun salia katson, kirkkaimpana ajatuksena tulee mieleen ed. Aittoniemi, joka jo lakivaliokunnassa heräsi ja katsoi avarasilmäisesti tätä asiaa, että päätöksenteko pitäisi pystyä saamaan mahdollisimman alas. Ymmärrän niin, että ed. Aittoniemen käytännön kokemus on suonut mahdollisuudet siihen, että hän on nähnyt tässä asiassa sen, miten se sattuu käytännön elämään ja kuinka se sattuu poliisityöhön ja sen työn toteuttamiseen.

Jos katsotaan sodankäyntiä, pitää varautua pahimman varalle ja päätöksenteko pitää olla silloin myöskin käytettävissä, kun asia on ajankohtainen ja siihen pitää juuri parhaillaan iskeä. Ei voi olla niin, että kun yöllä tämä asia tulee esille, siihen täytyy herättää keskusrikospoliisi taikka suojelupoliisi sitä varten päättämään, käykö tämä, voidaanko näin tehdä ja voidaanko toimintaa jatkaa. Kun toisaalta katsotaan sitä, kun viime päivien lehdet ovat uutisoineet, että on jossakin vaiheessa peitetoiminnan perusteella menty verkkoon, oikeus äänestyksen perusteella sitten tuomitsee osittain, torjuu ja nuhtelee poliisimiehet, jotka ovat selvittäneet rötöksen, menneet rikollisten markkinoille mukaan ja saaneet sitä kautta selville asian mitenkään ketään kiihottamatta taikka yllyttämättä rikoksen tekoon.

Tämä mielestäni parhaiten selvittää tähän tilaisuuteen ja tähän eduskunnan istuntoon sen, että tarvitaan selkeät oikeudet, luvat ja päätöksentekomahdollisuus niin, ettei olla löysillä eikä liikkuvilla vesillä. Tarvitaan myöskin tietty lakiin kirjoitettu säädös, kun näitä katsotaan vielä niin kuin vähän suurennuslasilla, aika paljonkin suurennuslasilla. Näitten parhaitten huumekauppiaitten kalliit tuomarit, lakimiehet, jotka selvittelevät näitä asioita, hakevat syyllistä ensimmäisenä tietysti poliisista. Kukaan muu tuskin siinä syyllinen onkaan! Tarvitaan sellainen lainsäädäntö, joka ei anna pienintäkään mahdollisuutta näille lakimiehille mennä arvostelemaan poliisien toimintaa silloin, kun he ovat estäneet vakavan rikollisen toiminnan ja siitä saatavan huume-

kaupan hyödyn, mihin tämä keskustelu nyt pääosin on rajoittunutkin.

Herra puhemies! Toivon, että huomisessa äänestyksessä tämä hallintovaliokunnan kanta voittaa ja eduskunta tekee sellaisen päätöksen, joka on esimerkkinä myöskin tulevaisuutta varten ja muuta lainsäädäntöä varten, jossa torjutaan kaikki mahdollinen rikollistoiminta, liigatoiminta ja tehdään Suomesta terveempi ja ehjempi maa alas ajamalla nämä suuret kaupalliset järjestöt, jotka erityisesti huumekaupan takana ovat olemassa.

74 **Heli Paasio /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Ainut ilmeisesti, joka tässä salissa kiihkoa nostattaa, on itse ed. Seppo Lahtela ja tälläkin kertaa aivan turhaan. Jos hän on lainkaan kuunnellut keskustelua ja ymmärtänyt, mistä on kyse, niin kukaan ei ole vastustanut asiaa. Siitä ei ole ollut kyse. Keskustelussa on turhaan puhuttu huumeiden puolesta taikka vastaan. Se on ihan toinen kysymys. Nyt puhutaan poliisille myönnettävistä toimintavaltuuksista, kontrollista ja vastuusta. Kun ed. Seppo Lahtela viittasi poliisimiesten ammattimaiseen asiantuntevaan näkökantaan, saanen muistuttaa, että myös ed. Erkki Kanerva sattuu olemaan poliisimies.

75 **Pekka Kuosmanen /kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Totean ed. S. Lahtelalle, että mielestäni tänä iltana poliisilain uudistuskeskustelu on ollut hyvin rakentavaa. Kukaan ei ole kovin kiihtynyt asian suhteen.

Totean kuitenkin ed. Lahtelalle, että poliisin organisaatio pitäisi mielestäni kokonaan uudistaa sillä tavalla, että kirkontorniorganisaatio pitäisi purkaa ja poliiseja siirtää yhä enemmän kenttätyöhön.

Poliisin ja Tullin välistä yhteistyötä täytyy lisätä sen takia, että Venäjän raja vuotaa, Viron raja vuotaa, ja Tullille täytyisi saada lisää läpivalaisulaitteita rekkojen ja henkilöautojen läpivalaisemiseksi. Vaalimaalle ostettiin vuosi sitten 100 miljoonan markan läpivalaisulaitteet, joilla on monta pirtu-, huume- ja alkoholierää pidätetty Vaalimaan tullissa juuri sen takia, että varsin nopeasti pystyy tutkimaan rekankin renkaita myöten, onko siellä salakuljetettavia huumeita vai ei. Mielestäni tullille pitää jatkossa lisätä välineitä.

76 **Esko Helle /vas:** Arvoisa puhemies! Oli mielenkiintoista, että ed. Seppo Lahtela paheksui sitä, että oikeusistuin edellyttää poliisin noudattavan lakia. Me keskustelemme täällä nyt lainsäädännöstä, jolla vapaata markkinataloutta rajoitetaan ja aivan oikein. Keskustelemme myös siitä, että yhteiskunnan kontrollia lisätään. Sekin saattaa olla oikein. Ainakin kaksi viimeistä oikeistolaista sisäministeriä ovat olleet vahvasti tätä mieltä, että markkinataloutta pitää rajoittaa ja kontrollia lisätä.

Mutta toteaisin itse asiasta, että he kuvittelevat, että julistamalla sota huumeita vastaan ongelma voitetaan. Viittaan siihen, mitä Yhdysvalloissa on tapahtunut parinkymmenen viime vuoden aikana. Siellä on ollut totaalinen sota huumeliigoja vastaan. Tuloksena on se, että joka sadas aikuinen kansalainen istuu vankilassa, huumeitten käyttö on lisääntynyt, rikollisuus on koventunut. Kannattaa myös katsoa eräitten muitten maitten vastaavia tai toisenlaisia kokemuksia. Kuvitelma, että tällä tavalla huumeongelma ratkaistaan, on mielestäni perusteeton. Siitä ei ole todisteita mistäänpäin maailmasta. Sen sijaan jos esimerkiksi hoitojärjestelmään panostettaisiin edes osa siitä innosta, mitä täällä on kontrolli- ja pakkovaltasysteemiin pistetty, niin tulokset varmasti olisivat paremmat.

Viittaan vielä siihen, että erittäin suuri ongelma meillä on myös laillisten huumeitten, eräitten lääkkeitten, väärinkäyttö. Siihen ei näillä keinoilla pystytä vaikuttamaan, ja väitän, että eräiltä osin ne ovat jopa yhteiskunnan ja työelämän kannalta pahempia kuin laittomat huumeet. Väite saattaa olla raju ja ylimittainen, mutta kannattaisi vähän suhteuttaa asioita toinen toisiinsa.

77 **Jouni Lehtimäki /kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Niin kuin ed. Helle muistaa, me molemmat perustuslakivaliokunnassa jouduimme ottamaan kantaa siihen kysymykseen, onko yleinen turvallisuus sellainen perusoikeus, joka ohittaa kaikki muut perusoikeudet. Mehän kuulimme tästä monta asiantuntijaa ja tulimme siihen tulokseen, että näin ei ole, mutta päädyimme kuitenkin siihen, että tässä tapauksessa huumeiden vastustaminen ja nuorten tulevaisuuden turvaaminen ovat sellaisia seikkoja, että uudet poliisivaltuudet voidaan myöntää. Puheenvuoro oli hyvä, mutta pitää kuitenkin muis-

taa, että valiokunnan kanta ei ollut ihan se, mihin ed. Helle päätyi.

78 **Esko Helle /vas** (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Puheenvuoroni liittyi lähinnä siihen henkeen, mikä tässä keskustelussa on ollut päällimmäisenä. Sen suhteen olen hieman huolestunut. Kuten jo aikaisemmassa puheenvuorossani totesin, olen valmis hyväksymään tämän lain kummassa muodossa tahansa. Ero pykälässä ei ole kovin suuri, ja toisaalta näyttää, että siinä on tiettyjä arvovaltakysymyksiä ehkä enemmän.

Mutta minusta kannattaa nyt joka tapauksessa miettiä, mitä tässä tehdään päihteiden, alkoholin, laillisten huumeiden, lääkkeiden, ja laittomien huumeitten kohdalla, millä keinoilla ongelmakimppu parhaiten hoidetaan. Sitä ei hoideta kontrollipolitiikalla, vallankaan jos siihen ei liity sosiaalinen puoli, yhteiskunnallinen näkökulma, joka tässä keskustelussa on jäänyt vajaaksi.

79 **Unto Valpas /vas:** Arvoisa puhemies! En ole kovin kiihtynyt asiasta, vaikka joissakin puheenvuoroissa kiihkeyttäkin on ollut. Sekään ei liene kovin vaarallista näin tärkeässä asiassa.

Hallituksen esitys laiksi poliisilain muuttamisesta on hyvin ajankohtainen ja tarpeellinen. Huumeainerikollisuus on lisääntynyt maassamme viime vuosina huomattavasti, ja sitä esiintyy entistä pienemmillä paikkakunnilla. Omassa kotikaupungissanikin asia on ollut viime aikoina ajankohtainen.

Asian korjaamiseksi tarvitaan siis uusia, tehokkaita ratkaisuja huumerikollisia vastaan. Poliisin tekemät valeostot ja soluttautuminen ovat tällaisia tarpeellisia käytännön toimia rikollisia vastaan. Sen takia ne ovat hyväksyttäviä keinoja. Kun rikollisten toimintatavat ovat muuttuneet entistä kovemmiksi, niitä vastaan on kehitettävä myös koko ajan uusia, tehokkaita vastatoimia myös poliisin toimesta. En näe tässä mitään epäilyttävää.

Asiaan liittyy hallintovaliokunnan mietintö, joka ei ole täysin yksimielinen. Peitetoimintaan liittyy vastalause, joka koskee edellä mainitun toiminnan päättämisvaltuuksien antamista. Asiantuntijoiden ja lakivaliokunnan mukaan sekä ulkomaisten kokemusten perusteella vastalauseen jättäneet edustajat haluaisivat antaa edellä mainitut päättämisvaltuudet suojelupoliisille ja keskusrikospoliisille. Hallintovaliokunnan kannaksi on kuitenkin tullut äänestyspäätöksellä melko avoin valtakirja sisäasiainministeriölle. Vähemmistöön jäänyt valiokunnan kanta olisi mielestäni ollut parempi ratkaisu, mutta kaiken kaikkiaan tämä kohta ei mielestäni ole sellainen, joka tekee tästä lakiesityksestä huonon, olipa ratkaisu kumpi tahansa.

Olisi tietenkin hyvä, että tämä tärkeä lakiesitys menisi täällä läpi yksimielisesti. Näin ei nyt kuitenkaan näytä käyvän. Pääasia mielestäni on kuitenkin se, että lakimuutos saadaan aikaan. Uskon, että se parantaa selvästi nykytilannetta.

Arvoisa puhemies! Huumeongelmaa vastaan on taisteltava kaikin mahdollisin keinoin. Myös sosiaalipoliittiset keinot on silloin huomioitava ennen kaikkea hyvinä ennalta ehkäisevinä keinoina. Pelkät poliisitoimet eivät varmasti riitä ongelman korjaamiseen. Tästä on kokemuksia muun muassa Yhdysvalloista, aivan niin kuin ed. Helle myöskin äskettäin totesi.

80 **Anne Huotari /vas:** Arvoisa puhemies! Kun täällä nämä miesedustajat kannustivat tällaiseen reippaaseen debattiin edellisen puheenvuoroni jälkeen, ajattelin käydä vielä asiaa läpi. Eikö se niin olekin, että poliittisen areenan tarkoitushan on tutkaillakin tulevaisuutta ja miettiä myös periaatteelliselta kannalta sitä, minkälaiseen yhteiskuntaan johtaa se lainsäädäntö, mitä täällä tehdään, ja minkälaisen viestin se antaa lainsäädännön jatkotyöskentelylle?

Kun täällä näytti olevan tällainen väärinymmärrysten päivä — sehän tietysti kuuluukin osittain asiaan, kun halutaan käyttää tämmöistä reippaampaa kieltä — haluan vain todeta pari asiaa.

Edustajat Kankaanniemi ja Väistö jo totesivat, että hallituksella on ollut vääränlaista sosiaalipolitiikkaa. Täytyy todeta, että niin oli myös edellisellä hallituksella. Eli koko 90-luku on tehty vaikeita ratkaisuja. (Ed. Väistö: Perusturvasta pidettiin huoli!) — Ed. Väistö, silloin lisättiin ihmisten osattomuutta nimenomaan työttömyyden kautta koko 90-luvun, ja nimenomaan se lamaaika, joka sattui samanaikaisesti rajojen vapauduttua, nämä kaikki asiat yhdessä ovat tehneet tämän tilanteen meille.

Kun täällä todettiin, että huumeet eivät tunne luokkarajoja, niin on ihan totta, että näin on. Silloin voidaan kysyä, mistä johtuu, että myös hyväosaisten lapset ja nuoret sortuvat huumeisiin. Voi kysyä, onko meidän työelämämme sellainen, että vanhemmat eivät ehdi olla riittävästi ko-

tona eivätkä jaksa enää olla lastensa kanssa riittävästi, jotta heistä tulisi tarpeeksi itsetuntoisia, että he pystyisivät vastustamaan niitä houkutuksia, jotka kaduilla tulevat vastaan. Vai onko niin, että nuoret haluavat kapinoida omia vanhempia, omaa keskiluokkaista tai omien vanhempien yläluokkaista elämäntapaa vastaan ja sen vuoksi sortuvat ensimmäiset kerrat käyttämään ja hyvin herkästihän siitä koukkuun jää? Eli syitä on monenlaisia, mutta kyllä monta kertaa ne syyt löytyvät syvältä yhteiskunnasta, meidän työelämästämme, meidän sosiaalipolitiikastamme, meidän terveydenhuoltopolitiikastamme ja työllisyystilanteesta.

Jos nähdään ainoaksi ratkaisuksi poliisin oikeuksien lisääminen ensin vähän ja sitten lisää ja sitten vielä lisää jne. tai uskotaan, että kun täällä lainsäädäntöä laitetaan vähän toiseen asentoon, huumeongelma poistuu, niin kuin ed. Seppo Lahtela aiemmin sanoi, niin minusta se on pään pensaaseen laittamista. Siis se on todella sitä, että ei pystytä tarpeeksi selkeästi arvioimaan, mistä huumeongelma johtuu. Sen takia tarvitaan laajakantoista näkemystä siitä, mutta ikävä kyllä koko ajan esimerkiksi, kun puhutaan hoitojärjestelmistä, niin ensimmäisenä aina kokoomuksen puolelta tulee pakkohoitojärjestelmä. Esimerkiksi eilisessä televisiokeskustelussa ministeri Itälä tämän nosti esille. Aina on sanktio ja pakko tulossa, samoin kontrolli, kun haetaan jotain ratkaisua. Kun pitäisi antaa rahaa hoitojärjestelmiin ja kannustaa kuntia järjestämään hoitopaikkoja, silloin rahahanat pistetään tiukasti kiinni nimenomaan valtiovarainministeriön taholta. Siinä mielessä kyllä kritisoin tätä keskustelua. Pitää nähdä hyvin laajasti tämä ongelma ja myöskin ratkaisut laajasti.

Täytyy sanoa, että ed. Kuosmasen kanssa olen täysin samaa mieltä, kun hän sanoi, että Tulli tarvitsee lisää voimavaroja ja laitteita. Myöskin Rajavartiosto tarvitsee lisää voimavaroja, mutta ikävä kyllä, kun ne ovat saman ministerin alaisina, poliisilaitos ja Rajavartiosto, kyllä näyttää siltä, että Rajavartiostolle ei silloin riitä riittävästi rahaa. (Ed. Ravi: Väärä veikkaus!) Monta kertaa eduskunnassa on jouduttu, esimerkiksi viime vuonna, korjaamaan tilannetta Rajavartioston kohdalta. Siinä mielessä on paljon parempi se, että rajan vartiointi on tehokasta, ja sellainen kontrolli on ihan paikallaan silloin, kun se on mahdollista, ja myös tullikontrolli. Parempihan se on, että aikeet siinä pysäytetään, ennen kuin tulevat maahan, kuin että täällä ruvetaan soluttautumaan ja hakemaan ratkaisuja.

Niin kuin tiedämme, yksi arka asia, terveydenhuollon alalla ongelmana tilanteissa, joissa työpaineet menevät liian koviksi, on lääkkeiden väärinkäytön ongelma työntekijöiden keskuudessa jonkin verran. Siitäkin on ollut seminaari eduskunnassa pari vuotta sitten. Tietysti jos lähdetään erikoisiin toimintatapoihin ja samanaikaisesti on kovat paineet, on aina vaarana myös se, että työntekijät eivät enää kaikissa tilanteissa tiedä, mille puolelle he kuuluvat. Minusta Suomessa ei tällaista ongelmaa ole olemassa poliisin puolella vielä tällä hetkellä. Enemmän sitä on korkeiden virkamiesten puolella.

[81] **Matti Väistö /kesk:** Arvoisa puhemies! On hienoa, että ed. Huotari on vähitellen tulossa keskustan budjettilinjausten ja meidän esittämiemme turvallisuuslisämäärärahojen taakse. Mehän olemme nähneet tärkeänä juuri Rajavartiolaitoksen määrärahojen lisäämisen, poliisin voimavarojen lisäämisen. Tämä on erittäin hyvä asia.

Mitä tulee ed. Helteen esille nostamaan kysymykseen siitä, mitä asiantuntijoita valiokunnassa on kuultu, totean, että kyllä kuullut asiantuntijat varsin laajasti tuntevat yhteiskunnan elämää ja sitä, mikä tämän lain toimiala kaikkinensa on. Poliisit ovat varsin hyviä ihmistuntijoita myös. Poliisikoulutus on erinomainen tänä päivänä monella tapaa.

Mitä poliisin voimavaroihin tulee, kyllä niitä tarvittaisiin lisää. Itä-Suomen läänin alueella näyttää olevan 30 viran vähentämishanke käynnissä. Siellä vähenee Joensuustakin ymmärtääkseni poliiseja. Kihlakuntia pannaan yhteen. Koko ajan tapahtuu niin, että turvallisuuspalvelussa olevat henkilöt, niin Rajavartiolaitoksen, Poliisin kuin Tullinkin voimavarat ja myös inhimilliset voimavarat käyvät liian niukoiksi varsinkin reuna-alueilla ja siellä, missä niitä kipeästi tarvittaisiin. Tietenkään tämä ei korvaa sitä yhteiskunnan muuta politiikkaa, joka nyt on monilla tavoin ollut väärää. Tärkeää olisi juuri, minkä ed. Huotari myös toi esiin, että kotien ja perheiden asemaa vahvistettaisiin. Tässäkin suhteessa hallituksen toiminta on ollut väärällä tiellä.

[82] **Anne Huotari /vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Väistö aivan oikein totesi, että esimerkiksi haja-asutusalueilla ja pienissä kunnissa tällä hetkellä poliisien voimavarat

ovat todella niukat. Siinä olen samaa mieltä. Kun puhuin aiemmin poliisivaltiosta, en missään tapauksessa tarkoittanut sitä normaalia poliisisetää, joka meille kaikille on tuttu, ja toivoisinkin, että tällainen korttelipoliisitoiminta lisääntyisi, koska sillä on myös ennalta ehkäisevä merkitys, ja kun haja-asutusalueilla voi olla, että vasta tunnin kuluttua hälytyksestä poliisi tulee paikalle, se on vähän liian pitkä aika.

83 **Erkki Kanerva /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun tämä keskustelu nyt rönsyää, käytän yhden puheenvuoron resursseista. Malmin poliisipiirissä on muutaman tuhannen asukkaan tarkkuudella sama määrä ihmisiä kuin Pohjois-Karjalan läänissä. Siellä on neljä päällystön virkaa. Tässä nopeasti laskin, että Pohjois-Karjalassa niitä on 18 — ei, ei 18 riitä, yli 20. Henkilöstön rakenne ja ylipäätään koko organisaation rakenne on raskas ja maksaa paljon. Sitä purkamalla saataisiin suoritustason poliiseja.

84 **Ismo Seivästö /skl:** Arvoisa puhemies! Kun katsoo aikaa vähän taaksepäin, ei voi välttyä siltä havainnolta, että noin kymmenen vuotta sitten tapahtui kaksi hyvin vaikeaa asiaa samanaikaisesti. Suomi ajautui suuriin taloudellisiin vaikeuksiin, ja toisaalta rajat avautuivat sellaisella vauhdilla, että Suomi ei ollut siinä mukana. Erityisesti rajavalvonta alkoi vuotaa entisen Neuvostoliiton alueelta, joka siihen saakka oli ollut erittäin tehokkaan rajavalvonnan maa, suorastaan ylikorostuneen voimakkaan rajavalvonnan maa, mutta sen hyvä puoli oli se, että silloin ei tuon valtakunnan alueelta Suomeen kuljetettu huumausaineita. Tuo rajavalvonta tietenkin esti monen muunkin asian viemisen venäläisille, muun muassa rajavalvonta torjui hyvin perusteellisesti Raamattujen viemisen venäläisille, koska virallinen yhteiskuntajärjestelmä katsoi, että tuo kirja on satukirja, Punahilkkaan ja Isoon Pahaan Suteen verrattava kirja, mutta jostain syystä se pelkäsi tuota kirjaa yli kaiken.

Nuo laman ja heikentyneen rajavalvonnan jäljet näkyvät edelleen meidän yhteiskunnassamme tänä päivänä. Erittäin runsaasti tulee noita aineita, ja poliisi tarvitsee lisäresursseja ja -koneistoa, mutta samalla tarvitaan paranevaa työllisyyttä, oikeudenmukaisempaa sosiaalipolitiikkaa ja huomion kiinnittämistä perheiden hyvinvointiin. Kaikkia näitä toimenpiteitä me tarvitsemme, jotta tämä sota olisi vielä voitettavissa.

85 **Hannes Manninen /kesk:** Arvoisa puhemies! Nyt käsiteltävänä oleva lakiesitys on tietysti hyvin tärkeä oikeuksien kannalta, joita poliisille myönnetään. Sen sijaan varsinainen kiistakysymys, josta yli neljä tuntia on puhuttu, ei mielestäni ole loppujen lopuksi kovinkaan oleellinen käytännön kannalta. Enemmän lienee kysymys alun perin arvovallasta eli siitä, olisiko lakivaliokunnan esitys pitänyt ottaa huomioon vai ei.

Mitä tulee Tullin ja Rajavartioston voimavaroihin ja tehokkuuteen, on perusteltua, että niille annetaan riittävät voimavarat. Mutta tosiasia on, että ilman tällaista peitetoimintaa ja muuta vastaavaa enemmän vahinko on, että siinä rajalla nimenomaan jää kiinni. Kyllä kuitenkin se perustyö ja tieto tulevat muuta kautta, ja kun se tieto on saatu, sen jälkeen ne siinä rajalla useimmiten sitten pidätetään. Takavarikoissa, joista julkisuudessa puhutaan, useimmin tieto on tullut kyllä jostain muualta. Varsinainen työ on tehty muualla, käytännön toiminta tapahtuu vain rajalla. Tässä mielessä nimenomaan tämän tyyppistä toimintaa on pakko harrastaa, jotta saadaan todellisuudessa asia kuntoon.

86 **Erkki Pulliainen /vihr:** Arvoisa puhemies! Puhe ilman vastetta kuulijoitten taholta on hyvinkin turha puhe, näin voidaan sanoa. Ed. Huotari voi olla erinomaisen tyytyväinen tänä iltana. Hän on saanut rajun vasteen lausumilleen.

Ensimmäinen eduskunta, jossa olin, aloitti työnsä vuonna 87, ja siinä eduskunnassa käytiin jo tämä keskustelu aikaisemmin, mitä nyt on tänä iltana käyty. Silloin käytin puheenvuoron, jossa totesin, että suomalainen yhteiskunta ja myös sitä heijastava eduskunta on kykenemätön käymään keskustelua syy—seuraus-suhteista. Tämä ilta on osoittanut, että vuoden 87 eduskunnasta tähän päivään ei ole tapahtunut mitään myönteistä muutosta, mitään muutosta siihen suuntaan, että pystyttäisiin erittelemään syy- ja seuraussuhteita. Se pystytään selvästi sanomaan, mikä on yhteiskunnan tila tänään. Se on se tila, mikä täällä on aika rehellisesti tuotu esiin. Se merkitsee sitä, että siinä vaste yhteiskunnan tilaan on poliisivaltio. Sen ed. Lehtimäki erikoisen havainnollisesti kuvasi, missä tänä päivänä täällä ollaan.

87 **Ismo Seivästö /skl:** Arvoisa puhemies! Tällaista syy—seuraus-keskustelua, jota ed. Pulliainen peräänkuulutti, me todella tarvitsemme. Siitä on helppoa olla ed. Pulliaisen kanssa samaa

mieltä. Maailmassa on tällä hetkellä kuitenkin tietynlainen bisnes, huumausainebisnes, joka käyttää häikäilemättömästi hyväkseen muita ihmisiä. Kuolemankauppiaita liikkuu rajoilla ja rajojen ylitse.

En ole tänä iltana vielä kuullut mainittavan sitä seikkaa, että sekä Rajavartiolaitos että poliisi tarvitsisivat huomattavasti enemmän huumekoiria käyttöönsä. Olen kuullut eräiltä edustajilta, että muun muassa Kuubassa on erittäin tehokkaasti satamissa ja lentokentillä näitä koiria ja valvojia, jotka ottavat maahan tulijat ystävällisesti ja siinä mielessä turvallisesti vastaan, että viesti on selvä: siihen maahan ei kannata yrittää huumeita tuoda, se maa haluaa suojella kansalaisiaan näiltä aineilta. Siksi toivoisinkin, että Tulli ja poliisi saisivat lisää näitä välineitä, jos nyt voidaan koiraa sanoa välineeksi, jotta tämä viesti kantautuisi myös täältä Suomesta samalla tavalla kuin se kantautuu Kuubasta niille, jotka aikovat näitä kuoleman aineita maahan tuoda.

[88] **Seppo Lahtela /kesk:** Arvoisa herra puhemies! Jatkaen ed. Seivästön puheenvuoroon, niin tällä, että meillä olisi ennakkoon sellainen asenne, että tiedettäisiin, että tänne on turha tulla, olisi todella ennalta ehkäisevä vaikutus tässä asiassa.

Mutta ed. Pulliaisen virittämään asiaan siitä, että 87 tämä asia oli jo esillä ja mitään ei ole sen jälkeen tapahtunut. Ehkä päätöksenteossa hengessä ei ole juuri tapahtunut, mutta rikollisten toiminta on moninkertaistunut, sanoisin ehkä useampi kymmenkertaistunut kaiken kaikkiaan. Nämä suuret markkinavoimat, mitä on peräänkuulutettu, ovat huumekauppaan iskeytyneet ja soluttautuneet läpi valtakunnan kaikkine syvimpine lonkeroineen vankiloitten perimöistä, ja ehkä, voisin sanoa, että myös hallintokoneiston johonkin osaan on tämä tarttunut. Ihmiset ovat raadollisia, herkkiä olemassa.

Toivottavasti tämän iltainen keskustelu voisi käydä esimerkkinä siitä, että oli tapahtunut varteenotettava käänne päätöksenteossa, ja lähdemme sellaiseen vastahyökkäykseen, missä nämä voimat tältä osin laantuvat ja joutuvat antautumaan viranomaisten armoille. Voisimme jättää tämän maan parempana jälkipolville, ehjempänä, terveempänä ja turvallisempana asua. Siinä tulisi myöskin turvattua meidän tulevien eläkeläisten asema, mihin tätä keskustelua on aina yritetty jossain vaiheessa kääntää.

[89] **Erkki Pulliainen /vihr:** Arvoisa puhemies! Voiko nyt enää perusteellisemmin puheeseen tulla sen pitämisen jälkeen todistus, että olin täysin oikeassa? Edustajat Seivästö ja Seppo Lahtela osoittivat äsken juuri, kuinka täydellisesti olin oikeassa. Ystävälleni ed. Seivästölle totean vielä sen, että kauppa edellyttää sekä ostajan että myyjän.

Yleiskeskustelu päättyy.

Toinen varapuhemies: Asian käsittely keskeytetään.

2) Hallituksen esitys laeiksi yksityisistä teistä annetun lain ja yleisistä teistä annetun lain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys HE 166/2000 vp
Liikennevaliokunnan mietintö LiVM 11/2000 vp

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on liikennevaliokunnan mietintö n:o 11. Ensin käydään asiasta yleiskeskustelu ja sen jälkeen otetaan lakiehdotukset yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

[1] **Erkki Pulliainen /vihr:** Arvoisa puhemies! Kesäkuussa eduskunta käsitteli tiehallinnon uudistusasiaa. Siinä yhteydessä eduskunta kävi myöskin perusteellisen keskustelun niin sanotun alemmanasteisen tieverkon tilasta ja siitä, mitä sen tilan parantamiseksi voitaisiin tehdä. Tässä katsannossa liikennevaliokunta esitti isolle salille sekä pykälämuutosta, jossa tämä asia otettiin huomioon, että perusteluita sille, miksi yksityisteitten valtionapua pitäisi merkittävästi korottaa: yksinkertaisesti siitä syytä, että elinkeinotoiminta ei enää suju sillä tavalla kuin sen pitäisi toimia. Meillähän metsäteollisuuskin elää tällä hetkellä metsästä suoraan prosessilinjalle ilman mitään välivarastovaiheita.

Arvoisa puhemies! Tähän liittyen, kun saatiin yksityisteistä annetun lain muutosesitys tänne eduskuntaan, oli syytä palata jo heti muutaman kuukauden jälkeen täsmälleen tähän asiaan, jotta se asia tulisi mahdollisimman selkeästi käsitellyksi isossa salissa, ja se hetki on nyt juuri.

Tämä yksityisteitten lainmuutosesitys ei sisältänyt niin paljon perustavaa laatua olevia muutosesityksiä kuin ilmeiset käytännön paineet olivat olemassa. Yritimme vielä löytää sellaisen ratkaisun, että olisi sitten vaikka lakialoitteella tässä yhteydessä vielä menty vähän pitemmälle lainsäädännön selventämisessä, mutta siihen ei nyt valitettavasti poliittisia edellytyksiä ollut.

Näin ollen tässä yhteydessä tehdään tähän lakiin vain lähinnä teknisiä parannuksia ja käytännön toimenpiteet ulottuvat vain sille puolelle, että maksutaloutta voidaan tehostaa, jotta tilapäiskäytöstä voidaan maksuja periä. Siten jollakin tavalla pystytään kattamaan yksityisten teitten kunnosta ja ylläpidosta koituvat menot. Siinä suhteessa tätä lainsäädäntömuutosta pidettiin valiokunnassa erittäin kiireellisenä, jotta se saataisiin voimaan jo ensi vuoden alusta niin, että tämä rahastus voisi alkaa, jos voi näin ronskisti ilmaista tämän tavoitteen, mikä tässä on, eli perusteltu rahastus.

Tässä yhteydessä, arvoisa puhemies, käytiin myöskin keskustelu siitä, voitaisiinko sellainen instituutio kuin tielautakunta, jota ei ole pakko asettaa, hävittää lainsäädännöstä pois. Se osoittautui teknokraattisesti niin vaikeaksi hankkeeksi, ettei se onnistunut tässä yhteydessä. Se on kuriositeetti, joka laissa edelleen on.

Tässä tullaan sitten kakkoskäsittelyyn esittämään pontta, jossa kiinnitetään huomiota valtionapuihin, että ne pitäisi saada pikapikavauhtia vähintään 100 miljoonan markan tasolle. Siihen on erinomaisen suurta tarvetta.

[2] **Lauri Kähkönen /sd:** Arvoisa herra puhemies! Tämä lakiesitys on hyvä, ja monessakin asiassa nykyinen käytäntö tällä hallituksen esityksellä laillistetaan. Otan puheenvuorossani muutamia yksittäisiä asioita esille.

Ensinnäkin on monia tapauksia, joissa tietylle tienosalle on aina muutaman vuoden välein tehty tietoimitus. Uuden tietoimituksen myötä edellinen tietoimitus on saattanut jäädä kumoamatta, ja jos tällaista tiettyä tienosaa koskee useampi tietoimitus, niin kapeimpina perustetut tieoikeudet laajenevat leveimpänä perustetun tieoikeuden mukaiseksi. Tämä on käytännössä erittäin hyvä parannus.

Edelleen lakiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka perusteella tieosakkailta voitaisiin periä tiekunnan hallintokuluja varten perusmaksu. Tuohon liikennevaliokunnan puheenjohtaja juuri viittasi, kun hän puhui rahastuksesta. Tämä perusmaksu, pieni maksu, tämä käytäntö on ollut ainakin joissakin kunnissa jo voimassa, ja nyt tämä käytäntö saa lainvoiman. Mielestäni lakiteksti ei olisi lainkaan huonompi, jos siinä olisi tässä asianomaisessa pykälässä ollut sana kohtuullinen, toisin sanoen teksti olisi kuulunut: "kaikille tieosakkaille määrättävä samansuuruinen kohtuullinen perusmaksu". Muun muassa omassa kotikunnassani perusmaksut vaihtelevat kuulemma 30 ja 150 markan välillä, ja tällainen 150 markan perusmaksu ei tee oikeutta, jos esimerkiksi verrataan kahta henkilöä, joista toisella on vaikka hehtaarin metsäpalsta sen yksityistien varrella ja joista toinen sitten vakituisesti sen tien varrella asuu.

Edelleen on ilolla tervehdittävä myös muutosta, joka tieosakkaan käyttäessä tilapäisesti tietä aikaisempaa enemmän sallii määrättävän hänelle tilapäisestä lisäkäytöstä käyttömaksun.

Siellä on myös hyvä ja selkeä esitys siitä, että selvästi vastuu liittymästä, sen rakenteesta ja laitteista siirtyy liittymän tarvitsijalle. Jos ja kun liittymä ei ole turvallinen ja liittyjä laiminlyö sen korjaamisen eikä ryhdy tarvittaviin toimenpiteisiin, tieosakkaat ja tiekunta voivat ottaa itselleen liittymään liittyvät tarvittavat työt ja ne tehdään sitten asianomaisen liittymän tarvitsijan kustannuksella.

Edelleen lakiesitys selkeyttää huomattavasti voimassa olevaa lakia ja antaa mahdollisuuden tien siirtoon tarvittaessa jopa vielä toisen maalle. Syyn tällaiseen tien siirtoon tulee olla painava, esimerkiksi jonkin merkittävän haitan poistaminen tai vähentäminen. Joka tapauksessa edelleenkin tähän toimenpiteeseen vaaditaan tietoimitus. Näin on hyvä.

Siellä on myös uusi pykälä, joka sallii alueellisen tietoimituksen. Alueellinen tietoimitus sallii sen, että tietyllä laajemmalla alueella, jolla esimerkiksi tieoikeudet ovat epäselvät, yksityiset tieyhteydet käsiteltäisiin ja järjesteltäisiin tarkoituksenmukaisiksi yhtenä kokonaisuutena. Tähän on varmasti hyvin monissa kunnissa tarvetta. Kunnista löytyy vanhoja tietoimituksia, joissa tielautakunnat perustivat tavallaan laittomasti tien. Niissä ikään kuin otettiin maanomistajilta suostumus, ja nyt tullaan kerralla käymään läpi tällaiset isomman alueen tiet, joissa monissa rasitteet ovat epäselvät, ja rasiteleveydet sitten vahvistetaan ja tehdään asianmukaiset merkinnät maarekisteriin. Saadaan tällä tavalla asiat kun-

toon. Ja mikä hyvä, niin tämä laki sallii myös valtion mahdollisen osallistumisen näiden isompien toimitusten kustannuksiin.

Arvoisa puhemies! Lakiehdotukseen, niin kuin ed. Pulliainen totesi, ei liity ehdotuksia yksityisteiden valtionavun muuttamisesta. Budjetissahan on pieni korotus valtionapuun, mutta se on ehdottomasti liian pieni. Rahasumma ei riitä teiden kunnossapidon avustamiseen. Olisi erittäin tärkeää, että alempiasteinen tieverkko olisi maassamme elinkeinojen vaatimien kuljetusten vuoksi kunnossa. Voin mielihyvin yhtyä valiokunnan lausumaehdotukseen yksityisteiden valtionavun merkittävästä korottamisesta mahdollisimman pikaisesti.

3 **Erkki Kanerva /sd:** Herra puhemies! Hallituksen esitys yksityistielain muuttamiseksi osoittautui valiokuntakäsittelyssä poikkeuksellisen hyvin valmistelluksi. Valiokunnan kuulemat asiantuntijat tukivat jokseenkin yksimielisesti hallituksen esitystä sellaisenaan. Ainut muutos, 98 a §:n muutos, on lähinnä terminologinen, asiallisesti se ei muuta hallituksen esitystä.

Laissa nyt tehtäväksi esitetyt muutokset ovat odotettuja. Yksityistien hallinnosta aiheutuu aina kuluja. Ne pitää voida asettaa tieosakkaan maksettavaksi hänen mahdollisesti kuluja pienemmästä tieosuudestaan huolimatta. Esitöistä käy selvästi ilmi, että kiinteällä maksulla tarkoitetaan vain hallinnosta aiheutuvia kuluja.

Kun vähäistäkin yhteiskunnan tukea nauttivan yksityistien tilapäistä käyttöä ei voida kieltää keneltäkään, käytöstä tulee voida periä käyttöä vastaava maksu. Samoin pitää olla mahdollisuus siihen, että jos tieosakas käyttää tietä poikkeuksellisen kuormittavalla tavalla tai paljon, se tulee voida ottaa huomioon tieosuutta suurempana kustannuksia vastaavana maksuna. Molemmat käyttöön perustuvat maksut tulevat tämän lain myötä nyt mahdollisiksi.

Alueellista tietoimitusta tarkoittava säädös mahdollistaa tieasioiden tarkoituksenmukaisen järjestelyn ja hallinnoinnin epäselvissä, joskus ristiriitaisissa pienseudullisissa olosuhteissa. Tiettävästi Lieksan Jurttivaarasta on tulossa ensimmäinen pilotti. Jos ja kun se onnistuu — ja asiantuntijan mukaan se onnistuu — kantateiden rajaama alue muodostaa osin hallitsemattomasti syntyneiden yksityisteiden yhteisen hallinnon. Vastaavia verkoston muodostavia yksityisteitä, joiden hallinto voidaan tarkoituksenmukaisesti yhdistää ja tavallaan laillistaa, on varmasti vaikka kuinka paljon. Sekin säädös tulee siis tarpeeseen.

Mietinnöstä tahdon ottaa esille vain siinä kuvatun yksityisteiden kansantaloudellisen merkityksen. Täällä etelässä asfaltilla syntynyt ja kasvanut ihminen saattaa monessa tapauksessa nähdä vaikkapa Kainuun yksityistiet vain kesämökki- ja marjastusteinä. Mietinnössä tuodaan esiin, että perusteollisuutemme puuhuolto on lähes aina yksityisteiden takana, suuri osa elintarvikkeistamme tuodaan jalostukseen yksityisteiden takaa jne. Tätä taustaa vasten puheenjohtaja, ed. Pulliaisen esittämä ponsi yksityisteiden rahoituksen lisäämisestä on hyvinkin perusteltu.

Tässä yhteydessä on ehkä syytä palata syyskuiseen debattiin tässä salissa. Nimittäin elokuun lopulla lehdistö julkaisi aika laajalti uutisen, jonka mukaan liikenne- ja viestintäministeri olisi jossakin puheessaan sanonut pohdiskelevansa teiden jakamista hoidettaviin ja hyljättäviin. Hän sai tilaisuuden torjua tämän uutisen, kun hän sai kuin tilauksesta kysymyksen ensimmäisellä kyselytunnilla heti kyselytunnin alussa omasta ryhmästään. Hän vastasi, että lehdistö oli tulkinnut häntä väärin. Hän ei puhunut teistä vaan rautateistä.

Viikko puolitoista sitten järjestetyssä Järvi-Suomen kanavakeskustelussa kävi kuitenkin ilmi liikenneministeriön virkamiehen puheenvuorosta, että liikenneministeriössä on valmisteilla, jopa loppusuoralla, tämmöinen työ, jossa tiet jaettaisiin ylläpidettäviin ja hyljättäviin. Tämä on eduskunnan syytä rekisteröidä ja pitää mielessä tulevissa keskusteluissa.

4 **Tero Mölsä /kesk:** Arvoisa puhemies! Käsiteltävänä oleva esitys ei sisällä dramatiikkaa läheskään siinä määrin kuin tätä ennen täällä puheena ollut asia. Kysymyksessä on lähinnä käytännön ongelmiin vastaava hallituksen esitys, joka poistaa, kuten täällä todettiin, tiettyjä epäselvyyksiä yksityistielain pykälistä. Käytetyt puheenvuorot osoittavat, kuten joskus on todettu, että täällä on harrastusta jopa yksityistiepuolueeksi, henki näissä puheenvuoroissa on kaikissa ollut hyvin myönteinen yksityistieasialle.

Esityksellä parannetaan ensisijaisesti tiekuntien omarahoitusta niillä tavoilla, jotka täällä on jo todettu, eli voidaan periä tiettyä perusmaksua. Edelleen tieosakkailta, jotka käyttävät tietä tilapäistä enemmän, voidaan periä lisämaksua, ja

toisaalta myös niiltä, jotka eivät ole tieosakkaita, tiekunta voi periä käyttömaksua. Tämä kaikki parantaa, totta kai, tiekunnan omarahoitusta.

Tosiasia kuitenkin on, että raju rakennemuutos maaseudulla ja etenkin Itä- ja Pohjois-Suomessa on johtanut siihen, että myös hallinnollisesti yksityisteitä on ollut entistä vaikeampi hoitaa. Tähän tietyn vastauksen antaa mielestäni kysymys alueellisista tietoimituksista, joissa nimenomaan rakennemuutoksen seurauksena ne tiet, jotka ovat jääneet vähäliikenteisiksi tai joiden tiekunnan hallinto ei käytännössä toimi, voidaan yhdistää joko yhdeksi tiekunnaksi tai niin, että useita teitä hoidetaan yhden tiekunnan hallinnon kautta. Minusta tämä on oikean suuntaista politiikkaa, enkä näe tässä mitään sellaisia uhkakuvia, kuten joissakin kahdenkeskisissä keskusteluissa on vastaan tullut.

Arvoisa puhemies! Minusta oleellista valiokunnan mietinnössä on kuitenkin lausumaehdotus. Se on täysin yksimielinen, ja siinä todetaan, että valtionapu yksityisteille pitäisi nostaa mahdollisimman nopeasti 100 miljoonaan markkaan. Historiahan tässä asiassa on hiukan murheellinen. Vuonna 96 valtionavustustaso pudotettiin käytännössä nollaan ja kovan kädenväännön jälkeen saatiin mahdolliseksi se, että yksityistielaki jäi voimaan. Ensi vuoden budjettiesityksessä hallitus esittää 43 miljoonaa markkaa tähän tarkoitukseen. Käytännössä kuitenkin on niin, että kun perusparannustarvetta ilmenee, osittain siitäkin syystä, että hoitoon ei ole riittävästi ollut rahaa käytettävissä, nyt esitetyt rahat menevät kaikki näihin perusparannuksiin. Kun hoitoon ei riitä rahaa, on selvää, että perusparannustarve tulee jatkossa entisestään kasvamaan.

Käytännössä, kuten alussa totesin, yksityisteiden tärkeys on entistä laajemmin ymmärretty. Yksityistieverkkohan on noin 60 000 kilometriä, ja se on käytännössä täysin hyötyliikenteen käytössä. Kuten valiokunnan puheenjohtaja totesi, metsäteollisuudelle, joka tänä päivänä elää kädestä suuhun, nämä tiet ovat ensiarvoisen tärkeitä, ja totta kai kaikki muu tuote- ja tarvikeliikenne sekä ihmisten turvallinen liikkuminen edellyttää kunnossa olevaa yksityistieverkkoa.

Huomionarvoista on edelleen se, että liikenneministeriöhän esitti ensi vuoden budjettiin tälle momentille 70 miljoonaa markkaa. Huomasin, että kun liikenneministeriön kansliapäällikkö Korpela täyttäessään 60 vuotta antoi haastattelun, hän totesi siinä, että liikenneministeriöön jäi sellainen käsitys, että hallituksen budjettivalmistelussa tämä määräraha tavallaan vahingossa putosi pois. Tämä on löydettävissä hänen syntymäpäivähaastattelustaan. Minusta tämä tarjoaa nyt sellaisen tilanteen hallituspuolueitten edustajille, kun eduskunta käsittelee budjettia valtiovarainvaliokunnassa ja täällä salissa, että 70 miljoonan markan raha voitaisiin budjettiin sisällyttää, varsinkin kun liikenneministeriön tavoite on täysin yksisuuntainen. Liikenneministeriön tavoitteena on, että yksityistiemäärärahat nostetaan muutaman vuoden jaksolla 100 miljoonaan markkaan, jota liikennevaliokunta esittää. Tästä minusta löytyy tietty trendi ja peruste sille, että nyt hypätään 70 miljoonaan markkaan ja vuoden kahden siirtymäajalla 100 miljoonaan markkaan. Tämä on minusta realistinen ja mahdollinen toteuttaa tiukankin budjetin aikana.

Arvoisa puhemies! Lopuksi harrastuksesta, johon valiokunnan puheenjohtaja ed. Pulliainen viittasi. Tämä liittyy nimenomaan yhteiskunnan rakennemuutokseen ja vähenevään ihmisjoukkoon, joka maaseudulla ja näiden teitten varsilla asuu. Yksityistielain 93 § määrittelee sen, mikä tie voi olla yksityistie, joka saa valtionavustusta. Sen pitää olla vähintään kilometrin pituinen, ja sen vaikutuspiirissä pitää olla kolme pysyvästi asuttua taloutta. Rakennemuutoshan on kuitenkin johtanut siihen, että kun pysyvä asutus on vähentynyt, käytännössä myös niitten teitten lukumäärä on vähentynyt, jotka voivat saada valtionavustusta. Asiantuntijat ovat yksimielisiä siitä, että jos kolme taloutta muutettaisiin kahdeksi taloudeksi, sen nettovaikutus olisi plus miinus nolla, eli käytännössä voitaisiin toteuttaa se, että ne, jotka edelleen siellä ovat, voivat saada avustusta teitten hoitoon, mutta vastaavasti kilometrimäärä ei kuitenkaan tule kasvamaan ja sitä kautta tuomaan lisäkustannuksia.

Tämä pykälä ei kuitenkaan ollut hallituksen esityksessä auki. Kuten puheenjohtaja ed. Pulliainen viittasi, se olisi vaatinut lakialoitteen. Siihenkin valiokunnalla oli harrastusta, mutta sanotaan nyt, että yhden hallituspuolueen vastustuksesta hanke kariutui. Kun se kariutui tässä yhteydessä, on selvää, että asiaan pitää palata joko niin, että hallitus tämän ottaa esille, tai niin, että lakialoitteen kautta koetetaan asia hoitaa kuntoon.

[5] **Pekka Nousiainen /kesk:** Arvoisa puhemies! Käsittelyssä on hallituksen esitys laeiksi

yksityisistä teistä annetun lain ja yleisistä teistä annetun lain muuttamisesta ja näitä koskeva liikennevaliokunnan mietintö. Jo lähetekeskustelussa käytin hallituksen esityksestä puheenvuoron. On yhdyttävä moniin niihin puheenvuoroihin, joita täällä on käytetty siitä, että ennen kaikkea yksityistielain muutokset ovat pääosin tarpeellisia ja tarkoituksenmukaisia ja parantavat tiekuntien mahdollisuuksia vastata yksityisteitten hoidosta ja kunnosta, mitä ennen kaikkea tarkoittaa perusmaksun ja käyttömaksun määrääminen. Näin ollen niiltä osin asia ei anna aihetta enempään huomioon.

Puolestani minä nostan kyllä esiin yksityistielain 38 c §:n koskien alueellisia tietoimituksia lähinnä siitä syystä, että alueellinen tietoimitus voidaan panna vireille joko kunnan tai maanmittaustoimiston toimesta ilman, että tien vaikutuspiirissä olevilla kiinteistöillä tai asumuksilla on mahdollisuutta puuttua tietoimitukseen. Toimituksessa voidaan tarpeettomiksi käyneet tiet tai tienosat lakkauttaa tai järjestellä tieoikeuksia, jos liikenteelliset olosuhteet ovat muuttuneet. Tämähän käytännössä voi merkitä sitä, että kun vähäliikenteiseksi käynyt yksityistie lakkautetaan, se menettää valtionosuuden tai se voi menettää myöskin kunnanosuuden, koska useimmissa kunnissa on perusteena se, että täytyy olla järjestäytynyt tiekunta, ja näin nämä tiet käyvät sitten vain tilusteiksi. On tietysti hyvin mielenkiintoista nähdä, mihin käytännössä tämä alueellisten tietoimitusten prosessi tulee johtamaan, mutta kyllä minusta tässä olisi tullut olla kiinteistöjen itsensä vaikutusvallan suurempi, koska yksityistiethän on pääasiassa tarkoitettu sen tien vaikutuspiirissä olevien kiinteistöjen ja asumusten liikenteellisiä tarpeita varten.

Ed. E. Kanerva nosti esille liikenneministeriössä valmisteilla ja loppusuoralla olevan tieväylästöselvityksen. Sehän koskee nimenomaan vähäliikenteisiä paikallisteitä ja vähäliikenteisiä rautateitä. Liikenneministeriöllä on ollut ajatuksena, että ne alle 5 kilometrin mittaiset paikallistiet, joiden vaikutuspiirissä asukkaita on alle 80, voitaisiin muuttaa yksityisteiksi ja toisaalta myöskin rautatiet, jotka ovat vähäliikenteisiä, tarpeettomina lakkauttaa. Alustava selvitys on käynyt jo lausunnolla maakunnallisissa liitoissa, ja siitä on pyydetty myöskin muitten, lähinnä kuntien, metsäteollisuuden ja muitten intressitahojen lausuntoja. Kyllä tämä elävää todellisuutta on, että liikenneministeriöllä on tämän kaltaisia hankkeita vireillä. Nämä suunnitelmat on jyrkästi torjuttava, koska ennen kaikkea elinkeinopoliittiset syyt, kuten ed. Pulliainen totesi, puuraaka-aineen kuljetus, metsäteollisuuden tarpeet ennen kaikkea sekä ihmisten paikalliset liikennetarpeet puoltavat myöskin alemmanasteisen tieverkon kunnossapitoa.

Tässä yhteydessä on syytä myöskin muistuttaa, että kun täällä olimme säätämässä Tielaitoksen liikelaitostamisen yhteydessä asianomaista hallintolainsäädäntöä ja liikelaitoslakia, tällöin tuotiin lakiin mukaan Tielaitokselle vastuu huolehtia sekä alemmanasteisen tieverkon että yksityisteiden kunnosta ja rahoituksesta. Siinä mielessä alemmanasteiset tieverkon osat nauttivat lain suojaa. Mielenkiintoista on nähdä, kuinka hallitus aikanaan tulee vastaamaan lain sanktioon siten, että esittelee riittävät määrärahat näitten teitten kunnossapitoon ja hoitoon.

Minusta liikennevaliokunta on erinomaisesti ennakoinut tulevaa tilannetta esittäessään lausuman yksityisteiden valtionosuuksien nostamisesta 100 miljoonan markan tasolle vuodessa. Nyt on syytä olettaa, koska valiokunnan mietintö näiltä osin on yksimielinen, että tämä tulee myöskin hallitusryhmissä vakavasti noteeratuksi ja johtaa toivottuun tulokseen sitten vähintään 2002 budjetissa.

[6] **Matti Väistö /kesk:** Herra puhemies! Hallituksen esitys sinällään on parantamassa yksityisteiden rahoitusmahdollisuuksia. Toisaalta on todettava, että hallituksen ja liikenneministeriön omat toimet ovat olleet kohtalokkaita alemmanasteisen tieverkon kunnon ja kehittämisen kannalta. Kysymys on tässä paljolti myös aluekehityksestä ja alueellisen elinkeinoelämän ja liikkumisen edellytyksistä.

Aikanaanhan käytiin keskustelua rautateidenkin osalta ratojen rullaamisesta. Onneksi tuo vaihe saatiin torjuttua. Nyt keskustelu on viriämässä uudelleen, kuten muun muassa ed. Nousiainen hyvin toi esiin, siitä, että vähäliikenteisiä rautateitä taas suljettaisiin tai ainakin jätettäisiin kokonaan hoitotoimenpiteiden ulkopuolelle ja tätä kautta vähitellen myös liikennöinnin ulkopuolelle edellytysten laskiessa.

Toisaalta kysymys valtion ylläpitämien vähäliikenteisten teiden siirtämisestä yksityisteiksi on myös ollut esillä. Mielestäni tämä tulee myös ehdottomasti torjua. Kyllä lähtökohdan pitää olla se, että liikenteen edellytykset ovat valtion vas-

tuulla pääosin ja että yksityisten ihmisten tai yritysten tai kuntien vastuulle niitä ei tulisi siirtää.

Oli aikanaan suuri vahinko, että yksityisteiden määrärahataso, valtionavun taso, laski miltei olemattomiin. Ilmeisesti tuolloin tapahtui asia, josta kukaan ei oikein jälkikäteen osaa sanoa, miksi ja miten. Oliko se täydellinen työtapaturma vai ymmärtämättömyys? Onneksi eduskunta silloin esti lain kumoamisen ja näin ollen edellytykset valtionavun saamiseen valtion budjettiin säilyivät. Nyt asteittain määräraha on noussut, mutta kovin kovin hitaasti. Ainoastaan perusparannukseenhan rahaa on riittänyt, mutta teiden kunnossapidon avustamiseen, joka viime vuosina on tullut taloudellisessa mielessä entistä vaativammaksi, sitä ei ole riittänyt.

Mielestäni eduskunnan ja myös ministeriön ja hallituksen tulisi tunnustaa alemmanasteisen tieverkon suuri merkitys alueellisen kehityksen ja elinkeinoelämän kannalta. Se on sellainen elintärkeä liikenneverkon hiussuonisto, joka ruokkii monin tavoin koko yhteiskunnan kehitystä.

On hyvä, että liikennevaliokunta on nyt yksimielisesti saanut mietintöönsä perustelulausuman, jossa lähdetään nyt edes 100 miljoonan markan valtionavun tasosta. Toivon mukaan jo ensi vuoden budjettiin eduskunta voisi sisällyttää 70 miljoonan markan määrärahan. Ed. Mölsän puheenvuorossa tuli hyvin esiin, että se oli myös alun perin liikenneministeriön esitys.

Arvoisa puhemies! Mielestäni on tärkeää, että kansalaiset olisivat tasavertaisia liikennöintiedellytysten osalta ja täten myös asuinpaikan valinnan osalta. Tästä syystä katson välttämättömäksi myös sen, että talouksien määrä ei saisi olla avun maksamisen esteenä. Yhdellekin perheelle, joka asuu yhdystien varressa, valtionavun tarve on yhtä lailla suuri. Kustannukset koituvat tien ylläpidosta. Aikanaanhan meillä oli tällainen vaihe, niin kuin ed. Kankaanniemi hyvin muistaa. Minusta siihen pitäisi palata myös jatkossa.

[7] **Seppo Lahtela /kesk:** Arvoisa herra puhemies! On ollut todella myönteistä kuulla se palaute tässä keskustelussa, jota on tullut liikennevaliokunnan mietintöön yksityistielain teknisten muutosten osalta. Niin kuin liikennevaliokunnan puheenjohtaja totesi, muutokset ovat lähinnä teknisiä ja pidemmällekin meneviin muutoksiin olisi aihetta mennä. Mutta katsoisin, että kaikki tämä, mitä hallitus on esityksessään esittänyt, on ollut todella harkittua ja ajankohtaista ja tarpeellista tähän asiaan ja se selkeästi valiokunnan yksimielisessä mietinnössä, mikä nyt ulos on tullut, näkyy hyvänä ja rakentavana asiana.

On ollut myönteistä kuulla ja nähdä käytetyissä puheenvuoroissa, että tiet, niin kuin ed. Väistö sanoi, hiussuonimaisesti kokoavat liikenteen ja elämän maakuntien syvimmiltä perukoilta ja valtaväylinä johtavat sitten muun muassa tänne Helsinkiin. Tässä toteutuu parhaimmillaan asian näköala, että tie on sellainen, jonka osalta on helppo tulla ja mennä, tietä pitkin tulee sivistys, ja tietä pitkin on helppo tarvittaessa matkustaa vaikka kaupunkiin. Kun on annettu ymmärtää, että tämä pääosin koskettaisi maaseutumaista asutusta ja maaseudun eläjiä, niin se pitää täysin paikkansa. Mutta väitän myöskin, että jokainen kaupunkilainen, joka vapaa-ajan asunnollensa matkustaa, lähes pääsääntöisesti joutuu jossain vaiheessa menemään yksityistietä pitkin. Siihen nähden näitten asioitten selkiyttäminen on tavattoman tärkeä ja myönteinen asia.

Mitä tulee näihin uhkakuviin, joita on nähty, että on selkeästi liikenneministerin puheissa näkynyt, että joitakin vähäliikennöityjä yleisiä teitä oltaisiin siirtämässä yksityistien pariin ja yksityistämässä, niin vaikka kaikkea muuta yksityistämistä kannatankin, tässä asiassa ei ole kyllä näkyvissä mitään semmoista valoa, mitä voisi tukea. Sellaisenaan, mitä tulee tähän rasitteeseen, joka tuolla maalaiskunnissa kuntien osalta toteutuu, kunnat ovat joutuneet paikkaamaan ja vastaamaan sen ylläpidon, mistä valtio on pois vetäytynyt. Kun tänä iltana en ole itse muistanut vielä henkilökohtaisesti ollenkaan hallitusta moittia missään muodossa, niin täytyy sanoa, että se Lipposen ensimmäisen hallituksen hallitusohjelma, jossa rakennettiin tämä virkamiestasoinen maailmankuva, että yksityistiet eivät yhteiskunnan ja valtion avustusta ja rahoitusta tarvitse, oli täysin epäonnistunut liike, mitä voi syntyä ja tulla. Mutta silloin on eduskunta ryhdistäytynyt ja jättänyt kuitenkin lain voimaan eikä ole kumonnut sitä. Sitä hedelmää nyt tässä puidaan parhaillaan, että tavallaan on mahdollisuus myöskin valtion avustuksiin osallistua. Niin kuin on todettu, ensi vuoden budjetistakin löytyy 43 miljoonaa, joka lähinnä on rakennettu perusparannusten ylläpitämistä varten.

Itse varsin hyvin tunnen ja tiedän tämän lähtökohdan, että valtion varoilla yksinomaan ei voida perusparantaa eikä kokonaan ylläpitää yksi-

tyistieverkkoa, vaan siinä tarvitaan pääosa aina kuitenkin tiekuntien rahoja ja kuntien rahoja tähän asiaan, joilla tämä voi toteutua. Mutta sen varsin hyvin ymmärrän ja tiedän omasta kokemuksesta, että jos jollakin vähäiselläkin valtion rahalla ja avustuksella voidaan saada joku syötti aikaiseksi, niin syntyy sellainen liike ja tapahtuma, että sen saatavan vähäisenkin valtionavun perusteella joku perusparannustoimenpide etenee ja toteutuu. Tätä voidaan pitää erityisen hyvänä ja merkityksellisenä siinä asiassa. Niin kuin useimmassa puheenvuorossa on todettu, kannolta suoraan tehtaalle tapahtuvat puukuljetukset, joissa eletään niin kuin päivän tarkkuudella, edellyttävät sitä asiaa, että tiestön pitää olla lähes läpi vuoden, yksityistiestönkin, liikennöitävässä kunnossa niin, että siellä ei ole varaa pitää kelirikkokausia sen paremmin syksyllä kuin keväälläkään.

Kun luulen kuuluvani siihen osaan näistä edustajista, jotka eniten maksavat yksityistiemaksuja, siis normaaleja vuotuisia käyttömaksuja ilman mitään perusparannusmaksuja, niin tunnen sellaista syvää tunnetta tässä asiassa, että omasta mielestäni puhun nimenomaan, niin kuin ed. Kankaanniemi sanoi, nyt parhaimmillaan omasta asiastani. Silloin tunnen myöskin edustavani tässä tavattoman monia, kymmeniätuhansia, yksityisteitten osakkaita, jotka myöskin tuntevat tämän asian tavallaan omaksensa ja ovat tätä asiaa parempaan suuntaan siinä viemässä. Todella myönteisenä näen sen valiokunnan perustelulausuman, jossa edellytetään, että tulevaisuudessa valtio osoittaa talousarviomäärärahoissa vähintään 100 miljoonaa markkaa yksityisteitten perusparantamiseen. Kun tämä asia etenee ja toteutuu, niin olemme todella paljon paremmilla asioilla tässä asiassa. Vaikka tällä kertaa täytyy sanoa, että Tielaitoksen ylläpitämä alempi tieverkko on usein huonommin hoidettu ja huonommin aurattu kuin se perillä oleva yksityistieverkko onkaan. Se perustuu pitkälti tiekunnan osakkaitten omatoimisuuteen ja valveutuneisuuteen siinä, että kalusto riittää myöskin silloin, kun pahimmat tuiskut ovat tulossa, niin kuin nyt lähikuukausina on nähtävissä.

Herra puhemies! Näen myönteisenä tämän mietinnön. Näen myönteisenä tämän asian käsittelyn. Tässä ei ole yhtään ristiriitaista kannanottoa vielä tässä vaiheessa tullut. Luulen, ettei kovin monia edes tulekaan.

[8] **Pekka Kuosmanen /kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Ed. Seppo Lahtelalle totean, että Lipposen ykköshallituksen aikana oli pakko leikata menoja 23 miljardia markkaa. Samalla kun valtion taloutta ja kuntien taloutta tervehdytettiin, yksityistiet joutuivat leikkausten alle. Todella se on hyvä asia, että se laki säilyi, että voidaan nyt siihen lisätä, kun on parempi aika, yksityisteille rahaa ja palauttaa se 100 miljoonaan, mikä silloin oli 96, kun poistettiin tämä raha. Nyt tämä uusi lainmuutos aiheuttaa sen, että tiehoitokunnilla on mahdollisuus laskuttaa metsäyhtiöiltä yksityistien käytöstä ihan normaalikorvaus. Aikaisemmin ei tiehoitokunnalla ollut mitään mahdollisuutta vaatia mitään korvausta metsäyhtiöiltä, vaikka ne rikkoivat kaikki yksityistiet. Sikäli tämä on parannus tähän asiaan.

[9] **Seppo Lahtela /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Totean ed. Kuosmasen puheenvuoron rakentavassa hengessä tehdyksi mutta oikaisen siinä valossa tätä puheenvuoroa, että ed. Kuosmanen sanoi, että metsäyhtiöt maksavat käyttäessään tietä normaalia enemmän. Täytyy sanoa, että se on välillinen maksu metsäyhtiöiltä. On huomioitu puun myyjältä, tiekunnan osakkaalta tämä maksu eli se on jo puun hinnassa rahastettu aikaisemmin pois. Isännän maksusta tässä kuitenkin on kysymys elikkä osakkaan maksusta.

[10] **Toimi Kankaanniemi /skl:** Arvoisa herra puhemies! Liikennevaliokunnan mietinnössä ehkä kaikkein parasta on todella ponsi, joka edellyttää, että hallitus huolehtii osaltaan siitä, että yksityisteiden valtionapu nostetaan mahdollisimman pian vähintään 100 miljoonaan markkaan vuodessa. Tähän on syytä yhtyä.

Ed. Mölsä pohti sitä, että yksi hallituspuolue valiokunnassa esti sen, että tämä laki korjattaisiin tältä osin. Totean, että ainakaan muodollista estettä ei olisi ollut tässä laissa olevan valtionapupykälän korjaamiselle, sillä ainakin itselläni on usean muunkin edustajan ohellani allekirjoittamana lakialoite tästä asiasta liikennevaliokunnan hyllyssä. Teidän olisi vain pitänyt tehdä päätös ottaa se käsittelyyn tässä yhteydessä ja viedä läpi. Ymmärrän tietysti hallituksen pelisäännöt ja kokoomuksen aika nuivan linjan näissä asioissa valitettavasti.

Mutta tämä ponsi on sinänsä ihan paikallaan. Nykyinen hieman yli 40 miljoonaa markkaa avustusmäärärahana on aivan riittämätön. Jonakin vuonna siitäkin vielä osa oli sidottu Naturasitoumuksiin. Näin ollen ei ole ollut edes 40:tä miljoonaa markkaa käytettävissä avustuksiin. Pikaisesti tätä määrärahaa on todella lisättävä, muutoin yksityisteiden taso ja kunto heikkenee. Silloin tehdään karhunpalvelus koko yhteiskunnalle. Se on tärkeä osa kansallisvarallisuutta, joka on tähän maahan rakennettu. Siitä on syytä yhteisvastuullisesti pitää huolta.

Oma huomattava lisätekijänsä tässä on vielä se, että yksityisteiden tiekunnat maksavat arvonlisäveroa, niin että valtio, joka tuon arvonlisäveron saa, saa ehkä hyvinkin tuon nelisenkymmentä miljoonaa markkaa, ehkä ei ihan niin paljon, vuosittain arvonlisäverotuottoa. Se pitäisi palauttaa avustuksina tai jollakin muulla tavalla takaisin. Se on tullut lisärasitteena viime vuosina tiekunnille, samanaikaisesti kun avustukset on leikattu välillä nollaan ja nyt tuohon runsaan 40 miljoonan markan tasoon.

Arvoisa puhemies! Tässä lakiesityksessä ovat varmasti kaikki uudistukset sinänsä perusteltuja ja hyviä, mutta lähetekeskustelussa tarkastelin erityisesti uutta 38 c §:ää ja totean, että liikennevaliokunta ei ole tähän pykälään paneutunut sillä lailla, että ainakaan mietinnöstä selviäisi, mikä tämän pykälän käytäntö tulee kaikilta osin olemaan, eli se asettelu, jonka lähetekeskustelussa esitin tämän arveluttavasta käyttömahdollisuudesta, on jäänyt liikennevaliokunnalta selvittämättä. Tässä nimittäin annetaan oikeus alueellisiin tietoimituksiin, jotka varmaan ovat perusteltuja monessa tilanteessa, mutta tässä annetaan myös oikeus siihen, että jos yleinen etu vaatii, maanmittaustoimisto voi antaa määräyksen alueellisen tietoimituksen suorittamiseen hakemuksetta. Tällöin täällä keskusteltiin siitä, että liikenneministeri visioi ja liikenneministeriön virkamiehet ovat uudelleen visioineet sellaisia näkymiä, että nyt valtion hallinnassa ja kunnossapidon alaisena olevaa tiestöä jaotellaan eri ryhmiin ja osa jätetään tulevina vuosina hoitamatta.

Jopa näin raakoja visioita on ollut, ja pelkään ja arvelen, että tämän 38 c §:n menettely, alueellinen tietoimitus, jonka maanmittaustoimisto valtion viranomaisena panee käyntiin kiinteistönomistajia, kuntaa tai jotakin tiekuntaa kuulematta ja ilman niiden myötävaikutusta, tällainen maanmittaustoimiston hakemuksesta lähtevä tietoimitus voi koskettaa valtion hylkäämän tien kohtaloa niin, että tällaisella toimituksella siirretään valtion tiestöä yksityisten vastattavaksi, kun liikenneolosuhteet ovat muuttuneet, niin kuin tässä edellytetään. Ainahan ne muuttuvat, kun ihmiset muuttavat pois maalta ja haja-asutusalueilta. Liikenneolosuhteet muuttuvat tästä johtuen. Silloin voidaan lähteä toteuttamaan sitä ministerin visiointia, että valtio luopuu tiestöstä ja siirtää sen yksityisten haltuun ja kunnossapidon alaiseksi väkisin maanmittaustoimiston hakemuksen kautta vireille pannulla alueellisella tietoimituksella. Kun valtio ei maksa valtionavustuksia edes tiekunnille, näin siirretään tiestön ylläpidosta vastuuta yksityisille tämän uuden lain pykälän nojalla.

Jos tämä on mahdollista, mielestäni tässä on paljon suuremmasta kysymys kuin on annettu ymmärtää, kun katsomme alueellista kehitystä ja väestökehitystä tässä maassa ja ministerin puheita ja tämän pykälän sisältöä. Tällaiseen mahdollisuuteen liikennevaliokunta ei ole ottanut kantaa. Mielestäni on valitettavaa, jos tämä on unohtunut tai tätä ei ole ymmärretty tai huomattu ottaa esille varta vasten. Nyt on myöhäistä tehdä enää pykäläkohtaisia muutoksia, mutta mielestäni 38 c §:n 1 momentin viimeinen virke olisi pitänyt jättää tästä pois. Silloin tämä asia olisi aivan hyvässä kunnossa eikä olisi estettä alueellisten tietoimitusten tekemiselle ja sillä tavalla epäselvien ja epätarkoituksenmukaisten tieolojen saattamiselle alueellisesti kerralla kuntoon ja järjestykseen. Tämä on kohta, joka eniten jää monelta osin hyvässä uudistuksessa epäkohdaksi tai ainakin omalta osaltani avoimeksi.

Olisin toivonut, että liikennevaliokunnan jäseniä olisi ollut paikalla. Ehkäpä ed. Ravi tulee seuraavassa puheenvuorossa selvittämään tämän asian todenperäisyyden. Jos se näin on, kuin arvelen ja pelkään, tässä on todella merkittävästä maaseutua alasajavasta pykälästä ja menettelystä kysymys.

[11] **Pekka Ravi /kok:** Arvoisa herra puhemies! Valitettavasti en parlamentaarisella urallani ole vielä edennyt liikennevaliokunnan jäsenyyteen asti, mutta aluksi haluaisin todeta ed. Kankaanniemelle, kun hän varsin yleisellä tasolla viittasi kokoomuksen varsin nuivaan linjaan talousarviomäärärahojen yhteydessä, että kokoomuksen linjaan aina liittyy vastuu, mitä ei parhaalla mah-

dollisella tahdollakaan voi aina sanoa kristillisen liiton talousarviolinjauksista.

Mitä tulee itse asiaan, kun tässä salissa on aluepolitiikasta puhuttu, aina on viitattu siihen, että maaseutu on pidettävä asuttuna ja elinvoimaisena. Mutta tässä keskustelussa varsin usein unohtuu, että se edellyttää tietysti perusinfrastruktuurin kunnossa pitämistä. Tässä keskustelussa on viitattu siihen, että alempiasteisen tieverkon kunnossapito on välttämätöntä suurteollisuuden kuljetuksia ja puuhuoltoa silmälläpitäen. Minä haluaisin korostaa sitä, kuinka voidaan kuvitella, että maaseudulla säilyvät asumisen, yrittämisen, matkailun kehittämisen edellytykset, jos ei pidetä todella huolta siitä, että alempiasteinen tieverkko on kunnossa. Yhdyn siihen, että meidän on yhteisvoimin jatkossa pidettävä huolta siitä, että alempiasteinen tieverkko ei rapaudu, mutta mitään sitovia lupauksia siitä aikataulusta ja markkamääristä minä en tietenkään voi valitettavasti ed. Kankaanniemelle tässä yhteydessä antaa.

[12] **Lauri Oinonen /kesk:** Arvoisa herra puhemies! Hallituksen esitys laiksi yksityisistä teistä annetun lain ja yleisistä teistä annetun lain muuttamisesta on synnyttänyt vilkkaan keskustelun ennen muuta maaseudun yksityistieoloista. Yksityistiethän ovat välttämätön osa tieverkkoa, ja täällä on todettu, kuinka tämä laki antaa osaltaan yksityistiekunnille mahdollisuuden oman rahoituksen parantamiseen lakimuodon kautta. Toisaalta täytyy muistaa se, että mahdollisuudet tiekunnilla ovat jo nyt olleet oman rahoituksen hankkimiseen aivan hyvät, kun ne määräävät yksikköhinnan, elikkä tien osakkaat ovat tästä maksaneet. Tietysti on voinut, jos on ylimääräistä tienkäyttöä ollut, siitä saada korvauksen ylimääräiseltä tienkäyttäjältä jo nykyisinkin. Toisaalta puutavarayhtiöt, jos on puutavarayhtiön omista metsistä kysymys ja jos on ollut poikkeuksellisen raskas puutavaran ajo, katsovat, että he osallistuvat yksikkömaksun kautta kuten muutkin tien käyttäjät ja osuuksien omistajat kuluihin, joten silloin pidättyvyys erillisistä maksuista on ollut.

Koen, että yksityisteiden valtionavustuksen puuttuminen teiden vuosittaisiin hoito- ja ylläpitomenoihin on ollut todella puute. Aivan kuten ed. Kankaanniemi totesi, yksityistiet joutuvat maksamaan korkeinta arvonlisäveroprosenttia silloin, kun sorastetaan, aurataan lunta tai muita arvonlisäveron alaisia palveluja tielle hankitaan. Pitäisi löytää jokin käytäntö, vaikka se nyt ei tähän käsiteltävään lakiin suoranaisesti liitykään, jolla arvonlisävero saataisiin kustannustekijänä pois yksityisteiltä. Se olisi aivan oikean suuntainen ratkaisu. (Eduskunnasta: Eihän teillä ole mitään arvonlisäveroa vaan se on työllä!) — No niin se on, tiet ne maksavat, aivan oikein, tiet maksavat kuitenkin, ja tien pankkitililtä taikka tien rahavaroista se on pois, kun joku ajaa soraa. Multian Riuttakosken yksityistieltä tässä jokin päivä sitten juuri laskua toimitin pankin maksupalveluun ja totesin, että perin onneton asia on, kun valtionavut puuttuvat ja sitten vain menee arvonlisäveroa vielä hyvin huomattavat summat.

Näkisin, että meidän on kiinnitettävä huomiota myös, aivan kuten ed. Kankaanniemi toi esille, tuohon pykälään, joka antaa mahdollisuuden alueellisiin tietoimituksiin. Sitä pykälää kannattaisi tietysti harkita, olisi pitänyt harkita laajemmaltikin. Jos se ymmärretään oikein, siinä ei mitään vahinkoja välttämättä tapahdu, mutta saattaa olla, että se pykälä myös tuo ratkaisuja, jotka eivät miellytä paikallisia asukkaita tai sitten tieoikeuden käyttäjiä. Pahin malli on, jos siinä väkisin laitetaan yhteen yksityistiekuntia, jotka ovat hyvinkin erilaisessa asemassa. Jollakin tiekunnalla on varallisuustilanne hyvä, on hoidettu pitkäjänteisesti taloutta, jollakin tiekunnalla puolestaan velkaa, ja jos nämä lyödään yhteen väkivaltaisesti, se ei tee oikeutta näitten tiekuntien osakkaille. Nämä ovat yksityisteitä, ja siellä yksityisteillä osakkaat ovat kantaneet näistä taloudellista vastuuta.

Edelleen on uhkakuva, jos valtion kustantamia teitä ollaan siirtämässä yksityiseksi tieverkostoksi vähäliikenteisten tieosuuksien osalta. Päinvastoin pitäisi pitää huolta, että kun pysyvä asutus on vähentynyt maaseudun teiden varsilta, valtio ei suinkaan ole siellä entisestään lisäämässä kuluja viemällä avustukset yksityisteiltä pois ja sitten siirtämällä yhteiskunnan ylläpitämät tiet yksityisiksi. Tästä koetaan uhkaa maaseudulla. Minä olen koettanut sanoa, että tämä nyt ei ole ilmeisestikään realistinen uhkakuva tässä vaiheessa, mutta tietty vaara tuohon on.

Asiaa tietysti sivuaa myös rautatiekysymys. Myös vähäliikenteiset radat tulee voida säilyttää ja pitää kunnossa. Ne tieosuudet, joita on lähinnä lakkautettu, ovat olleet rautateiden liittymäteitä. Muun muassa monien lopetettujen seisakkeiden, pysäkkien, laiturivaihteitten ja asemien tiet on lo-

petettu yleisiltä teiltä näille asemille. Kun puutavaran kuljetukset sitten aikanaan toivottavasti myös entistä enemmän siirtyvät kiskoille, voi olla oma vaikeutensa, kun ei tieverkkoja näille teille kaikkialla virallisesti ole, vaikka ne onneksi vielä käytännössä ovat.

Mielestäni on arvokas asia pitää koko Suomi asuttuna ja kylät elävinä. Tämä on tärkeä tavoite, ja silloin tieverkko, paikallistiet ja yksityistiet, on tärkeä asia. On paljon puhuttu etätöistä, ihmisistä, jotka voisivat asua maaseudulla ja kylillä ja tehdä etätyötä. Silloin tiet ovat tärkeä asia.

Koen, että tämä kysymys on hyvin tärkeä, jota tässä laissa käsitellään. Itse lain tekniset muutokset eivät ole kovin suuria, mutta nämä sivuavat asioita, joilla voi olla suuri merkitys, ja liittyvät niihin taloudellisiin kysymyksiin, joista tärkein on se, että valtio tulevaisuudessa mahdollisimman pikaisesti voi tulla yksityisteiden kustannuksiin, hoitomenoihin, mukaan.

Arvoisa herra puhemies! Toivon, että näillä näkökohdilla tämä laki aikanaan kehitetään uuteen muotoon, jos tässä on ongelmia. Sinänsä nämä lakitekstimuutokset ovat tällä kertaa hyvin teknisluontoisia.

[13] **Unto Valpas /vas:** Arvoisa herra puhemies! Lakiehdotus on hyvä, se tuo uusia rahoitusmahdollisuuksia yksityisteiden hoitoon. Suurin ongelma yksityisteiden kohdalla ovat valtionavut, jotka ovat aivan riittämättömällä tasolla. Sen takia liikennevaliokunnan esitys 100 miljoonan markan valtionavun vuositasosta on näille teille tervetullut. Tällainen taso parantaisi jonkin verran mahdollisuuksia pitää myös maaseutua asuttuna.

Tielaitoksen liikelaitostamisen yhteydessä viime keväänä annettiin ymmärtää, että jos hallituksen esitys menee läpi, niin rahaa teiden kunnossapitoon tulee riittämään myöskin alempiarvoisille teille. Näin ei näytä kuitenkaan käyvän, päinvastoin. Puheet ovat kesän jälkeen muuttuneet. Alemmanasteisen tieverkon kohdalla on jopa heitetty ajatus, ettei sitä kunnostettaisi lainkaan. Samoin on puhuttu kestopäällysteen poistamisesta eräiltä tieosuuksilta. Herääkin kysymys, oliko hallituksen lupaus ennen liikelaitostamista täysin katteeton lupaus, jota ei ole tarkoituskaan noudattaa, ei ainakaan alempiarvoisten teiden kohdalla.

Arvoisa puhemies! Toivottavasti liikennevaliokunnan esitys yksityisteiden valtionapujen tason nostosta voidaan toteuttaa nopeasti. Asia ei saa jäädä vain pelkäksi toiveeksi.

Yleiskeskustelu päättyy.

Yksityiskohtainen käsittely:

Lakiehdotusten sisältö hyväksytään keskustelutta mietinnön mukaisena.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely päättyy.

3) Eduskunnan kirjaston kertomus vuodelta 1999

Ainoa käsittely
Kertomus K 8/2000 vp
Sivistysvaliokunnan mietintö SiVM 12/2000 vp

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on sivistysvaliokunnan mietintö n:o 12.

Keskustelu:

[1] **Matti Väistö /kesk:** Arvoisa puhemies! Eduskunnan kirjastoa on varmasti hoidettu hyvin ja asiantuntevasti. Sivistysvaliokunta myös mietinnössään tämän toteaa.

Samassa yhteydessä valiokunta kuitenkin kiinnittää huomiota myös hankkeeseen, joka kulkee Tiedon ja tietämyksen hallinta -nimellä. Edelleen valiokunta korostaa, että uudistuksia tehtäessä tulee pyrkiä vakauteen ja varmuuteen siitä, että tietojärjestelmät toimivat.

Tässä yhteydessä, herra puhemies, tekee mieli nostaa esille maallikon ajatus sikäli, edetäänkö näissä asioissa jo liiankin nopeasti. Tekniikkahan kehittyy niin, ettei tahdo juostenkaan pysyä perässä. Mutta sen seurauksena laitekanta, jota täällä eduskunnassa käytetään ja jota edustajat käyttävät, ei välttämättä pysy myöskään tämän uudistuksen tahdissa. Eli haluan tuoda esille sen, että tämä valiokunnan kanta vakaudesta ja varmuudesta järjestelmien toimivuuden osalta myös pidettäisiin mielessä.

Arvoisa puhemies! Tähän mietintöön sisältyy myös kohta, jossa tuodaan esille maakuntakirjastojen kanssa tehtävä yhteistyö, joka tänä vuonna on toteutumassa, aloitettiin viime vuonna. Minusta tämä hanke on erittäin hyvä. Eduskuntahan hyväksyi jokin aika sitten uuden kirjastolain, ja siinäkin tällaista verkostomaista toiminta-

mallia korostettiin. Tämä tie myös mielestäni Eduskunnan kirjaston toiminnan osalta on erittäin tärkeä.

Keskustelu päättyy.

Mietintö hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

4) Laki sosiaalihuoltolain 27 a ja 27 b §:n ja kunnallisten viranhaltijain ja työntekijäin eläkelain 2 §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu
Lakialoite LA 149/2000 vp (Leea Hiltunen /skl ym.)

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

Keskustelu:

[1] **Leea Hiltunen /skl:** Arvoisa herra puhemies! Yhteiskunnassamme on meneillään merkittävä rakennemuutos terveydenhuollon ja sosiaalitoimen palveluiden alueellisissa ja paikallisissa käytännön järjestelyissä.

Rakennemuutoksen yksi keskeinen tavoite on laitoshoidon vähentäminen ja avopalveluiden lisääminen. Ikääntyvän väestömme palvelutarpeet myöskin kasvavat. Yhä useampi sairas, vanhus tai vammainen haluaa erityisesti pitkäaikaishoitoa tarvitessaan tulla hoidetuksi omassa kodissaan. Vanhusten hoidon ja hoivan tarve on ollut viime aikoina merkittävällä tavalla yleisön keskustelun aiheena.

Kunnilla on hallitusmuodon mukaan vastuu sosiaali- ja terveyspalveluista. Tiedämme, että vanhusten, vammaisten ja pitkäaikaissairaiden hoitoa tapahtuu omaisten toimesta kodeissa merkittävän paljon. Omaishoito on määritelty lailla jo vuodesta 1990 lähtien. Tämä lakiesitys, laki, oli merkittävä avaus palveluiden kehittämiseksi ja nimenomaan hoitovaihtoehtojen järjestämiseksi ja aikaansaamiseksi. Lain tarkoitus on hyvä.

Omaishoitajien panos on merkittävä tässä yhteiskunnassamme nimenomaan vanhusten, vammaisten ja pitkäaikaissairaiden avohoitoa ajatellen. Tänä päivänä ilman omaishoitajien tekemää hyvinkin sitovaa ja vaativaa hoivatyötä moni vanhus ja sairas olisi laitoshoidossa. Omaishoitajat mahdollistavat merkittävällä tavalla kotona tapahtuvan hoidon ja näin myöskin tuovat elämänlaatua näille sairaille henkilöille.

Suomessa arvioidaan olevan noin 50 00—60 000 kotitaloutta, joissa ei selvitä ilman toisen ihmisen tukea ja apua. Vaikka tuo 1993 säädetty laki on erittäin hyvä avaus, tänä päivänä on voitu osoittaa ja todeta merkittäviä ongelmia tuon lain tulkinnassa ja myöskin sen käytäntöön soveltamisessa, sellaisia ongelmia ja epäkohtia, joihin tässä lakiehdotuksessani olen halunnut puuttua, ja toivon, että niihin löytyy korjauksia.

Me tiedämme esimerkiksi tällä hetkellä, että keskimäärin omaishoitajat saavat korvausta tekemästään hoivatyöstä noin 1 700 markkaa kuukaudessa riippuen kuntakohtaisista päätöksistä ja käteenjäävä osuus on puolet tuosta summasta. Yksi laitospaikka maksaa yhteiskunnalle noin 10 000 markkaa kuukaudessa. Omaishoito säästää siis terveydenhuollon resursseja merkittävästi. Omaishoito parantaa myös sairaiden elämänlaatua, jos se on kotona toteutettua.

Omaishoitajan työ on usein ympärivuorokautista, ja se voi kestää kymmeniä vuosia. Sosiaalihuoltolaki takaa omaishoitajille lakisääteisen oikeuden vain yhteen vapaapäivään kuukaudessa, mikäli kunnan kanssa sopimuksen tehnyt omaishoitaja on yhtäjaksoisesti tai vähäisin keskeytyksin ollut sidottu hoitotyöhön ympärivuorokautisesti tai jatkuvasti päivittäin.

Omaishoitajan työn raskauteen ja korvaukseen verrattuna tuo yksi kuukausittainen vapaapäivä on aivan liian vähän sitovasta ja raskaasta hoitotyöstä. Omaishoitajien vapaapäiviä ja tukipalveluja tuleekin lisätä. Yhteiskunnan tulee nimenomaan mahdollistaa tukipalvelut ja vapaapäivien lisääminen. Tukipalvelujen lisääminen ja omaishoidon laajentaminen eivät saa olla sidoksissa kotikunnan talousarvion markkamääräiseen määrärahaan, jolloin käytännössä tapahtuu se, että määrärahojen loppumisen vuoksi omaishoidon anoja saa kielteisen päätöksen. Jokaisella tulisi olla oikeus nimenomaan omaishoidon palveluihin silloin, kun hän niitä tarvitsee.

Järjestämisvastuu omaishoidon kohdalla on siis kunnilla, jotka saavat itse määritellä palvelujen tason. Tällä hetkellä yhä useammassa kunnassa vallitsee sellainen tilanne, että omaishoitoa tarvitsevat ja tukea hakevat saavat hylkääviä päätöksiä ja jäävät tyhjän päälle yksin odottele-

maan seuraavaa vuotta, josko silloin rahaa riittäisi juuri hänelle. Tällöin seuraus on usein se, että apua tarvitseva joutuu laitoshoitoon tai omaiset joutuvat työskentelemään äärirajoilla. Tukipalveluja ei ole tällä hetkellä siis riittävästi eikä voida puhua valinnanmahdollisuuksista. Ei ole myöskään riittävästi juuri sellaisia hoitopaikkoja, joihin hoidettava voitaisiin sijoittaa silloin, kun omainen haluaisi pitää vapaapäivän. Toisaalta ostettavat palvelut ovat niin kalliita, ettei useillakaan hoitajilla ole niihin mahdollisuuksia; ei saada asiantuntevaa hoitajaa kotiin.

Maassamme on arviolta noin 275 000—350 000 omaishoitajaa ja vain murto-osa eli noin 20 000 on virallisesti kirjattu kuntakohtaisen tuen piiriin omaishoitajiksi. Tämä siis kertoo vallitsevasta tilanteesta. Lailla on haluttu osoittaa tahto omaishoidon toteuttamiseksi, mutta koska omaishoitoa ei ole määritelty subjektiiviseksi oikeudeksi, kunnat eivät varaa riittävästi määrärahoja vuosittaisiin talousarvioihinsa. Omaishoidon tuki on näin siis epävarmaa.

Nykyiset omaishoitajat joutuvat taistelemaan oikeuksistaan. Nimenomaan on voitu osoittaa, että palvelun hinnoittelussa on kohtuuttomuuksia ja palvelujen maksullisuus rasittaa tai tekee palvelujen käytön mahdottomaksi. Esimerkiksi asetuksen mukainen omaishoitajan vapaapäivä tulee kalliiksi, kun hoidettava siirretään laitokseen, josta lankeavat hoitomaksut. Kotiin osoitettu kotipalvelu on usein myös maksullista. Maksut ovat usein ylivoimaisia nimenomaan pieneläkeläisille. Kunnat toki voisivat päättää toisinkin, mutta tekevät sen harvoin nykyisessä taloudellisessa tilanteessa. Kuntien käytännöt vaihtelevat merkittävästi, ja näin ollen kuntalaiset ovat hyvin eriarvoisessa asemassa.

Näillä perusteilla näkisin, että nimenomaan omaishoitajalakia tulee nyt korjata nämä epäkohdat huomioon ottaen. Mielestäni lainsäädännössä tulee selkeästi määrätä, että omaishoidon tukea annetaan, eikä niin, että sitä ainoastaan voidaan antaa. Omaishoitajien vapaapäivät tulisi määritellä siten, että yksi vuorokausi olisi kalenterikuukautta kohti ja vielä mahdollisuus pidempäänkin jaksoon, mahdollisesti neljään viikon jaksoon vuodessa, jotta omaishoitaja voisi virkistyä ja levätä ja koota voimia nimenomaan henkisesti ja fyysisesti raskasta työtä varten ja voisimme huolehtia näin työssäjaksamisesta.

Jos ajattelemme, mitä omaishoitajat itse ovat toivomassa ja odottamassa, niin tällä hetkellä omaishoitajat ovat itse nimenomaan tuoneet esille, että he odottavat hallitukselta ja eduskunnalta toimenpiteitä omaishoitajan arjen tukemiseksi, vapaan järjestämiseksi ja omaishoidon tuen laajentamiseksi nimenomaan kaikkiin omaishoitajiin, tukipalvelujen lisäämistä ja kehittämistä. He edellyttävät myöskin, että sijaishoitopaikkoja ja lomittajatoimintaa kehitetään ja ennen kaikkea että omaishoitotyötä räätälöidään siten, että jokaista omaishoitoperhettä kohden laaditaan yksilölliset tukimallit ja tarvittavat palvelut. Omaishoitotyössä palvelujen saaminen ja omaishoidon järjestelyt eivät saa olla kiinni paikkakunnasta eivätkä alueesta, vaan jokaisella, asui missä tahansa, tulisi olla mahdollisuus saada näitä palveluja, ja vielä hoitosuhteen riippuvuusongelmiin tulee etsiä apua.

Näin ollen toivon, että lakialoite saisi myönteisen käsittelyn.

[2] **Matti Väistö /kesk:** Arvoisa puhemies! Ed. Leea Hiltusen ym. laki-aloite liittyy hyvin tärkeään ja ajankohtaiseen asiaan. Eduskunnan työskentelyssä ikäihmisten asema on noussut viime viikkoina paljon esille, samoin veteraanien, vammaisten ja pitkäaikaissairaiden tilanne. Hoidon järjestämiseksi on välttämätöntä, että meillä kyetään vahvistamaan omaishoitoa, kotona tehtävää työtä, ja että sidonnaisuutta, joka on monille hyvin raskas, voitaisiin lievittää. Sosiaaliturvaa pitäisi parantaa. Sairauspäiväraha jää monilta saamatta, kun ei ole tuloja.

Kaikkinensa voi sanoa, että omaishoidon aseman ja kotihoidon aseman parantaminen on hyvin kiireellinen ja tärkeä asia.

Keskustelu päättyy.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

5) Laki sähkön ja eräiden polttoaineiden valmisteverosta annetun lain muuttamisesta

Lähetekeskustelu
Lakialoite LA 166/2000 vp (Tero Rönni /sd ym.)

Toinen varapuhemies: Päiväjärjestyksestä poistetaan 5) asia.

6) Laki moottoriajoneuvoverosta annetun lain 1 ja 5 §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu
Lakialoite LA 167/2000 vp (Petri Neittaanmäki /kesk ym.)

Toinen varapuhemies: Päiväjärjestyksestä poistetaan 6) asia.

7) Laki työvoimapalvelulain, kansaneläkelain ja kansanterveyslain muuttamisesta

Lähetekeskustelu
Lakialoite LA 169/2000 vp (Leena Rauhala /skl)

Toinen varapuhemies: Päiväjärjestyksestä poistetaan 7) asia.

8) Laki yliopistolain 1 §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu
Lakialoite LA 171/2000 vp (Pekka Kuosmanen /kok)

Toinen varapuhemies: Päiväjärjestyksestä poistetaan 8) asia.

9) Laki tuloverolain 31 §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu
Lakialoite LA 172/2000 vp (Olavi Ala-Nissilä /kesk ym.)

Toinen varapuhemies: Päiväjärjestyksestä poistetaan 9) asia.

10) Laki lapsilisälain 1 ja 8 §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu
Lakialoite LA 173/2000 vp (Päivi Räsänen /skl)

Toinen varapuhemies: Päiväjärjestyksestä poistetaan 10) asia.

11) Hallituksen esitys laiksi rikoslain 45 luvun 27 §:n muuttamisesta

Mietintöjen pöydällepano
Hallituksen esitys HE 185/2000 vp
Lakivaliokunnan mietintö LaVM 11/2000 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

12) Hallituksen esitys laeiksi maatalouden tutkimuskeskuksesta annetun lain muuttamisesta ja maatalouden taloudellisesta tutkimuslaitoksesta annetun lain kumoamisesta

Mietintöjen pöydällepano
Hallituksen esitys HE 115/2000 vp
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö MmVM 13/2000 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

13) Hallituksen esitys laiksi työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain 24 §:n muuttamisesta

Mietintöjen pöydällepano
Hallituksen esitys HE 152/2000 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö StVM 30/2000 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

14) Hallituksen esitys laiksi työntekijäin eläkemaksun ja palkansaajan työttömyysvakuutusmaksun huomioon ottamisesta eräissä päivärahoissa

Mietintöjen pöydällepano
Hallituksen esitys HE 156/2000 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö StVM 31/2000 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

15) Hallituksen esitys laeiksi vähittäiskaupan aukioloajoista ja elinkeinon harjoittamisen oikeudesta annetun lain 3 §:n 23 kohdan kumoamisesta

Mietintöjen pöydällepano
Hallituksen esitys HE 49/2000 vp
Talousvaliokunnan mietintö TaVM 32/2000 vp
Lakialoite LA 59, 62/2000 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti ensi tiistain täysistuntoon.

16) Hallituksen esitys merimiesten palkkaturvalaiksi ja laiksi konkurssisäännön 31 §:n muuttamisesta

Mietintöjen pöydällepano
Hallituksen esitys HE 175/2000 vp
Työ- ja tasa-arvoasiainvaliokunnan mietintö TyVM 9/2000 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

Toinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava täysistunto on huomenna perjantaina kello 13.

Täysistunto lopetetaan kello 23.48.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen